

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

TURKKI JA EU

Pro-gradu

Kadetti
Ilkka Hietala

Kadettikurssi 90
Kenttätükistölinja

Maaliskuu 2007

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja	
90. Kadettikurssi	Maavoimat/Kenttätykistö	
Tekijä		
Kadetti Ilkka Hietala		
Tutkielman nimi		
Turkki ja EU		
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka	
Strategia	Kurssikirjasto	
Aika Maaliskuu 2007	Tekstisivuja 61	Liitesivuja 2

TIIVISTELMÄ

Turkki hyväksyttiin Euroopan unionin viralliseksi hakijamaaksi Helsingissä vuonna 1999 ja siitä lähtien EU on tarkkaillut täyttääkö Turkki jäsenyyttä hakevilta mailta vaadittavia ns. Kööpenhaminan kriteereitä. Turkin ja EU:n suhteet tulivat ajankoh-
taiseksi syksyllä 2004, kun Turkki oli saavuttanut EU:n vaatimat tavoitteet ja näin
ollen Euroopan komissio päätti joulukuussa 2004, että jäsenyysneuvottelut aloite-
taan 3.10.2005.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää syitä miksi Euroopan unioni haluaa Turkin jä-
seneksi ja tarkastella EU:n antamia vaatimuksia Turkille. Tutkimuksessa näkökul-
ma on Euroopan unionin kannalta ja poliittisen realismin puolelta tarkasteltuna,
koska niin Euroopan unioni kuin Turkkikin hakevat hyötyä mahdollisesta Turkin jä-
senyydestä. Ajallisesti tutkimus on rajattu alkavaksi vuodesta 1963. Tutkimuksen
ajallinen pääpaino on kuitenkin vuoden 1999 jälkeen, kun Turkki hyväksyttiin haki-
jamaaksi. Tutkimus päättyy Suomen EU:n puheenjohtajuuskauden loppuun
1.1.2007 ja Turkin jäsenyysneuvottelujen osittaiseen jäädyttämiseen.

Tutkimusongelmat ovat: Miksi Euroopan unioni on asettanut Kööpenhaminan kri-
teerit jäsenyyttä hakeville maille ja miten poliittinen realismi selittää Kööpenhami-
nan kriteerit?

Kööpenhaminan kriteerien mukaan maalla tulee olla "vakaat demokraattiset insti-
tuutiot", esimerkiksi vapaat vaalit ja riippumaton oikeuslaitos. Lisäksi maan tulee
kunnioittaa ihmisoikeuksia ja sillä on oltava toimiva markkinatalous.

Poliittisen realismin mukaan valtiot nähdään perustavina turvallisuusorganisaatioina ja kansainvälinen politiikka on sen mukaisesti valtioiden välistä vuorovaikutusta ja valtakamppailua. Poliittisen realismin mukaisessa ajattelussa valtiot nähdään kansainvälisen politiikan tärkeimpinä, ellei peräti ainoina toimijoina ja valtioiden välisillä kansainvälisillä järjestöillä on toissijainen merkitys. Ne nähdään lähinnä valtioetujen edistämisen välineinä.

Tämä tutkimus on luonteeltaan kuvaileva ja tutkimuksen näkökulma on Euroopan unionin puolella. Tutkimusta tarkastellaan poliittisen realismin avulla.

Tutkimusaineisto koostuu pääasiassa Euroopan unionin komission määräaikaiskerromuksista, Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa sekä vuodesta 2004 asiaan liittyvät uutiset.

Euroopan unioni on luonut Kööpenhaminan kriteerit tuleville jäsenmaille, koska haluaa varmistaa, ettei uusi jäsenmaa ole unionille turvallisuus- tai taloudellinen riski. Euroopan unionin laajentuminen lähtee sen omista tarpeista ja laajentumisen kannattavuudesta.

AVAINSANAT

Euroopan unioni, Turkki, Poliittinen realismi

TURKKI JA EU

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen lähtökohta, tavoite, näkökulma, rajaukset ja tutkimusongelmat	1
1.2 Tutkimusasetelma	2
1.3 Poliittinen realismi	3
1.4 Poliittinen liberalismi ja idealismi	10
1.5 EU poliittisen realismin näkökulmasta	12
1.6 Turkki poliittisen realismin näkökulmasta	17
1.7 Yhteenveto	19
2. EUROOPAN UNIONIN SUHTEET TURKKIIN	20
2.1 Historiallinen tausta ja viimeaikainen kehitys	20
2.2 Kyproksen kysymys ja Turkin suhteet Kreikkaan	28
2.3 Yhteenveto	31
3. EU:N ASETTAMAT VAATIMUKSET TURKILLE	31
3.1 Demokratia ja laillisuusperiaate	31
3.2 Ihmisoikeudet	35
3.3 Asevoiminen demokraattinen valvonta	41
3.4 EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka	46
3.5 Talous	51
4. POHDINTA	56
VIITTEET	62
LÄHTEET	87
LIITTEET	95

TURKKI JA EU

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohta, tavoite, näkökulma, rajaukset ja tutkimusongelmat

Turkki on hakenut Euroopan talousyhteisön liitännäisjäseneksi yli 40 vuotta sitten. Vuonna 1963 se solmi assosiaatiosopimuksen ja näin yhteistyö Turkin ja Euroopan talousyhteisön välillä syveni. Turkki haki EU:n jäsenyyttä 1987, mutta komissiolta tuli kielteinen päätös kaksi vuotta myöhemmin. Euroopan unioni laati 1998 ns. Kööpenhaminan kriteerit, joissa määriteltiin ehdot EU-jäsenyyttä hakeville maille, jotka tulee täyttää ennen liittymistä Euroopan unioniin. Helsingissä pidetyssä huippukokouksessa vuonna 1999 Turkki katsottiin viralliseksi hakijamaaksi ja Turkki alkoi uudistaa maansa epäkohtia.¹

6. lokakuuta 2004 Euroopan unionin komissio suositteli Turkin jäsenyysneuvotteluja. Silloinen laajenemiskomissaari Günter Verheugen sanoi: "Turkki osoittautui yksinkertaisesti liian hyväksi, jotta päätöstä olisi voitu lykätä." Komissio suositteli, että jäsenyysneuvottelut voidaan katkaista mikäli Turkissa ei tapahdu uudistuksia.² Varsinaisten jäsenyysneuvottelujen alkamisajan päättivät EU-maiden johtajat 17. joulukuuta ja jäsenyysneuvottelut aloitettiin 3.10.2005.

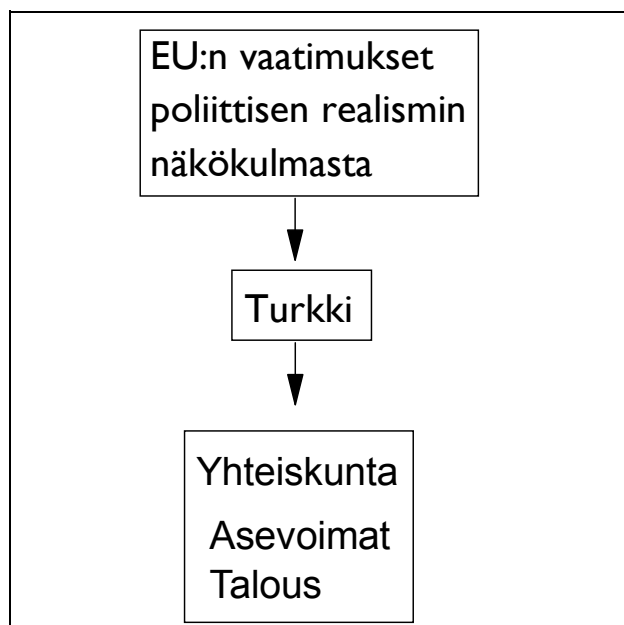
Tutkimuksen tavoitteena on selvittää syitä miksi Euroopan unioni haluaa Turkin jäseneksi ja tarkastella EU:n antamia vaatimuksia Turkille. Tutkimuksessa näkökulma on Euroopan unionin kannalta ja poliittisen realismin puolelta tarkasteltuna, koska niin Euroopan unioni kuin Turkkikin hakevat hyötyä mahdollisesta Turkin jäsenyydestä. Ajallisesti tutkimus on rajattu alkavaksi vuodesta 1963. Tutkimuksen ajallinen pääpäänto on kuitenkin vuoden 1999 jälkeen, kun Turkki hyväksyttiin hakijamaaksi. Tutkimus päättyy Suomen EU:n puheenjohtajuuskauden loppuun 1.1.2007 ja Turkin jäsenyysneuvottelujen osittaiseen jäädyttämiseen. Tutkimuksen pääasiallisina lähteinä olen käyttänyt komission määräaikaiskertomuksia. Komissio arvioi jäsenmaiden kehitystä vuosittaisten määräaikakertomusten pohjalta. Vuosiraportit perustuvat ensisijaisesti hakijamaiden itse toimittamiin tietoihin, komission hakijavaltioiden kanssa käydyissä

neuvotteluissa keräämään informaatioon, Euroopan parlamentin mietintöihin sekä kansainvälisten järjestöiden tuottamiin arvioihin.³ Aikaisempia tutkimuksia aiheesta löytyi Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan kirjastosta. Sanna Lahden vuonna 2001 tekemä pro-gradu aiheesta Turkin EU-jäsenyysskysymys ja Yhdysvaltain rooli ja intressit tässä kysymyksessä sekä Heini Katajan pro-gradu vuodelta 1996 Turkin tasavallan kehitys kohti Eurooppaa. Lisäksi löytyi Harri Turusen vuonna 1996 kirjoittama EU:n Välimeri-politiikka ja Välimeren maat markkina-alueena.

Tutkimusongelmia ovat:

- Miksi Euroopan unioni on asettanut Kööpenhaminan kriteerit jäsenyyttä hakeville maille?
- Miten poliittinen realismi selittää Kööpenhaminan kriteerit?

1.2 Tutkimusasetelma

1.3 Poliittinen realismi

Poliittisen realismin koulukunta muotoutui varsinaisesti 1940-luvulla. Merkittävimmän panoksen sen kiteytymiseen antoi yhdysvaltalainen Hans J. Morgenthau, jonka merkiteos *Politics among Nations* julkaistiin vuonna 1948. Koulukuntaa kutsutaan myös "klassiseksi" realismiksi. Klassisen realismin juuret ulottuvat kauas historiaan. Varhaisiin edelläkävijöihin luetaan kreikkalainen Thukydides (n. 460-400 eKr.), firenzeläinen virkamies ja diplomaatti Niccolo Machiavelli (1469-1527) ja englantilainen filosofi Thomas Hobbes (1588-1679). Thukydidesi analysoi peloponnesolaissodista realistiseen tapaan valtioiden välisten valtasuhteiden muutoksien ja liittoutumien vaikutuksia sodan syntyyn ja kulkuun.⁴

Poliittinen realismi pyrkii tarkastelemaan maailmaa sellaisena kuin se näyttää historiallisen kokemuksen perusteella. Realistisen tulkinnan mukaan sisä- ja ulkopoliittikka on jatkuvaa kamppailua vallasta.⁵ Valtiot nähdään perustavina turvallisuusorganisaatioina ja kansainvälinen politiikka on sen mukaisesti valtioiden välistä vuorovaikutusta ja valtakamppailua.⁶

Morgenthaun poliittinen realismi on pitänyt valtioita kansainvälisen politiikan tärkeimpinä ellei peräti ainoina toimijoina. Morgenthaun mukaan kansallisvaltio on historian tuote; valtioilla on yleensä suhteellisen suuri yhtenäisyys, jota vahvistaa väestön valtaosan lojaalisuus valtiota kohtaan ja valtion kautta kanavoituva kansallismielisyys. Valtioiden välisillä kansainvälisillä järjestöillä sekä valtioiden sisäisillä ja kansainvälisillä yhteiskunnallisilla järjestöillä ja liikkeillä on toissijainen ja verraten vähäinen merkitys: ne toimivat lähinnä valtioneujen edistämisen välineinä ja foorumeina ja niitä voidaan yleensä kontrolloida.⁷ YK toimii vain mikäli sen vaikutusvaltaisimmat jäsenet haluavat. Osoituksena turvallisuusneuvoston veto-oikeus.⁸ Ulkopoliittikka selitetään ja tehdään siis ymmärrettäväksi rationaalisesta näkökulmasta. Tämän ohella ulkopoliittikkaan vaikuttavat myös ilmiöt ja tekijät, jotka voidaan johtaa poikkeamiin järkiperaiseltä uralta.⁹

Näihin kuuluvat muiden muassa moraaliset periaatteet, valtiomiesten persoonallisuus, henkilökohtaiset motiivit, ideologiset tavoitteet sekä kansan tunnetilat. Poliittisen realismin käsitys kansakunnan vallan osatekijöistä on hyvin laaja. Näihin kuuluvat maantieteelliset ominaisuudet, luonnonvarat, teollinen kapasiteetti, sotilaallinen potentiaali, väestö, kansanluonne ja kansallinen moraalit (ulkopoliittikan sisäinen tuki), diplomatian laatu sekä valtion hallinnon ja päätöksenteon tehokkuus. Näis-

tä keskeinen, mutta muista suuresti riippuvainen osatekijä, on kuitenkin sotilaallinen voima. Kansainvälisen järjestelmän luonne on anarkinen ja se pakottaa valtiot ylläpitämään asemaansa ja tavoitteitaan vastaavaa sotilaallista voimaa, joka onkin valtioiden voimavaratekijöistä tärkein. Vastaavasti ulkopoliittikka nähdään sisäpolitiikkaa tärkeämmäksi.¹⁰

Perinteisen realistisen näkemyksen mukaan kansainvälisiä suhteita leimaan siis anarkia - vastakohtana valtiosisäiselle järjestykselle. Tämä näkemys ei kuitenkaan ole milloinkaan pitänyt täysin paikkaansa. Varsinkin nykymaailmassa kansainvälinen anarkia on rajallista; monien valtioiden sisäinen järjestys on puolestaan anarkiaa lähentelevässä tilassa. Oppia suvereenien valtioiden kansainvälisestä anarkiasta ei silti voida heittää pois merkityksensä menettäneenä. Ajan myötä syntynyt kansainvälinen järjestys on näet joka tapauksessa vielä varsin epätäydellistä ja kansainvälisessä elämässä on paljon sellaista, mikä vastaa anarkian perusmääreitä eli (1) hallituksetonta tilaa, (2) laittomuuden tilaa, joka johtuu ylimmän vallan puuttumisesta tai tehottomuudesta ja (3) poliittista epäjärjestyttä. Joka tapauksessa anarkiateoria voi ylpeillä vuosisataisella perinteellä, syväfilosofisella perustalla, kiteytyneellä muodolla, vaikutuksella koko oppialaan.¹¹

Kansainvälisten suhteiden anarkiaopilla on kaksi vanhaa perua olevaa filosofianhistoriallista pääjuonetta. Se lähtee Hobbesin kuvaamasta luonnontilasta, jossa ihmiset yhteiskunnallisen järjestyksen puutteessa elävät itse asioistaan vapaasti määräten mutta samalla turvattomina, pelokkaina ja epäluuloisina, kukin oman voimansa varassa, viidakkosodan lakeja noudattaen, mitään moraalialueita tuntematta ja vailla mahdollisuuksia nauttia mistään järjestyneen yhteiselämän eduista. Morgenthau'n ajattelu pohjautuu pitkälti Hobbesiin. Morgenthau'n mukaan kansainvälinen anarkia on väistämätön ihmisen pahuuden ja valtioiden suvereenisuuden seuraus.¹²

Realistisesti tarkasteltuna kansainvälisen järjestelmän anarkialogiikka vaikuttaa helposti niin raudanlujalta rakennelmalta ja valtioiden turvallisuusdilemma niin tiiviiltä noidankehältä, etteivät ihmiskunnan hirveät sotakokemuksetkaan näyttäisi pystyvän niitä murtamaan. Keskinäinen varuillaanolon, epäluulon ja jännityksen vallitessa ei kyetä astumaan sellaisia suuria, keskinäistä luottamusta vaativia askelia, jotka voisivat viedä yleisen turvallisuuden takaamiseen esimerkiksi maailmanhallituksen tai varmasti toimivan kollektiivisen turvallisuuden järjestelmän muodossa. Sittenkin vaikka kaikki valtiot pyrkisivät pitämään sotavalmistelunsa puolustusellisina, jonkinasteinen

turvattomuuden tunne näyttäisi realistisesti arvioiden miltei vääjäämättä syntyvän, koska kuitenkin valtion viranomaiset tarkastelisivat olojen kehitystä omien huolen vastuun värittämien silmälasiansa läpi voimatta hyväuskoisesti luottaa muiden rauhanomaisiin aikomuksiin.¹³

Tiukan realistinen katsantotapa selvästi liioittelee nyky maailman kansainvälisten suhteiden anarkkisuuutta. Tätä anarkiaa ei näet rajoita vain voima- ja valtasapainon politiikka, vaan moni muukin tekijä. Missään nimessä ei kyse ole ainakaan sellaisten jähmettyneestä anarkiarakenteesta, joka yksityiskohtaisesti määräisi kaikkea, mitä kansainvälisessä elämässä tapahtuu ja joka olisi täysin yhteen sopimaton kaiken järjestyksen kanssa. Tällaisten väärinkäsitysten välttämiseksi voidaan puhua “anarkkisesta syvärakenteesta” tai kansainvälisestä “perusanarkiasta”. Kyse on perusteiltaan anarkkisesta järjestelmästä, jossa kuitenkin vaikuttavat yhä enemmän myös moninaiset anarkian perussyitä eli valtiosuvereeniutta rajoittavat ja järjestystä luovat voimat. Nämä nousevat ajoittain niin vahvasti esiin, että anarkialogiikka painuu valtiomiesten puheissa, kansainvälisen median kirjoittelussa ja ihmisten ajattelussa jonnekin taustalle antaen toistuvia tiukansävyisiä muistutuksia olemassaolostaan lähinnä vain joillakin maailman yksittäisillä kriisialueilla.¹⁴

Omalla tavallaan kansainvälistä anarkiaa voi rajoittaa tai ainakin padota myös sille itselleen luonteenomainen voimapolitiikka. Näin käy, kun jokin valtio tai valtioiden ryhmittymä alistaa muun maailman voimaan tai voimankäytön uhkaan turvautuen valtaansa ja luo kansainväliseen elämään haluamansa järjestyksen. Esimerkkejä tästä ovat antiikin Pax Romana ja 1800-luvun Euroopan konsertin ja Pyhän allianssin luoma järjestys. Jopa kylmän sodan aikaista teollistuneen maailman sisäistä “pitkää rauhaa” voidaan pitää yhtenä esimerkkinä siitä, kuinka voima ja voimankäytön uhka luo myös omaa järjestystään. Samalla on toki sanottava, ettei voimaan ja uhkaan perustuva järjestys ole parasta järjestystä. Sitä paitsi tällainen järjestys on omiaan pikemminkin patoamaan kuin kestävästi eliminoimaan tai rajoittamaan kansainvälisen elämän anarkiaa.¹⁵

Niccolo Machiavelli oli tosiasioihin perustuvan valta-analyysin uranuurtaja: moraalikysymykset siirrettiin tällöin syrjemmälle ja keskeinen huomio kiintyi valtion menestykselliseen, sen valtaa laajentavaan ulkopolitiikkaan. Hobbes teki eron valtioiden sisäisen elämän ja niiden keskinäisten suhteiden välillä; sisäisesti valtio on järjestyksen välinen; sitä vastoin valtioiden suhteissa vallitsee “luonnontila” - toistuvat sodat ja

keskinäinen vihamielisyys, jolloin valtion keskeiseksi intressiksi muodostuu valtion turvallisuus.¹⁶ Machiavellin mukaan kriisi tai hätätilanne antaa mahdollisuuden harjoittaa ulkopoliittikkaa yksityisten moraal sääntöjen vastaisesti johon kuuluvat esimerkiksi: vakoilu, valehtelu, huijaaminen ja varastaminen. Kriisin aikana on mahdollista karsia ihmisten perusoikeuksia, jos ne vaarantavat kansallisia intressejä.¹⁷

Itävallan kansleri Klemens von Metternich ja Saksan kansleri Otto von Bismarck hahmottivat voimatasapainon opin, jonka tavoitteena on estää muiden valtioiden ylivalta-yritykset ja taata valtioyhteisön vakaus. Valtioiden välisten suhteiden ymmärtämisen kannalta keskeinen näkökulma on voimatasapaino, jolla on useita merkityksiä. Se tarkoittaa politiikkaa, jolla pyritään kontrolloimaan ja hillitsemään muiden valtioiden vallan kasvua, sekä valtioiden välistä suurin piirtein yhtäläistä vallan jakaumaa.¹⁸ Tasapainopolitiikka tähtää kansainvälisen yhteisön vakauteen ja sen jäsenten vapauden ja itsenäisyyden säilymiseen. Tasapainon tavoittelun menetelmiin kuuluu ensinnäkin "hajota ja hallitse" - politiikka. Se tähtää mahdollisten vastustajien heikentämiseen tai pitämiseen heikkoina; tässä tarkoituksessa pyritään estämään niiden yhdistyminen tai palkitaan joitakin niistä.¹⁹

Toiseksi tasapainoon voidaan pyrkiä jakamalla hyödyt (esimerkiksi alueita, kaupallisia toimintaoikeuksia) vallantavoittelijoiden kesken. Kolmanneksi valtiot voivat lisätä sotilaallista kapasiteettia. Seurauksena voi kuitenkin olla kilpavarustelu ja sodan vaaran voimistuminen, jolloin voidaan pyrkiä neuvottelemaan asevalvonnasta ja -riisunnasta.²⁰

Neljänneksi valtiot harjoittavat liittopolitiikkaa evätäkseen voimansa vastustajilta tai yhdistääkseen voimansa muiden valtioiden kanssa. Liittoumat pohjaavat yhteisiin etuihin ja koskevat vain osaa osallistujien intresseistä; siksi liitot ovat epävakaita ja alttiita rakoilulle etenkin ulkoisen uhan heiketessä. Valtioiden välisen yhteistyön syntyminen ja tiiviys esimerkiksi kansainvälisissä järjestöissä määräytyvät olennaisesti kansallisista eduista käsin: yhteistyötä edistävät etujen samanlaisuus tai toisiaan täydentävä luonne sekä voimakkaan suurvallan myötävaikutus. Samalla edut rajaavat tyypillisesti yhteistyön laajuutta.²¹

Realistisen mallin mukaan valtiot eivät voi olla riippuvaisia yhteistyöstä. Ja mikäli ne ryhtyvät yhteistyöhön se kestää niin pitkään, kun yhteistyö palvelee valtion kansallisia intressejä.²²

Yhteistyön aikaansaaminen ja kehittäminen on vaikeinta, kun puututaan keskeisiin ulko- ja turvallisuuspolitiikan intresseihin. Keskeisiä toimijoita ovat siis valtiot ja käytännössä niitä edustavat päätöksentekijät. Ulkopolitiikan ja yleisen mielipiteen välillä vallitsee perustavaa laatua oleva ristiriita: jälkimmäistä on epävakaana ja tunteenomaisesti reagoivana vaikea kustannuksitta sovittaa pitkän tähtäimen kansalliseen etuun perustuvaan ulkopolitiikkaan. Moderni teknologia ja joukkotiedotusvälineet ovat sitä paitsi taanneet valtaapitäville hyvät mahdollisuudet kansalaisten kontrolliin.²³

Toiseksi Morgenthau näkee kansallisen voiman ja nationalistisen ulkopolitiikan juuret yhteiskuntien epävakaudessa, joka heijastuu turvattomuutena ja johon myötävaikuttavat sosiaalinen hajoaminen ja talouden kriisit. Nationalismi ja nationalistinen ulkopolitiikka voivat kanavoida yksilöiden pelkoja ja valtapyrkimyksiä. Lisäksi kansallisen voiman tärkeitä osatekijöitä ovat kansanluonne, kansallinen moraalit sekä hallinnon ja päätöksenteon tehokkuus. Ensiksi mainittu viittaa kansakunnan yhteisiin kulttuuripiirteisiin, arvoihin ja perinteisiin. Kansallinen moraalit puolestaan tarkoittaa ulkopolitiikan tuen voimakkuutta kansalaisten keskuudessa. Hyvään hallintoon kuuluu oman voimavarojen järjestyttäminen hallinnon lisäksi myös ulkomaisen (mielipiteen) tuen hankkiminen propagandan keinoin. Tähän vaikuttavat osaltaan myös sisäpoliittiset toimenpiteet: kansalliset saavutukset ovat omiaan lisäämään kansakunnan vetovoimaa ulkomailla ja niin ollen myös sen valtaa. Morgenthauin mukaan ulko- ja sisäpolitiikan välinen raja häviää tässä kohden.²⁴

Realismi tiivistää historiallista kokemusta ja aiempaa politiikan teoriaa kiinnittäen huomion toistuviin ilmiöihin. Kansainvälisten yhteisöjen perusrakenteen ja tyyppisten toimintatapojen puitteissa valtioiden valinnoilla on oma merkityksensä konkreettisten tapahtumien kulun kannalta.²⁵

Keskeinen on olettautunut, että kansainvälistä yhteisöä luonnehtivat toimijoiden monilukuisuus sekä niiden etujen vastakkaisuus. Tuossa yhteisössä vakaus ja siten rauha ovat aina uhanalaisia.²⁶

Maailman "parantaminen" ei ole poliittiselle realismille täysin vierasta, jos kohta arvot ja aatteet laajemmassa mielessä on käsitetty toissijaiseksi ja päähuomio on kohdistunut rauhan edellytyksiin. Keskeinen näkökohta on tällöin jokaisen kansakunnan oma velvollisuus huolehtia turvallisuudestaan järjestyttäisin voimin. Vakautteen, stabiiliteet-

tiin, voidaan pyrkiä voimatasapainoa tavoitellen, jolloin myös rauha saatetaan turvata, joskaan se ei ole varmaa. Morgenthau ihanneratkaistu on maailmanvaltio; se on itse asiassa kansainvälisen anarkian kääntöpuoli. Hän pitää maailmanvaltiota pysyvän rauhan ehtona ja jopa välttämättömänä ihmiskunnan säilymisen kannalta, mutta kovin vaikeana saavuttaa. Hän näyttää lisäksi katsovan, että ihanteet ja aatteet voivat toimia usein politiikan suunnan määrittäjinä.²⁷

Jälkirealismi tarjoaa strategiseen analyysiin kolmiportaista mallia, jossa jotain oppia tai käytännön poliittista strategiaa tarkastellaan lähinnä tekstien analyysin pohjalta. Tällöin tutkitaan, miten niistä kuvastuu kilpailu hallinta ja kritiikki. Kovien arvojen rinnalle nostetaan pehmeämpiä, mutta silti vaikuttavia elementtejä kuten moraalit, etiikka, kulttuuri ja näiden tekijöiden käyttökäytännöt vaikuttaessa mielipiteisiin.²⁸

Realismin koulukunta sai vaikutteita 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun geopolitiisesta suuntauksesta. Se tarkasteli kansainvälistä politiikkaa alueiden hallinnan ja alueellisen laajentumisen näkökulmasta. Nämä hankkeet ovat tuolloin keskeisellä sijalla suurvaltapolitiikassa.²⁹

Uusrealismin (neorealismi) suuntaus kansainvälisen politiikan tutkimuksessa alkoi 1970-luvun puolivälissä. Suuntauksen perusteiden hahmottaja ja johtava tutkija on ollut Kenneth Waltz, joka esitti teoriansa vuonna 1979 julkaistussa teoksessaan *Theory of International Politics*.³⁰

Waltz on pyrkinyt pelkistämään klassisen poliittisen realismin ajatukset yleiseen kausaaliseen teoriaan muotoon. Hän erottaa kahdenlaisia selityksiä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa: yhtäältä ne voidaan pohjata valtioiden ominaisuuksiin ja toisaalta kansainvälisen järjestelmän piirteisiin. Waltz arvostelee edellisiä ja haluaa kiinnittää päähuomion jälkimmäisiin, jotka on yleensä hänen nähdäkseen laiminlyöty. Vasta järjestelmä, jonka ominaisuuksia ei voida palauttaa sen osiin, antaa mahdollisuuden tarkastella kansainvälistä politiikkaa suhteellisen itsenäisenä tutkimusalueena ja erillään esimerkiksi valtioiden ulkopoliittikan tutkimuksesta.³¹

Waltz eroaa Morgenthauista, koska Morgenthau monien behavioralistien tapaan kiinnittää yksipuolista huomiota valtioiden ominaisuuksiin, kuten niiden tavoitteisiin, kansainvälisen järjestelmän rakenteen laiminlyöden. Waltz kuitenkin pohjaa teoriansa klassiseen realismiin.³²

Waltzin teoriassa valtion ulkopoliitikasta, yksipuolisesta suuntautumisesta muihin toimijoihin tai valtioiden kahdenvälisistä suhteista ei sinänsä voida päätellä rakenteen itsenäisiä piirteitä. Teoria korostaa kansainvälisen politiikan suhteellista pysyvyyttä ja toistuvuutta: valtioiden asemat pysyvät vaikka johtajat, sisäpoliittiset voimasuhteet tai ulkomainen vuorovaikutus vaihtelevat.³³

Valta on keskeinen käsite myös uusrealismissa: se ymmärretään valtioiden säilymisen välineeksi. Valta ei ole vain toisen kontrolloimista (vrt. Morgenthau), vaan potentiaali, joka vaikuttaa tarkoittamattakin. Sitä voidaan vahvistaa valtionsisäisesti kehittämällä omaa taloutta, lisäämällä omaa sotilaallista voimaa sekä laatimalla toimivia strategioita; ulkoisesti voidaan vahvistaa omaa liittoutumaa ja pyrkiä heikentämään vastustajia.³⁴

Riippuvuus toisesta valtiosta nähdään uhkaavana. Se merkitsee haavoittuvuutta. Niinpä valtiot pyrkivät kontrolloimaan riippuvuuden aiheuttajia ja vähentämään niitä. Siten niiden toimintaa hallitsee kaksi pyrkimystä: vallan laajentuminen ja pyrkimys omavaraisuuteen tai riippumattomuuteen.³⁵

Sveitsiläis-ranskalainen valistusfilosofi Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) tukeutuu osittain anarkiaopissaan Hobbesiin. Hänestä lähtee kuitenkin leimallisesti toisenlainen kansainvälisen anarkian opin juonne, jota nykyisin selvimmin edustaa waltzilainen neorealismi. Rousseaulaisessa katsannossa kansainvälisen politiikan perusteema ei ole pahuus vaan "tragedia". Valtiot joutuvat väistämättä noudattamaan anarkian pelisääntöjä siitä yksinkertaisesta syystä, ettei niillä anarkian vallitessa ole muuta mahdollisuutta. Siis ikään kuin valtiot oli kahleisiin kytkettynä pantu kirjoittamaan käsikirjoitusta omaan murhenäytelmäänsä. Waltzia johtotähtenään pitävä, sanottuun rousseaulaiseen ajatustapaan kiinnittyvä neorealismi asettaa kansainvälisen järjestelmän perusteiltaan anarkkisen rakenteen valtioiden kansainvälisten käyttäytymistapausten pääselittäjäksi.³⁶

Vaikka harvat oppialan edustajat enää pitävät kiinni perinteisen realismin jäykästä anarkiateesistä, oppi kansainvälisen elämän perusteiltaan anarkkisesta luonteesta elää kuitenkin vahvana neorealismien piirissä. Tälle oppisuunnalle on tunnusomaista pitkälle menevä anarkian rajoitteiden huomioonottaminen kuitenkin luopumatta siitä ajatuksesta, että anarkia on yhä valtioidenvälisen suhteiden perusrakenne ja viime-

kätinen määrääjä. Myös neoliberalismin edustajat yleensä pitävät olemassa olevaa järjestelmää perusteiltaan anarkkisena, mutta kiinnittävät neorealisteja enemmän huomiota ja toiveita kansainvälisen elämän tietoiseen sivilisoimisen mahdollisuuksiin korostaen samalla näitä voimakkaammin toimijoiden ja mahdollisuuksiin.³⁷

1.4 Poliittinen liberalismismi ja idealismi

Liberalismin periaatteille rakentuu koko länsimainen demokratia samoin kuin suurin osa viime vuosisadalla kirjoitetuista valtiosäännöistä.³⁸ Poliittinen liberalismismi pyrkii etsimään keinoja, joilla maailma voitaisiin tehdä paremmaksi paikaksi elää. Ihmiset ovat luonnostaan halukkaita yhteistyöhön. Idealismi on vastustanut erityisesti reaali-politiikkaa ja voimapolitiikkaa.³⁹

Liberalismin keskeisimpiin näkemyksiin kuuluu usko yksilön tärkeyteen, tasa-arvoon ja vapauteen, tarve suojella ihmisiä valtion liialliselta sääntelyltä sekä luottamus markkinatalouden ja demokraattisen valtiomuodon ylivoimaisuuteen.⁴⁰

Saksalaisen filosofin Immanuel Kantin (1724-1804) mukaan valtioyhteisössä on vahva taipumus valmistautua alati uusiin sotiin, jotka aiheutuvat itsevaltiudesta. Niiden valtiosisäiset syyt voidaan poistaa, kun siirrytään liberaaliin perustuslailliseen valtiomuotoon, jossa valta on jaettu. Kant hyväksyi kuitenkin sodan äärimmäisenä keinona ja harkinnan jälkeen, jos se on oikeutettu. Hän piti valtioiden yhdistämistä vaikeana, mutta rauhan vuoksi sitä tuli yrittää.⁴¹

Brittiläisen filosofin Jeremy Benthamin (1748-1832) mukaan kansakuntien välillä ei ollut todellisia ristiriitoja, vain väärinkäsityksistä johtuvia. 1900-luvun alussa Norman Angell kirjoitti kirjan jossa hän näkee todellisia ja järkipäisiä etuihin pohjavia perusteita rauhanomaiselle maailmalle: syventynyt valtioiden välinen taloudellinen riippuvuus oli tekevä sodat ja kilpavarustelun kannattamattomaksi. Angell suositti valistusta ja kansainvälisen yhteistyön edistämistä valtioiden välisten väärinkäsitysten korjaamiseksi, mutta ei torjunut aseelliseen puolustautumiseen varautumista ennen asenteiden laajempaa muuttumista.⁴²

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Yhdysvaltain presidentti Woodrow Wilson (1856-1924) oli päämiehenä perustamassa kansainliittoa.⁴³ Kansainliiton tarkoitus oli perustua kansainvälisiin lakeihin ja valtioiden yhteistyöhön turvallisuuden osalta ja näin estää sodan syttyminen. Kaikki valtiot olisivat voineet liittyä siihen. Yhdysvallat jäi pois ja muilla demokraattisilla länsimailla ei ollut kykyä estää Saksaa, Italiaa ja Es-

panjaa siirtymistä totalitaariseen valtioonhallintoon.⁴⁴ Kansainliitto oli ensimmäinen liberaalisessa hengessä perustettu maailmanjärjestö.

Liberaalien taistelu on kansallisvaltioiden tasolla sokeaa ja ehdotonta, ja siitä johtuen myös julmaa valtakoneistoa vastaan, ja ihmisyksilön elämän kunnioittamisen puolesta sen kaikissa muodoissa käydään yhtäkaikki myös kansainvälisellä tasolla, missä se joutuu kilpailemaan totalitaaristen ideologioiden kanssa.⁴⁵ Liberaalit käyvät taistelua epädemokraattisissa maissa liberaalisten arvojen, kuten demokratian, yksilövapauden, tasa-arvon ja markkinatalouden puolesta.

Liberalismi on lähtökohdiltaan kansainvälinen ja puolustaa siksi ei ainoastaan hyödykkeiden ja ihmisten, vaan yhtäkaikki myös ajatusten vapaata kulkua. Juuri tämän vuoksi rajojen ei tarvitse jäädä ylipääsemättömiksi esteiksi, kuten totalitaariset hallitusjärjestelmät haluavat pelätessä kansalaistensa saavan kosketuksia vapauden aatteisiin.⁴⁶ Sellainen keskinäinen taloudellinen riippuvuus, jossa kaikki valtiot osallistuvat tasavertaisina maailmankauppaan, luo paremman yhteisymmärryksen valtioiden välille auttaen niitä löytämään yhteiset ratkaisut yhteisiin ongelmiin. Vapaasta kaupasta, joka on maailmantalouden paremman yhdentymisen perusta, voi tulla myös poliittisen yhdentymisen liikkeellepanija.⁴⁷

Adam Smithiä pidetään liberaalin talousteorian isänä. Hänen mukaansa mahdollisimman suuresta elinkeinoelämän ja ulkomaankaupan vapaudesta syntyy eniten etua ihmisille. Hän arvosteli merkantilismia ja kansainvälisen kaupan rajoituksia. Hänen mukaansa rahan määrä ei riittänyt vaurauden mitaksi, vaan työ ja sen tulokset. Kansantuotos muodostuisi työstä ja jokaisen tulisi itse saada päättää, mitä hän tuottaisi tai millä kävisi kauppaa. Työnjako eri alojen kanssa syntyisi itsestään ja luonnollisesti parhaalla mahdollisella tavalla kysynnän ja tarjonnan lakien mukaan. Kansainvälinen kauppa tulisi olla täysin vapaata kaikkialla maailmassa.⁴⁸

1.5 EU poliittisen realismin näkökulmasta

Euroopan unioni sai alkunsa Euroopan hiili- ja teräsyhteisöstä vuonna 1951 ja perustettiin Euroopan talousyhteisö. Samalla saatiin vanhat kiistakumppanit Saksa ja Ranska lähemmäksi toisiaan. Samalla oli tarkoitus lisätä Euroopan turvallisuutta.

EU:n synnyssä on nähtävissä voimatasapaino, jolla pyritään estämään toisen valtion vallan kasvua ja lisäämään valtioiden välistä vallan jakaumaa.⁴⁹

Seuraava askel kohti Euroopan unionin syntyä oli vuonna 1957 perustettu EEC (European Economic Community). EEC:n perustamisen tärkein motiivi oli rauhan turvaaminen Euroopassa. Kommunismin ja kylmän sodan aiheuttama kahtiajako oli suuri riski Euroopan turvallisuudelle. Erityisesti Ranska halusi sitoa Länsi-Saksan poliittisesti Eurooppaan.⁵⁰

Varhaisemmista unionisuunnitelmista mainittakoon Aristide Briandin (1862-1932), joka toimi Ranskan pääministerinä vuosina 1909-1929 11 kertaa. Hänen muille valtioille tekemän konkreettisen ehdotuksen motiivina oli myös taloudellinen kilpailu Yhdysvaltojen kanssa. Osmo Tuomi esittelee teoksessaan: Seuraako Euroopan unioni aikaisempien suurvaltojen kehitystä? Lisää varhaisempia unionisuunnitelmia. Niissä mainitaan hänen mielestään tutut perusteet kuten sisäinen rauha ja vakaus, yhteiset uhat turvallisuudelle, kuten Turkki ja Venäjä sekä taloudellinen kilpailu. Tärkein yhdistävä tekijä oli uskonto ja siihen liittyvä oikeuskäytäntö.⁵¹

Uusrealismin mukaan Länsi-Euroopan yhdentymisen mahdollistui, koska kaksinapainen kansainvälinen valtarakenne asetti johtavat suurvallat vastuuseen turvallisuudesta. Pelot epäsuhtaisten hyötyjen muuntumisesta turvallisuushiksi voitiin tuolloin unohtaa. Kamppailu suhteellisista hyödyistä jatkuu kuitenkin Euroopan unionin sisällä.⁵²

Klassisessa realismissa, kansainvälisen politiikan toimijat ovat ensisijaisesti valtioita. Ne hoitavat kaikkialla samantapaisia tehtäviä ja päättävät omista asioistaan; on eri asia, että valtiot voivat olla toisaalta esimerkiksi keskinäisesti riippuvaisia.⁵³

Poliittisen realismin teoria näkyy Euroopan unionin toiminnassa. Euroopan unioni on yhteistyötä jäsenvaltioiden välillä yhteisen hyvän puolesta ja päätökset ovat eduksi aina lähes kaikille tai ainakin suurimmalle osalle jäsenvaltioista, mutta valtion pyrkinessä Euroopan unioniin se on katsonut siitä olevan itselle enemmän etua kuin haittaa, vaikka osa valtion päätösvallasta siirtyy Brysseliin ja asioista päättää EU (EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka). Euroopan unionin syntyyn liittyy oman turvallisuuden takaaminen ja pärjääminen kilpailussa talouden osalta liittoon kuulumattomia maita vastaan. Poliittisen realismin mukaan maiden väliset liittoumat pohjautuvat yh-

teisiin etuihin, mutta maan liittoutuessa kansallinen etu on ratkaiseva.⁵⁴ Euroopan unioni on tarkoitus olla hyödyksi jäsenmailleen. Sen ei ole tarkoitus olla hyödyksi EU:n ulkopuolisille maille, joten Euroopan yhdentymisen synty ja Euroopan unioni ovat selitettävissä liittoutumisesta poliittisen realismin näkemysten mukaan.

Realistisen tarkastelumallin mukaan EU:n laajentumisessa on kyse valtioiden välisestä valtakamppailusta. Valtiot katsovat, että niillä on omaan turvallisuutensa ja hyvinvointinsa takia elintärkeitä etuja valvottavanaan myös omiensa rajojen ulkopuolella, minkä vuoksi ne pyrkivät joko ylläpitämään tai laajentamaan vaikutusvaltaansa näillä alueilla. Näin ollen EU:n laajentuminen vuonna 2004 oli siis eurooppalaisille suurvalloille, etenkin Saksalle, keino lisätä vaikutusvaltaansa itäisessä Keski-Euroopassa. Laajentumisessa 2004 oli siis kyse suurvaltojen välisestä valtakamppailusta itäisen Keski-Euroopan kontrolloimiseksi, vaikkakin lännessä vältetään puhumasta geopoliittisesta kamppailusta.⁵⁵

Euroopan unionin laajentuminen on pitkälti kansallisten etujen yhteensovittamista. Laajentumista edeltävät jäsenyysneuvottelut ovat erinomainen esimerkki kansallisten näkökohtien painoarvosta.⁵⁶

Maat eivät ole hakeneet Euroopan unioniin vain integraation kannatuksen vuoksi, vaan ennen kaikkea siksi, että ulkopuolelle jättäytyminen on nähty taloudellisesti ja poliittisesti riskialttiimmaksi vaihtoehdoksi.⁵⁷

Euroopan unionin laajentumisen tavoitteena on edistää rauhaa ja yhteiskunnallista vakautta koko Euroopassa. Laajentumisprosessi on jo ennen varsinaisen jäsenyyden alkamista lisännyt hakijavaltion poliittisen järjestelmän vakautta, vaikuttanut sen taloudelliseen kehitykseen ja vahvistanut oikeusvaltion periaatteiden toteuttamista.⁵⁸

Poliittisen liberalismien mukaan valtioiden kannattaa liittyä saadakseen aikaan rauhan.⁵⁹ Euroopan syvenevän taloudellisen ja poliittisen integraatiolla uskotaan sitovan jäsenvaltiot keskinäiseen yhteistyöhön, riippuvuuteen ja yhteisvastuuseen. Tällaisen näkemyksen mukaisesti Euroopan unioni nähdään idealistisesti laajentuvan Euroopan rauhan ja turvallisuuden, demokratian ja poliittisen vakauden sekä markkinatalouden ja taloudellisen hyvinvoinnin nimissä.⁶⁰

Euroopan unionin komissio ehdotti syyskuussa 2006, että Bulgaria ja Romania liittyisivät unioniin vuoden 2007 alussa. Komission puheenjohtaja totesi päätöksestä: "Näin saadaan päätökseen EU:n viides laajentuminen, joka on vahvistanut rauhaa ja lisännyt vaurautta Euroopassa."⁶¹ Samalla tavalla Suomi ja Ruotsi katsoivat Baltianmaiden jäsenyyden lisäävän turvallisuutta Pohjois-Euroopassa. Suomi ja Ruotsi tukivat Baltian-maita niiden pyrkiessä Unionin jäseneksi. Tässä on myös nähtävissä Suomen ja Ruotsin intressit saada turvallisempi Itämeren alue.⁶² Mielestäni poliittinen liberalismi ei huomioi liittoutumien välisiä kilpailuja, vaan sen mukaan rauhan turvaaminen on liittouman tärkein tehtävä.

Euroopan unioniin liittyivät Kreikka vuonna 1981 ja vuonna 1986 Portugali ja Espanja, maat jotka olivat siirtyneet diktatuurista demokratiaan. Näin EU halusi turvata Etelä-Euroopan pysymisen demokratian tiellä ja samalla EU paransi Etelä-Euroopan turvallisuutta.⁶³ Toisaalta Kreikan, Portugalin ja Espanjan liittymisen motiivina oli ensisijaisesti kansallisten järjestelmien vakauttaminen sekä integraatiosta koituvat taloudelliset edut.⁶⁴ Näin ollen vanhojen jäsenvaltioiden ja uusien jäsenvaltioiden kansalliset intressit ovat kohdanneet ja EU:n laajentuminen on ollut kannattavaa.

Voidaan väittää, että Euroopan unioni toimii jäsenvaltioidensa etujen edistämisen välineenä. Euroopan unionin keskeiset toimijat ovat jäsenvaltiot ja niiden välillä on erimielisyyksiä, kuten esimerkiksi halutaanko Turkki Euroopan unionin jäseneksi. (kts. Lintonen, s. 30)

Euroopan unionin jäsenmaat ovat länsimaisia demokraattisia valtioita, joissa toteutuu liberalismiin keskeisimmät näkemykset, kuten yksilön tärkeys, tasa-arvo, vapaus, markkinatalous ja demokratia. Euroopan unionin maissa miehet ja naiset ovat tasa-arvoisempia kuin missään muualla. Tietysti jäsenvaltioiden välillä on kulttuurista johtuvia eroja, kuten Pohjoismaiden ja Etelä-Euroopan maiden välillä.

Poliittisena teoriana jälkirealismi ottaa kulttuurierot huomioon. Kaikissa jäsenmaissa on vapaat vaalit ja markkinatalous. Pitää muistaa, että poliittinen realismi ei vastusta demokratiaa ja markkinataloutta, joten Euroopan unionin toimintaa ei voida perustella liberaaliseksi, vaikka jäsenvaltioissa toimii liberalismin hengen mukaiset aatteet.⁶⁵

Euroopan unioni ei hyväksy jäsenmaikseen valtioita sillä perusteella, että ne ovat halukkaita liittymään unioniin kuten YK:iin, vaan Euroopan unioni asettaa jäsenyyttä ha-

keville maille tietyt ehdot, jotka niiden on täytettävä ennen liittymistä, tai ennen kuin liittymisneuvottelut edes aloitetaan.(kts. oma, s. 10)

Euroopan unioni päätti jäsenyysehdot Kööpenhaminassa 1993. Poliittisten kriteerien mukaan hakijamaalla täytyy olla "vakaat demokraattiset instituutiot" esimerkiksi vapaat vaalit ja riippumaton oikeuslaitos. Sen pitää kunnioittaa ihmisoikeuksia ja suojella vähemmistöjä. Taloudellisten kriteerien mukaan hakijamaalla täytyy olla toimiva markkinatalous, joka pystyy selviytymään kilpailusta. Amsterdamin sopimuksen tullessa voimaan perussopimuksen O artiklaa muutettiin vuonna 1997. Siihen lisättiin yleinen peruseriaate, jonka mukaan "unioni perustuu vapauden, demokratian, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamiseen sekä oikeusvaltion periaatteisiin".⁶⁶ Lisäksi hakijamaan tulee kyketä vastaanottamaan jäsenyydestä aiheutuvat velvoitteet, joihin sisältyy myös poliittisen unionin sekä talous- ja rahaliitto EMU:n tavoitteisiin sitoutuminen.⁶⁷

Kööpenhaminassa hakijamaille vaaditut ehdot ovat poliittisen liberalismien hengen mukaisia, kuten edellä on esitetty. Nämä ehdot EU on asettanut myös Turkille, ja tällä tavoin EU on pakottanut Turkia tekemään demokraattisia uudistuksia, mutta välittääkö EU Turkin ihmisoikeuksista, jos demokraattiset uudistukset jäävät toteutumatta ja EU katkaisee jäsenyysneuvottelut Turkin kanssa. Euroopan unioni ei ole puuttunut Turkin demokraattisiin ongelmiin muuten kuin jäädyttämällä EU:n rahoitusta Turkille ja ilmoittamalla Turkin olevan kelvoton EU:n jäseneksi.

Euroopan unionille ei ole ennen ollut aktiivista toimintaa Turkin ihmisoikeuksien parantamiseksi. Turkin ihmisoikeuksien kehittyminen vakauttaa maata ja tuo turvallisuutta. Unionin lähtökohtana ei ole turkkilaiset. Näin ollen Kööpenhaminan kriteereitä on vaikea perustella poliittisen liberalismien mukaan.

Hakijavaltioiden on poliittisten ja taloudellisten kriteereiden ohella omaksuttava kokonaisuudessaan unionin jo voimassaoleva säännöstö sekä luotava puitteet tulevien säädösten menestyksekkäälle toimeenpanolle.⁶⁸

Euroopan unionin naapurimaiden demokratian kehittyminen parantaa Euroopan turvallisuutta. Turvallisuuden lisääminen Euroopassa on yksi EU:n tehtävistä. Turvallisuuden lisääminen ja valtioiden turvallisuuden takaaminen on poliittisen realismien mukaan valtioiden tärkein tehtävä. Euroopan unioni ei laajene, ellei siitä ole etua

unionille ja sitä kautta jäsenmaille. Lisäksi EU ei laajene, jos sille koituu laajenemisesta turvallisuusongelma. Se takaa turvallisuuden sillä, että ei salli passivapaata liikumista uusista jäsenmaista, kun vasta siirtymäkauden jälkeen.

Toisaalta EU:n on hankala puuttua muiden maiden ihmisoikeusrikkomuksiin. Se voi asettaa talouspakotteita. Unionin jäsenmaat voivat toki tukea Naton suorittamaa rauhaan pakottamis operaatiota, kuten entisessä Jugoslaviassa. Turkin jäsenyyskeskustelu on osittain osoittanut, että Euroopan unionin jäsenvaltiot ajavat osittain omaa. Se on selvää, sillä mikään valtio ei liity Euroopan unioniin, jos siitä ei ole sille etua. Jäsenmaat jotka puolustavat Turkin liittymistä perustelevat sitä Euroopan unionin ja Turkin demokratian kehityksen eduksi. Poliitikot, jotka vastustavat Turkin liittymistä perustelevat sen mm. sillä, että Turkki ei edusta eurooppalaisia arvoja ja suurin osa turkkilaisista on islaminuskoisia. Lisäksi pelotellaan turkkilaisten massamuutosta muihin EU-maihin. Nämä näkemykset eivät edusta poliittista liberalismia. EU aloitti Turkin kanssa jäsenyysneuvottelut 3.10.2005 ja on antanut Turkille jäsenyys ehdot ja näin se pyrkii edistämään Turkin demokraattista kehitystä.

Euroopan unionin vaatimukset hakijamaille talouden osalta on mm. toimiva markkinatalous, jota poliittisen liberalismien kannattajat aikoinaan vaalivat. Toisaalta poliittinen realismi ei vastusta markkinataloutta tai demokratiaa. Euroopan unioni on suuri talousalue ja ottaessaan uusia jäseniä, vanhat jäsenmaat hakevat niistä myös taloudellista etua, aivan kuten hakijamaa hakee sitä EU:sta. Jäsenmaiden taloudellinen riippuvuus toisistaan tekee yhteistyön kannattavaksi Euroopan unionissa. Euroopan unionin laajentuminen ja sen sisäisen integraation syveneminen on kuitenkin nähtävä myös osana potentiaalista konseptia luoda uusi eurooppalainen suurvalta. Laajentuminen lisää EU:n kansainvälistä painoarvoa. Mitä enemmän valtioita on yhteisen eurooppalaisen ulkopolitiikan takana, sitä vahvempi asema Euroopan unionilla on maailmassa.⁶⁹

Tässä on nähtävissä Bismarckin voimatasapainon oppi, jonka tavoitteena on estää muiden valtioiden ylivalta pyrkimykset ja taata valtioyhteisön vakaus. (kts. Lintonen, s. 30) Euroopan unionin tavoitteena on luoda alueestaan maailman kilpailukykyisin talousalue vuoteen 2010 mennessä.⁷⁰ Laajentuessa Euroopan unioni pyrkii kasvattamaan myös sen taloudellista asemaa. Ja näin EU kilpaillessaan maailmantaloudessa Yhdysvaltojen ja Aasian talousmahtien, kuten Kiinan ja Japanin kanssa, pyrkii estämään niiden valtapyrkimyksiä.

Euroopan unionin laajentumisessa on otettava huomioon EU:n valmius ottaa uusia jäsenmaita. Laajentuminen tarkoittaa yhteisiin periaatteisiin, poliittikkoihin ja instituutioihin perustuvan hankkeen jakamista. Unionin on varmistettava, että sillä on valmiudet toimia ja tehdä päätöksiä toimielimissään, noudattaa budjettirajoja ja saavuttaa poliittiset tavoitteet.⁷¹

Euroopan unioniin on liittynyt hyvin erilaisia maita. Toimielimiään ja politiikkojaan kehittämällä EU on pystynyt sopeutumaan uusin olosuhteisiin, kuten diktatuurien luhistumiseen ja kommunismin sortumiseen. Laajentuminen on osoittautunut tehokkaaksi välineeksi tässä prosessissa.⁷²

EU:n tulisi vaatia tiukasti arviointiperusteidensä täyttämistä, mutta samalla toimittava oikeuden mukaisesti ja palkittava saavutettu edistys. Ehdokasmaat voivat siirtyä vaiheesta toiseen ainoastaan, jos ne täyttävät edellisessä vaiheessa edellytetyt vaatimukset. EU:n komissio on valmis suosittamaan neuvottelujen keskeyttämistä, jos EU:n peruseriaatteita, kuten ihmisoikeuksia rikotaan.⁷³

EU:n tulisi pysyä tiukasti vaatimuksessaan, jonka mukaan ehdokasmaiden on täytettävä kaikki vaatimukset ennen unioniin liittymistä. Komissio seuraa ja raportoi ehdokasmaiden tilanteesta. Komissio antaa apua näille maille.⁷⁴

1.6 Turkki poliittisen realismin näkökulmasta

Turkin tasavalta perustettiin vuonna 1923. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen maa jaettiin liittoutuneiden miehitysjoukkojen kesken. Turkkilaiset aloittivat vastarinnan vuonna 1919. Lausannessa liittoutuneet ja Turkki solmivat rauhansopimuksen ja valtio sai nykyiset rajansa. Turkin johtoon nousi Mustafa Kemal (vuodesta 1934 lisänimi Atatürk). Hän alkoi modernisoida valtiota, lakeja kopioitiin suoraan Euroopan maista.⁷⁵ 1920-30-luvulla Atatürk hallitsi diktaattorina. Poliittisia vastustajia katosi ja tuomittiin kuolemaan, mutta näinä aikoina valtio modernisoitui ja vanhan Ottomaani vallan tavat jäivät pois. Atatürkia pidetään Turkissa edelleen sankarina ja hänen kohdistuva henkilökultti elää yhä maassa. Kouluissa on Atatürkin muistonurkkaus, Turkin päälentokenttä kantaa hänen nimeään ja kaikissa seteleissä ja kolikoissa on Atatürkin kuva.⁷⁶

Turkin osalta on nähtävissä ajattelua, joka pohjautuu poliittiseen realismiin. On selvää, että Turkissa oli ja on osittain vieläkin ongelmia ihmisoikeuksien kanssa. Poliisit hakkaavat rikoksesta epäiltyjä ja kurdivähemmistöä kohdellaan heikosti. Turkissa esiintyy edelleen toistuvasti kidutus- ja katoamistapauksia sekä oikeusjärjestelmän ulkopuolisia teloituksia. Perustuslain ja muun lainsäädännön säännöksiä (terrorismin vastaisen lain sekä rikoslain) maan yhtenäisyydestä, alueellisesta koskemattomuudesta, sekularismista sekä valtion laitosten kunnioittamisesta tulkitaan erittäin kapeasti. Ja käytetään usein perusteena poliittisten edustajien, toimittajien, kirjailijoiden, ammattiyhdistysaktivistien tai kansalaisjärjestöjen työntekijöiden asettamiseksi syytteen ja tuomitsemiseksi sellaisista lausunnoista tai kirjoituksista, jotka hyväksyttiin unionin jäsenvaltioissa.⁷⁷ Toiminnassa voidaan nähdä poliittiseen realismiin pohjautuvaa toimintaa, koska Turkki katsoo oman turvallisuutensa vaarantuvan.⁷⁸ Ja näin siellä ei toteudu poliittisen liberalismien mukaiset ihanteet, kuten tasa-arvo, yksilönvapaus ja demokratia.

Naisten asema Turkissa on parantunut. Turkki ratifioi vuonna 1985 naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen ja lainsäädännöstä on poistunut suurin osa sukupuolisyrintää esiintyvistä kohdista. Silti perheväkivalta on laaja ongelma. Turkin parlamentti antoi vasta 1998 säännökset puolison väkivaltaisen kohtelun tekemisestä rangaistavaksi, mutta ihmisten asenteiden ja vanhojen tapojen muuttaminen ei onnistu pelkästään lainsäädännöllä.⁷⁹

Kun Turkki pyrkii Euroopan unioniin, niin joutuu se parantamaan ihmisoikeuksia.⁸⁰ Turkki on luopunut kuolemanrangaistuksesta ja aviorikosta ei lisätty rikoslakiin. Nykyään kurdeille voidaan antaa opetusta omalla äidinkielellä, hallituksen arvostelu on sallittua, turvallisuustuomioistuimet on lakkautettu, jossa käsiteltiin valtion vastaista toimintaa.⁸¹ Joten voidaan väittää, että Turkin nykyinen politiikka on menossa kohti liberalismien mukaista politiikkaa, kun se pyrkii edistämään maansa demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Lakimuutosten jälkeen on vielä vaikea muuttaa ihmisten asenteita ja kulttuurista johtuvia tapoja.

Pyrkiessään mukaan Euroopan unioniin Turkki osoittaa olevansa halukas entistä tiiviimpään yhteistyöhön joka vaatii Turkilta liberalismien hengessä toteutettavaa politiikkaa. Toisaalta Turkin pääministeri Recep Tayyip Erdogan ilmoitti Brysselissä "Olemme aina valmiita ottamaan askeleita Kyproksen suuntaan. Tärkeää on kuitenkin mil-

laisen askeleen otamme - Emme kuitenkaan tee mitään, mikä olisi etujemme vastaista”.⁸² Tässä lauseessa on nähtävissä poliittisen realismin ajatuksia. Ensin Turkki lupaa tehdä parannuksia Kyproksen suhteen. Samalla poliittisen realismin mukaan se katsoo oman edun ja turvallisuuden tärkeimmäksi.⁸³ Kun Turkki haluaa Euroopan unioniin se joutuu toteuttamaan EU:n sille antamat ehdot ja näin harjoittamaan liberalisempaa politiikkaa, mutta samalla Turkki katsoo, että se hyötyy todella demokraattisista uudistuksista ja tulee hyötymään Euroopan unionin jäsenyydestä, koska muuten Turkki ei toteuta uudistuksiaan.

1.7 Yhteenveto

Poliittisen realismin mukaan valtiot ovat tärkeimpiä toimijoita kansainvälisessä politiikassa. Poliittikka on taistelua vallasta ja valtiot nähdään turvallisuusorganisaationa. Valtioilla on tapana liittoutua, mikäli ne haluavat yhdistää voimansa estääkseen vastustajiaan voimistumasta. Liittoumat pohjautuvat yhteisiin etuihin, mutta koskevat vain osaa jäsenmaan intresseistä.(kts.oma luku 1.4)

Poliittinen liberalismi ja idealismi ajatuksessa ihmiset ovat halukkaita yhteistyöhön. Lisäksi poliittisen liberalismiin tärkeimpiin ajatuksiin kuuluu usko yksilön tärkeyteen, tasa-arvoon ja vapauteen. Poliittisen liberalismin mukaan valtioiden välinen taloudellinen riippuvuus tekee yhteistyön kannattavaksi ja samalla sodat ja kilpavarustelun kannattamattomaksi.(kts.oma luku 1.5)

Euroopan unionin synnyssä on nähtävissä poliittisen realismin mukaista liittoutumista. Euroopan yhdentyminen alkoi hiili- ja teräsyhteistyöstä ja sen jälkeen perustettiin Euroopan talousyhteisö. Näin liittoutumisen pohjalla oli taloudellinen riippuvuus. Euroopan yhdentymisen todellisena syynä pidetään halua parantaa turvallisuutta Euroopassa. Länsi-Saksa haluttiin sitoa poliittisesti enemmän Länsi-Eurooppaan. Nykyäänkin Euroopan unionin laajentuessa jäsenmaiden sekä ehdokasmaiden kansalliset intressit ovat ratkaisevia tekijöitä liittymisen Euroopan unionin laajentumiseen. Euroopan unionin jäsenmaat päättävät unionin laajentumisesta ja jäsenvaltiot hakevat laajentumisella etua koko unionille ja sitä kautta itselle.(kts.oma luku 1.6)

Kööpenhaminan kriteerit ovat osoitus siitä, että Euroopan unioni ei halua jäsenmaikseen valtioita joista olisi unionille turvallisuus ja taloudellista haittaa. Jäsenyyden ehtoina ovat toimiva demokratia ja markkinatalous. Turkki on pyrkinyt Euroopan

unioniin, mutta unioni on vastannut kielteisesti vedoten, että Turkki ei täytä jäsenyysehtoja. Näin ollen Euroopan unionin toimintaa ei voida perustella poliittisella liberalismilla, koska Euroopan unioni ei ole pakottanut Turkkiä demokratiakehityksessä. Syynä voi olla, että Turkki ei ole muodostanut uhkaa Euroopalle, onhan se ollut Naton jäsen vuodesta 1952.(kts.oma luku 1.6)

Turkin toimintaa on vaikea kuvailla poliittisella liberalismilla. Lait maan yhtenäisyydestä, alueellisesta koskemattomuudesta, sekularismista sekä valtion laitosten kunnioittamisesta eivät pohjautu poliittiseen liberalismiin vaan Turkki katsoo lailla suojelevansa maan turvallisuutta. Turkissa tehdyt lain muutokset johtuvat Turkin halusta päästä Euroopan unionin jäseneksi. Turkki muuttaa lakeja, koska katsoo Euroopan unionin jäsenyyden olevan sille eduksi, mutta se ei halua vaarantaa maansa turvallisuuttaan.(kts.oma luku 1.7)

2. EUROOPAN UNIONIN SUHTEET TURKKIIN

2.1 Historiallinen tausta ja viimeaikainen kehitys

Euroopan unionin ja Turkin suhteet perustuvat assosiaatiosopimukseen, niin sanottuun Ankaran sopimukseen, joka allekirjoitettiin 12. syyskuuta 1963 ja joka tuli voimaan 1. joulukuuta 1964. Tämän sopimuksen kulmakivi on tulliliiton muodostuminen kolmessa vaiheessa. Sopimukseen liittyy rahoituspöytäkirja. Toinen rahoituspöytäkirja allekirjoitettiin vuonna 1970 ja kolmas 1977. Ankaran sopimuksella perustettiin myös assosiaationeuvosto, joka kokoontuu säännöllisesti ja tarkastelee assosiaation kehittymistä. Tätä toimintaelinjärjestelmää laajennettiin tulliliiton viimeisen vaiheen täytäntöönpanon yhteydessä.⁸⁴

Vuonna 1980 Turkissa tehdyn sotilasvallankaappauksen vuoksi yhteisö päätti jäädättää Turkin suhteensa ja neljännen rahoituspöytäkirjan. Vuonna 1983 siviilihallituksen palattua valtaan, suhteet normalisoitiin asteittain, mutta neuvosto ei kuitenkaan toistaiseksi hyväksynyt neljättä rahoituspöytäkirjaa.⁸⁵

14. huhtikuuta 1987 Turkki jätti jäsenyyshakemuksensa yhteisölle ja komissio antoi hakemusta koskevan lausuntonsa 18. joulukuuta 1989. Se totesi, että neuvottelujen aloittaminen Turkin kanssa ei ole ajankohtaista. Komission esittämät syyt olivat sekä

taloudellisia että poliittisia. Komissio totesi lisäksi Kreikan ja Turkin välisten ristiriitojen sekä Kyproksen kysymyksen kielteiset vaikutukset.⁸⁶

Komission lausunnossa katsottiin kuitenkin, että yhteisön olisi jatkettava yhteistyötään Turkin kanssa, koska Turkki on yleisesti ottaen suuntautunut Eurooppaan. Komissio katsoi myös, että on yhteisön tärkeiden etujen mukaista syventää suhteita Turkkiin ja auttaa sitä mahdollisimman nopeasti nykyaikaistamaan politiikkaansa ja talouttaan. 5. helmikuuta 1990 neuvosto hyväksyi komission lausunnon päälinjat ja pyysi sitä tekemään yksityiskohtaisia ehdotuksia lausunnossa esitettyjen yhteisön ja Turkin suhteiden vahvistamista koskevien ajatusten kehittämistä.⁸⁷

7. kesäkuuta 1990 komissio hyväksyi joukon ehdotuksia, joihin sisältyi tulliliiton muodostaminen, rahoitusyhteistyön uudelleenkäynnistäminen ja lisääminen, teollisen ja teknisen yhteistyön edistäminen sekä poliittisten ja kulttuuristen siteiden lujittaminen. Neuvosto ei kuitenkaan hyväksynyt tätä pakettia.⁸⁸

6. maaliskuuta 1995 EY-Turkki-assosiaationeuvosto päätti siirtymisestä tulliliiton viimeiseen vaiheeseen sekä rahoitusyhteistyön uudelleenkäynnistämisestä. Assosiaationeuvosto päätti myös syventää yhteistyötään useilla aloilla, vahvistaa instituutioiden välistä yhteistyötä ja lujittaa poliittista vuoropuhelua. Euroopan parlamentti antoi 13. joulukuuta 1995 puoltavan lausunnon tulliliitosta. 31. joulukuuta 1995 tuli voimaan päätös siirtymisestä tulliliiton viimeiseen vaiheeseen ja sillä laajennettiin toimintajärjestelmää perustamalla osapuolten välinen neuvotteluelin, tulliliiton sekakomitea.⁸⁹

Yleisten asiain neuvosto antoi 15. heinäkuuta 1996 asetuksen 12 Välimeren maan kanssa toteutettavasta MEDA-ohjelmasta. Näihin maihin lukeutuu myös Turkki, mutta jo saman vuoden syyskuussa antamassaan päätöslauselmassa Euroopan parlamentti kehotti komissiota " jäädyttämään välittömästi kaikki MEDA-ohjelman puitteissa Turkissa toteutettavia hankkeita varten varatut määrärahat lukuun ottamatta demokratian, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskunnan edistämistarkoituksiin kohdistettuja määrärahoja". Päätöslauselman perusteena oli erityisesti Turkin ihmisoikeustilanne.⁹⁰

Euroopan unioni vahvisti EY-Turkki-assosiaationeuvoston 29. huhtikuuta 1997 pitämässään kokouksessa Turkin kelpoisuuden unionin jäseneksi. Samassa yhteydessä unioni totesi, että Turkin jäsenyyshakemusta arvioidaan samoin objektiivisin perus-

tein kuin muitakin jäsen ehdokkaita, ja pyysi komissiota laatimaan tiedonannon unionin ja Turkin suhteiden tulevasta kehityksestä tulliliiton näkökulmasta. Turkki ja Kreikka sopivat kuitenkin asiantuntijakomitean perustamisesta Egeanmeren ongelmien selvittämiseksi. Komitea ei ole kokoontunut vielä kertaakaan.⁹¹

Heinäkuun 15. päivänä vuonna 1997 hyväksyttiin agenda 2000-asiakirja, jossa arvioidaan Turkin poliittista ja taloudellista tilannetta. Lisäksi kyseisessä asiakirjassa arvioidaan, että Turkin olisi sitouduttava lujasti alueen ongelmien ratkaisemiseen ja osallistuttava aktiivisesti Kyproksen kysymyksen oikeudenmukaiseen ja kestäväan ratkaisemiseen.⁹²

Tiedonannossa esitetään toimenpiteitä tulliliiton lujittamiseksi, sen laajentamiseksi uusille aloille, kuten palveluihin ja maatalouteen sekä yhteistyön syventämiseksi ympäristön, energian ja televiestinnän aloilla. Komissio esitti myös, että Turkkiä olisi autettava sen pyrkimyksissä parantaa ihmisoikeustilannetta. Tähän liittyen komissio on laatinut alustavan ohjelmaluonnoksen, jossa ehdotetaan yhteistyötä Turkin viranomaisten ja valtiosta riippumattomien järjestöjen kanssa, jotta voitaisiin tukea Turkin viranomaisten toimia ihmisoikeuksien ja laillisuusperiaatteen kunnioittamisen parantamiseksi. Turkin viranomaiset eivät ole vielä reagoineet tähän ehdotukseen.⁹³

Joulukuussa 1997 Luxemburgissa kokoontunut Eurooppa-neuvosto vahvisti korkeimmalla tasolla Turkin kelpoisuuden Euroopan unionin jäseneksi. Lisäksi valtion- ja hallitusten päämiehet päättivät myös, että olisi määriteltävä strategia, jolla Turkki valmisteltaisiin jäsenyyteen lähentämällä sitä unioniin kaikilla aloilla. Strategiaan olisi kuuluttava assosiaatiosopimuksen tarjoamien mahdollisuuksien kehittäminen, tulliliiton syventäminen ja yhteistyö talouden ja yhteiskunnan aloilla. Eurooppa-neuvosto totesi myös, että Turkki kutsutaan osallistumaan Eurooppa-konferenssiin samoin perustein kuin muutkin jäsenyyttä hakeneet valtiot.⁹⁴

Turkki katsoi, että sitä syrjitään suhteessa muihin jäsenyyttä hakeviin valtioihin ja reagoi kielteisesti Eurooppa-neuvoston tuloksiin. Turkin hallitus ilmoitti samalla, ettei se osallistu Eurooppa-konferenssiin ja lopettaa poliittisen vuoropuhelun unionin kanssa. Turkki ei enää halunnut keskustella unionin kanssa esimerkiksi suhteistaan Kreikkaan ja Kyprokseen tai ihmisoikeuksistaan.⁹⁵

Turkin ja Euroopan unionin väliset suhteet paranivat vuonna 1998, kun komissio hyväksyi työohjelman, jolla pyritään syventämään tulliliittoa koskemaan palveluita ja maataloutta. Kesällä 1998 Cardiffissa Eurooppa-neuvosto antoi Turkin ja Euroopan unionin suhteita koskevasta strategiasta myönteisen arvion. Tämän jälkeen Turkin viranomaiset toimittivat komissiolle asiakirjan, jossa esittivät näkemyksensä strategiaan liittyvistä ehdotuksista. Asiakirja oli yleisesti ottaen komission esittämän strategian suuntaviivojen mukainen. Syyskuussa 1998 Turkki oli jälleen samassa neuvottelupöydässä komission kanssa ja he vahvistivat aikataulun sekä strategian täytäntöönpanon yksityiskohtaiset säännöt.⁹⁶

Vuoden 1998 komission määräaikauskertomuksen, joka koskee Turkin edistymisestä Euroopan unionin liittymisen valmisteluissa, ongelmina nähdään Turkin ihmisoikeustilanne ja lisäksi armeijan suuri merkitys politiikassa. Turkin hallitus on sitoutunut vastustamaan ihmisoikeusloukkauksia, mutta komission mielestä tällä ei ole toistaiseksi käytännön vaikutuksia. Lisäksi Turkin tulisi ratkaista erimielisyytensä naapurivaltioiden kanssa rauhanomaisesti ja kansainvälisen oikeuden mukaisesti.⁹⁷

Turkki täyttää lähes kaikki markkinatalouden tunnusmerkit: taloudella on huomattavat kasvumahdollisuudet ja se on erittäin mukautumiskykyinen. Lainsäädännölliset rakenteet ovat kehittyneitä, kauppa on vapaata ja yksityinen sektori on dynaaminen. Turkissa on suuria alueellisia kehityseroja ja EU:n mukaan niiden tasoittaminen pitäisi olla etusijalla hallituksen tavoitteissa. Erityisesti Kaakkois-Turkin alue on köyhää.⁹⁸

Turkki on osoittanut kykenevänsä omaksumaan ja panemaan täytäntöön suurimman osan tulliliittoa koskevassa päätöksessä tarkoitetusta lainsäädännöstä asetetuissa määräajoissa. Samalla se on alkanut lähentämään lainsäädäntöään yhteisön sääntöön useimmilla EU:n ja Turkin suhteita koskevassa strategiassa mainituilla aloilla, mutta paljon on vielä tehtävää varsinkin ympäristön, maatalouden ja sisämarkkinoiden aloilla.⁹⁹

Vuonna 1999 EU:n komissio julkaisi raportin ehdokasmaiden edistymisestä liittymisvalmisteluissa ja sen mukaan Turkin tilanteessa oli tapahtunut vain vähän kehitystä. Komissiota huoletti edelleen ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen oikeuksien kunnioittamisessa ilmenneitä puutteita sekä armeijan keskeinen asema turvallisuusneuvostossa. Hieman edistystä on tapahtunut viranomaisten aikomuksista toimia sen estämiseksi, että julkishallinnon virkamiehet syyllistyisivät ihmisoikeusrikkomuksiin.¹⁰⁰

Samaisessa raportissa esiteltiin mitä Euroopan unionin tulee tehdä, jotta Turkki hyötysi ehdokasmaa-asemastaan, vaikka jäsenyysneuvotteluja ei aloitettaisi. Mm. poliittista vuoropuhelua edistetään erityisesti ihmisoikeuskysymysten osalta. Lisäksi EU:n liittymistä edistävä taloudellinen apu koordinoidaan yhdeksi kehyykseksi. Aloitetaan Turkin lainsäädännön arviointi ja oikeuskäytännön ja lainsäädännön yhdenmukaistaminen.¹⁰¹

Turkki on jatkanut useimpien tulliliitosta johtuvien velvoitteidensa noudattamista. Lisätoimia kuitenkin tarvitaan erityisesti kilpailun ja tullin alalla, jotta yhteisön säännökset tulisi täysin omaksuttua. Turkin on jatkettava hallintorakenteidensa nykyaikaistamista ja parannettava virkamiesten koulutusta.¹⁰²

Helsingissä 1999 Turkki hyväksyttiin viralliseksi ehdokasmaaksi ja siihen sovelletaan samoja arviointiperusteita kuin muihinkin ehdokasmaihin. Vuonna 2001 komissio oli tyytyväinen alulle pantuihin poliittisiin ja taloudellisiin uudistuksiin, mutta samalla komissio totesi ettei Turkki täytä Kööpenhaminassa vahvistettuja poliittisia arviointiperusteita. Parlamentin sovittelukomitea loi edellytykset merkittävälle perustuslain uudistukselle, joka hyväksyttiin ennätyksellisen nopeasti 3.10.2001 ylivoimaisella enemmistöllä.¹⁰³

Euroopan komission mukaan uudistus on merkittävä askel ihmisoikeuksien ja perusvapauksien turvaamiseksi ja kuolemanrangaistuksen käytön rajoittamiseksi. Lisäksi muutoksilla on vähennetty syitä joiden perusteella ilmaisuvapautta, lehdistönvapautta ja yhdistymisvapautta voidaan rajoittaa. Tärkeää on tietysti keskittyä muutosten tosiasialliseen soveltamiseen. Se missä määrin viranomaiset soveltavat lakia käytännössä, vaikuttaa miten Turkin asukkaat pääsevät nauttimaan perusvapauksiensa kohentumisesta.¹⁰⁴

Vuonna 2001 komissio toteaa lisäksi, että poliittista vuoropuhelua olisi hyödynnettävä aiempaa tehokkaammin, jotta tuettaisiin Turkin edistymisestä ihmisoikeuksissa ja Kyproksen kysymyksessä. Komissio ilmoitti tärkeimpänä asianaan vuonna 2001, että Turkin liittymis-strategiaan on alkava uusi vaihe. Uudessa vaiheessa tulisi keskittyä Turkin lainsäädännön yhdenmukaistamiseen yhteisön säännösten kanssa ja kiinnittää huomiota Turkin hallinnon ja oikeuslaitoksen valmiuksiin panna yhteisön säännöstö tosiasiallisesti täytäntöön ja valvoa sen noudattamista.¹⁰⁵

Turkki poisti perustuslaistaan artiklat joilla oli kielletty käyttää vähemmistökieliä, kuten kurdi. Samalla Turkin viranomaiset myöntävät, että käytännön rajoituksia on muutettava, jotta perustuslain muutosta voidaan soveltaa. Muutokset pitää saada myös ihmisten asenteisiin. Tämä on syynä siihen, että kaikkien eri etnistä syntyperää olevien turkkilaisten sivistykselliset oikeudet eivät ole todellisuudessa parantuneet.¹⁰⁶

Turkki on aloittanut oikeusjärjestelmäuudistuksen, mutta komission mukaan vuonna 2001 oikeuslaitosten riippumattomuus, valtion turvallisuusasioita käsittelevien tuomioistuinten ja sotilastuomioistuinten toimivaltuudet antavat aiheutta huoleen.¹⁰⁷

Yhteisön säännöstöä on saatettu osaksi Turkin lainsäädäntöä eniten tulliliiton kattamalla aloilla. Näillä aloilla on saavutettu lisää yhdenmukaisuutta sitten edellisen määräaikaiskertomuksen. Lisäksi on annettu merkittävää, muun muassa keskuspankkia koskevaa lainsäädäntöä samoin kuin televiestinnän, energian ja maatalouden aloilla, mutta esimerkiksi sosiaalipolitiikka eroaa huomattavasti yhteisön lainsäädännöstä. Säännösten soveltamiseen tarvittavia hallinnollisia valmiuksia on parannettu vain vähän.¹⁰⁸

Syyskuussa 2004 komissio antoi selvät ehdot Turkille, jotta jäsenyysneuvottelut voivat alkaa. Turkin täytyi hyväksyä rikoslain uudistus. Rikoslain merkittävänä kohtana oli uskottomuuden kriminalisointi, jota Euroopan komissio ei pitänyt hyväksyttävänä. Turkin pääministeri Erdogan syytti Euroopan unionia puuttumisesta Turkin sisäisiin asioihin. Turkin on muututtava, jos se aikoo Euroopan unionin jäseneksi.¹⁰⁹

Syyskuun lopulla 2004 silloinen laajentumiskomissaari Verheugen ilmoitti, että Turkki on kypsä aloittamaan jäsenyysneuvottelut. Turkin parlamentti ei hyväksynyt lakia joilla uskottomuus tulisi rangaistavaksi teoksi. Lisäksi Turkin parlamentti alkoi käsitellä lakiuudistuksia jotka parantavat muun muassa naisten asemaa. Pääministeri Erdogan totesi samalla, ettei uusia lakeja ole helppo ottaa käytäntöön.¹¹⁰

Lokakuussa EU:n raportti arvosteli Turkia kovasti. Raportin mukaan Turkissa esiintyy kidutusta ja ihmisoikeusaktivistien häirintää. Lisäksi sananvapaudessa, vähemmistöjen oikeuksissa, lainsäädännössä, naisten oikeuksissa ja asevoimien siviilivalvonnassa esiintyy puutteita. Turkin hallitus saa kiitosta toimenpiteistä, joita se on tehnyt lainsäädännön kehittämiseksi EU-kelpoisemmaksi. Komissaarit korostivat, että

neuvottelut voidaan keskeyttää, mikäli yhteiskunnallisissa uudistuksissa otetaan takapakkia.¹¹¹

Joulukuussa 2004 EU:n jäsenmaiden johtajat päättivät huippukokouksessa, että jäsenyysneuvottelut aloitetaan Turkin kanssa 3.10.2005. Turkin tulee tunnustaa Kyproksen valtio. Ja neuvottelut voidaan edelleen keskeyttää, mikäli Turkin demokratiakehitys pysähtyy tai ihmisoikeuksia loukataan rajusti.¹¹²

Kesäkuussa 2005 Euroopan unionin laajentumiskomissaari Olli Renh ilmoitti, että osa komission jäsenistä ehdottaa EU:n pitävän Turkkiin erityisiä suhteitaan parempana kuin Turkin jäsenyyttä EU:ssa.¹¹³ Samalla Rehn vakuutti, että jäsenyysneuvottelut aloitetaan sovittuun aikaan ja Turkille annetaan mahdollisuus.¹¹⁴

Heinäkuussa 2005 viimeinen tekninen este Turkin jäsenyydelle poistui, kun maa laajensi EU-tullisopimuksen koskemaan kaikkia jäsenmaita, myös Kyprosta. Turkki ilmoitti samalla, ettei sopimus tarkoita Kyproksen kreikkalaishallituksen tunnustamista.¹¹⁵

Syksyllä 2005 ennen jäsenyysneuvottelujen alkua Euroopan parlamentin jäsenet vaativat Turkkia tunnustamaan Kyproksen jäsenyysneuvottelujen alussa. Parlamentti lykkäsi äänestystä Turkin ja EU:n laajennetusta tulliliitosta.¹¹⁶ Samalla parlamentti antoi tukensa jäsenyysneuvottelujen alkamiselle.¹¹⁷

Vielä päivää ennen, kun neuvottelujen pitäisi alkaa jäsenmaiden ulkoministerit koontuivat Luxemburgiin hätäkokoukseen, jossa keskusteltiin Turkin kiistanalaisesta jäsenysehdoista. Itävalta vastusti Turkin jäsenyysneuvottelujen aloittamista ja, että neuvottelut tähtäisivät Turkin täysjäsenyyteen. Itävalta ehdotti Turkille erityiskumppanuutta. Suurimmaksi syyksi Itävallan vastustukseen on arvioitu sen halua puolustaa liittolaistaan Kroatiaa. Itävalta haluaa, että EU aloittaa jäsenyysneuvottelut myös Kroatian kanssa. Kroatian jäsenyysneuvottelujen esteenä on pidetty maan heikkoa yhteistyötä Haagin sotarikostuomioistuimen kanssa.¹¹⁸ Itävalta tukee poliittisen realismin mukaisesti liittolaistaan.

Lokakuun 3. päivä Turkki ilmoitti hyväksyvänsä EU:n neuvotteluesityksen, jonka tavoitteena on Turkin täysjäsenyys Euroopan unionissa.¹¹⁹ Itävalta luopui vastustamas-

ta Turkin jäsenyysneuvotteluja, kun varmistui, että jäsenyysneuvottelut ovat alkamassa myös Kroatian kanssa.¹²⁰

Vuonna 2005 Turkin liittymistä valmisteleva rahoitusapuohjelma sisältää kansallisen ohjelman sekä monia maita koskevista ohjelmista, viestinnästä ja hallinnoista aiheutuvat menot, jolloin maalle myönnetään yhteensä 300 miljoonaa euroa vuonna 2005 ja 500 miljoonaa euroa vuonna 2006. Vuoden 2005 ohjelman keskeiset tavoitteet vastaavat EU:n ensisijaisia tavoitteita, jotka koskevat poliittisia arviointiperusteita, taloudellista ja sosiaalista koheesiota, yhteisön säännösten täytäntöönpanoa tärkeimmillä aloilla sekä EU:n ja Turkin välistä poliittista ja sosiaalista vuoropuhelua. Niihin sisältyy myös rahoitus, jolla Turkkiä valmistellaan laajamittaista infrastruktuuria koskevien toimenpiteiden ja rakennerahastojen kaltaisten toimenpiteiden täytäntöönpanoon vuodesta 2007 alkaen.¹²¹

Ranskan parlamentti hyväksyi lain, jolla Turkissa 1915 tapahtuneen armenialaisten kansanmurhan kieltäminen on rangaistava teko Ranskassa. Turkin virallisen näemyksen mukaan kyseessä ei ollut kansanmurha, koska sitä ei suunniteltu armenialaisvähemmistön tuhoamiseksi, vaan armenialaisia kuoli nälkään verilöylyissä n. 300 000. Armenian mukaan kansanmurhan uhreja oli puolitoista miljoonaa. Ranskan uudesta laista pelättiin olevan suurta haittaa Turkin ja EU:n välisille neuvotteluille, mutta toistaiseksi Ranskan uusi laki ei ole haitannut neuvotteluja.¹²²

Marraskuussa 2006 ilmestyneessä komission määräaikaiskertomuksessa Turkin edistymisestä Euroopan unionin liittymisen valmisteluissa ilmeni, että Turkki jatkaa menestyksellisesti Kööpenhaminan poliittisten kriteerien täyttämistä, mutta samalla todettiin, että Turkissa uudistusten vauhti ja täytäntöönpanot olivat hidastuneet viimeisen vuoden aikana. Turkin tulee edelleen parantaa uskonnollisten vähemmistöjen ja naisten oikeuksia sekä valvoa paremmin asevoimien puuttumista politiikkaan.¹²³

2.2 Kyproksen kysymys ja Turkin suhteet Kreikkaan

Kyproksen tilanne tulee esiin komission määräaikaiskertomuksissa Turkin osalta. Turkin ja Kyproksen kiista on noussut ajankohtaiseksi asiaksi, kun Kyproksesta tuli EU:n jäsen ja Turkki oli aloittamassa jäsenyysneuvotteluja. Kyproksella asuu kreikkalais- ja turkkilaisväestö. Kreikkalaisväestön ajatuksena oli liittää saari osaksi manner-Kreikkaa ja turkkilaisväestön ajatus oli jakaa saari kahteen osaan. Kypros itsenäistyi

vuonna 1960 ja itsenäisyysjulistuksella oli tarkoitus päästä molempia hyödyttävään hallintoratkaisuun. Yrityksessä epäonnistuttiin ja molemmat osapuolet alkoivat vaatia omaa etua.¹²⁴

Kreikan sotilasjuntan avulla Kyproksen presidentti, arkkipiispa Makarios syrjäytettiin ja tilalle nostettiin äärikansallismielinen Nikos Sampson. Vallankaappauksella oli tarkoitus liittää Kypros osaksi Kreikkaa. Turkki katsoi, että Kyproksen turkkilaisvähemistöä syrjittiin ja miehitti saaren pohjoisosan vuonna 1974. Samalla Turkki esti joutumasta Kreikkalaissaarten saarroistukseen. Kreikassa sotilasjuntta halusi hyökätä Turkkiin, mutta yleinen liikekannallepano paljasti asevoimien surkean tilan ja sotilasjuntta kaatui Ateenassa muutamaa päivää myöhemmin. Turkki valtasi lopulta 37 prosenttia saaren pinta-alasta ja perusti myöhemmin alueelle Pohjois-Kyproksen turkkilaistasavallan.¹²⁵ Turkki on ainoa valtio joka on tunnustanut Pohjois-Kyproksen tasavallan. Sen talous on täysin riippuvainen Turkista. Näin ollen Pohjois-Kypros on käytännössä osa Turkkia, vaikka maalla onkin oma presidentti.¹²⁶

Kyproksen tilanteessa niin Turkki kuin Kreikkakin toimivat poliittisen realismin mukaan. Kreikka katsoo, että kreikkalaisväestön turvallisuus on uhattu ja Turkki puolustaa turkkilaisväestöä.¹²⁷ Kreikkalaisten näkökulmasta Kypros on irrallinen osa Kreikkaa, joka on turkkilaisten maahanmuuttajakapinallisten asuttama.¹²⁸

Kyproksen kreikkalaishallitus aloitti koko saarta koskevat jäsenyysneuvottelut EU:n kanssa vuonna 1998. Samalla Pohjois-Kypros aloitti neuvottelut liittymisestään Turkkiin. Kyproksen kreikkalaispuolesta tuli unionin jäsen vappuna 2004 ja näin se on mukana päättämässä Turkin kohtalosta unionin jäsenyyden suhteen. Turkin tulee tunnustaa Kyproksen itsenäisyys jäsenyysneuvottelujen jatkuessa lokakuussa 2005 ja se tulee olemaan kova paikka Turkille.¹²⁹ YK on ehdottanut Kyproksen kiistan purkamiseksi kahden alueen ja kahden yhteisön muodostamaa valtioliittoa. Kyproksen kreikkalaishallitus ei tätä hyväksynyt, sillä se johtaisi pohjois-osan miehityksen tunnustamiseen.¹³⁰

Kyproksen kiistassa on nähtävissä Turkin ja Kreikan jo vuosia kestäneistä kiistoista ja kumpikaan maa ei halua antaa periksi ja kärsiä poliittisia tappioita. Euroopan unionilla on nyt tilaisuus ratkaista Kyproksen kysymys oikeudenmukaisella tavalla. Se voi painostaa Turkia hyväksymään YK:n ehdotuksen Kyproksen osalta, mutta vaikeampaa, se tulee olemaan Kyproksen ja Kreikan osalta. Jos Turkki suostuu YK:n ehdotukseen

se antaisi positiivisen kuvan EU:lle Turkin joustavuudesta ja halusta uudistua. Samalla se sysäisi vastuun Kyproksen kysymyksestä Kreikalle ja Kyprokselle.¹³¹ 2004 EU, Kreikka ja Turkki tukivat ratkaisua Kyproksen kiistaan YK:n suunnitelman pohjalta, mutta Kyproksen kreikkalaiset hylkäsivät YK:n ehdotuksen kansanäänestyksessä. Kyproksen kreikkalaiset vaativat miehitystä edeltäviä oloja ja sopimusta pidettiin epäoikeudenmukaisina, koska osa turkkilaisväestöstä olisi saanut pitää kotinsa ja osa turkkilaisiirtolaisista olisi saanut jäädä saarelle. Kyproksen turkkilaisväestöstä suurin osa kannatti saaren yhdistämistä uskoen sen parantavan turkkilaisosan työllisyyttä. Syynä Turkin suostumiseen YK:n ehdokseen voidaan pitää Turkin ja EU:n jäsenyysneuvotteluja. Turkin on pakko tehdä myönnytyksiä Kyproksen suuntaan, mikäli se aikoo EU:n jäseneksi.¹³²

Kyproksen kreikkalaistasavallan tukijana on toiminut Turkin vanha kiistakumppani Kreikka. Kreikka on estänyt EU:n tukipakettien antamista Turkille ja viimeksi 1998 Kreikka vastusti yksimielisyysperiaatteesta luopumisesta päätettäessä Turkille myönnettävistä tukipaketeista.¹³³ Lisäksi Turkilla ja Kreikalla on ollut saarikiistoja välimerellä, joista viimeisin vuonna 1996 Imia/Kardakin, joka päättyi Kreikan poliittiseen tappioon.¹³⁴ Imia/Kardakin saarikiista lähti liikkeelle, kun turkkilainen rahtialus ajoi karille luotojen lähellä ja kreikkalaiset alukset riensivät apuun. Muutamaa päivää myöhemmin Turkin ulkoministeriö lähetti protestin Kreikalle, koska kreikkalaisalukset olivat tunkeutuneet Turkin aluevesille. Kreikka torjui protestin toteamalla, että luodot kuuluvat Kreikalle.¹³⁵ Euroopan unionilla ei ollut halua eikä kykyä ratkaista saarikiistaa vuonna 1996. Kreikan ja Turkin kiistoihin on helpompi puuttua, koska Turkki haluaa neuvotella EU:n kanssa.¹³⁶

Suurimpien saarten omistussuhteissa ei ole epäselvyyksiä, mutta maat ovat erimielisiä Egeanmeren rajanvedoista ja ilmatilasta. Kreikan aluevesiraja kulkee kuuden meripeninkulman päässä rannikosta, mutta ilmatila ulottuu aina kymmenen meripeninkulman päähän. Turkin mukaan Kreikan ilmatilanraja kulkee samalla kohtaa kuin aluevesiraja. Egeanmeren alta mahdollisesti löytyvät luonnon varat ovat aiheuttaneet myös kiistaa. Kreikan mukaan mannerlaatan rikkaudet kuuluvat suurimmaksi osaksi sille, koska suurin osa saaristakin kuluu sille. Mitään merkittäviä löytöjä ei ole tehty.¹³⁷

Kreikka uhkasi estää EU:n laajentumisen itään ellei Kyprosta oteta unionin jäseneksi. Kreikka tulee jatkossakin pitämään huolen, ja nyt myös Kypros, ettei Turkkiä tulla hyväksymään liian kevein perustein EU:n jäseneksi.¹³⁸ Viimeisin välikohtaus maiden vä-

lillä tapahtui toukokuussa 2006, kun turkkilainen ja kreikkalainen hävittäjä törmäsivät. Turkin näkemysten mukaan kreikkalaiskoneet alkoivat häiritä kansainvälisessä ilmatilassa harjoitelleita turkkilaiskoneita. Kreikan mukaan Turkin koneet rikkoivat maan ilmatilaa, jolloin paikalle lähetettiin hävittäjiä. Turkin ja Kreikan käsitys ilmatilan rajasta eroaa 6 km. Maiden ulkoministerit vakuuttelivat, ettei onnettomuus vaikuta maiden suhteisiin.¹³⁹

Kesäkuussa 2006 Kypros ilmoitti, että Turkin tulisi vahvistaa tullisopimus uusien EU-jäsenmaiden kanssa ja samalla tunnustaa Kypros.¹⁴⁰ Kesäkuun lopussa Kreikan pääministeri ilmoitti tukevansa voimakkaasti Turkin EU-jäsenyyttä, mutta ilmoitti samalla, että Kyproksen tilanne tulisi ratkaista mahdollisimman pian.¹⁴¹

Euroopan unioni vaatii Turkkiä avaamaan satamansa ja lentokenttensä Kyproksen tasavallan laivoille ja lentokoneille. Turkki puolestaan vaatii, että sen miehittämän Pohjois-Kyproksen eristäminen lopetetaan.¹⁴² Turkki saattaa pelata aikaa sillä, että ei myönnä EU:n vaatimukseen Kyproksen kiistassa ja peittelee uudistusten hitautta. Turkki ei myöskään usko, että Euroopan unioni keskeyttäisi jäsenyysneuvottelut joulukuussa 2006. Toisaalta Euroopan unionilla ja eritoten Kyproksella on mahdollisuus esittää neuvottelujen keskeyttämistä, mutta näin vuoden jäsenyysneuvotteluaika menisi hukkaan. Varmaa on kuitenkin se, että Turkin tulee avata satamansa mikäli se halua EU:n jäseneksi, mutta Turkki haluaa turvata samalla Pohjois-Kyproksen aseman.¹⁴³

Myöhemmin joulukuussa 2006 Turkki ilmoitti avaavansa yhden sataman ja yhden lentokentän kyproslaisille aluksille, mutta ehtona oli, että Ercanin lentokenttä ja Famagustan satama Pohjois-Kyproksella sallittaisiin kansainväliselle liikenteelle. Kypros ja Kreikka pitivät tarjousta riittämättömänä ja EU vaati Turkin satamien ja lentokenttien avaamista.¹⁴⁴ Euroopan unioni katsoi, että Turkin neuvottelut Kyproksen kysymyksen osalta oli pantava jäihin.¹⁴⁵

2.3 Yhteenveto

Turkin ja EU:n suhteissa on kaksi merkittävää asiaa, tulliliitto ja Kyproksen kysymys. Turkilla on tulliliitosta johtuen hyvät taloudelliset suhteet Euroopan unionin kanssa, mutta Turkin heikko ihmisoikeustilanne ja epävakaa poliittiset olot ovat olleet syynä, että Turkista ei ole voinut tulla Euroopan unionin jäsentä. Viime vuosien Turkin avoi-

mempi politiikka Euroopan unionia kohtaan ja Turkin tekemät lakiuudistukset ihmisoikeuksien parantamiseksi ovat mahdollistaneet sen, että Euroopan unioni aloitti jäsenyysneuvottelut Turkin kanssa 3.10.2005. Toisaalta juuri ihmisoikeusongelmat ovat vieläkin suurin este Turkin jäsenyydelle ja niiden poistaminen tulee kestämään useita vuosia. (kts.luku 3.3)

Toinen suuri este Turkin jäsenyydelle on Turkin suhtautuminen Kyprokseen. Turkin Kypros-politiikassa on päästy eteenpäin, kun Turkki hyväksyi YK:n ehdotuksen saaren yhdistämiseksi ja näin Turkki teki yhden myönnytyksen Kyproksen yhdistymisen suuntaan. Ongelmana on edelleen se, että Turkki ei ole tunnustanut Kyproksen kreikkalaisosaa. Turkin tulee tunnustaa Kyproksen kreikkalaisosa jäsenyysneuvottelujen aikana, sillä sitä ovat EU:n jäsenvaltiot vaatineet. On mahdotonta, että Euroopan unionissa on jäsenmaita jotka eivät ole tunnustaneet toisiaan. Se aiheuttaisi EU:n toiminnalle sisäisiä ongelmia, kun maiden yhteistyö olisi vaikeaa. Turkki katsoo turvavansa omalla politiikallaan Kyproksen turkkilaisväestön asemaa saarella. Turkin ja Kreikan väliset suhteet eivät ole enää ongelma Turkin jäsenyydelle. Kaikki EU-maat kannattivat jäsenyysneuvottelujen aloittamista.

3. EU:N ASETTAMAT VAATIMUKSET TURKILLE

3.1 Demokratia ja laillisuusperiaate

Poliittiset arviointiperusteet ovat osa Kööpenhaminan kriteereitä. Sen mukaan jäsenyys edellyttää ehdokasmaalta vakaita instituutioita, demokratiaa, oikeusvaltionperiaatteita sekä ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen kunnioittamista.¹⁴⁶ Näitä samoja arvoja liberalistit puolustavat ja kannattavat.¹⁴⁷

Komissio tukee Turkkiä aktiivisesti sen poliittisissa uudistuksissa. Poliittisten arviointiperusteiden säännöllinen seuranta on tehostunut. Poliittisella tasolla ja asiantuntija tasolla pidetään säännöllisesti kokouksia kaikkiin poliittisiin arviointiperusteisiin liittyvien kysymysten ja ongelmien tarkastelemiseksi. Jotta neuvottelut voisivat edetä moitteettomasti, tärkeimmät kysymykset on ratkaistava liittymisneuvottelujen alkuvaiheessa.¹⁴⁸

Euroopan unionin komission määräaikaisraporteista poliittiset arviointiperusteet ja poliittiset vaatimukset Turkille nousevat ensimmäisenä esille.

Poliittisella tasolla erityisiä huolenaiheita ovat eräät poikkeavuudet julkisen vallan toiminnassa, jatkuvat ihmisoikeusloukkaukset ja merkittävät epäkohdat vähemmistöjen kohtelussa. Lisäksi armeijalla ei ole todellista siviilivalvontaa. Kaakkois-Turkin tilanteeseen olisi löydettävä muu kuin sotilaallinen ratkaisu, koska suurin osa Turkissa tapahtuvista kansalaisoikeuksien ja poliittisten oikeuksien loukkauksista liittyy enemmän tai vähemmän suoraan kyseiseen tilanteeseen.¹⁴⁹

Turkin hallitus ja parlamentti valitaan demokraattisin vaalein. Lisäksi hallinto kykenee laatimaan ja soveltamaan lainsäädäntöä, joka on yhteensopiva yhteisön lainsäädännön kanssa.¹⁵⁰ Vuoden 1982 perustuslain mukaan tasavalta on demokraattinen, sekulaarinen ja sosiaalinen valtio, jossa vallitsee laillisuusperiaate.¹⁵¹

Vuonna 1995 Turkin parlamentti teki perustuslakiin muutoksia, jotka paransivat demokratiaa. Kaikille yhdistyksille annettiin oikeus poliittiseen toimintaan ja äänioikeuden ikärajaa laskettiin 21 ikävuodesta 18 vuoteen. Äänioikeus laajennettiin koskemaan myös ulkomailla asuviin Turkin kansalaisiin.¹⁵²

Turkillä on yksikamarinen parlamentti, joka koostuu 550 edustajasta. Parlamentilla on yksinomainen oikeus säätää Turkissa sovellettavia lakeja. Edustajat valitaan vapailla demokraattisilla vaaleilla ja vuoden 1982 jälkeen vaalien yhteydessä ei ilmoitettu merkittävistä sääntöjenvastaisuuksista.¹⁵³

Hallitusta eli ministerineuvostoa johtaa pääministeri, jonka tasavallan presidentti valitsee parlamentin jäsenten joukosta. Ministerineuvostolla ja parlamentin jäsenillä on oikeus tehdä lakiehdotuksia. Presidentti vahvistaa parlamentin hyväksymät lait viiden toista päivän kuluessa tai hän voi antaa lain takaisin parlamentille käsiteltäväksi. Parlamentti valitsee presidentin seitsenvuotiskaudeksi.¹⁵⁴

Adenda 2000-asiakirjassa todettiin, että Turkin hallinto toimii tyydyttävällä tavalla. Eri-tyistä huolta aiheutti korruption yleisyys. Yhtenä syynä virkamiesten korruptioon pidetään julkisen sektorin alhaisia palkkoja, mikä johtuu valtion budjettivarojen puutteesta. Poliittisten edustajien korruptioon vaikuttaa erityisesti se, etteivät puolueet saa julkista rahoitusta. Turkin oikeusjärjestelmään ei sisälly yleistä lainsäädäntöä korruption vastaisista toimista.¹⁵⁵

Turkissa on meneillään poliittinen siirtymäkausi, ja maa täyttää edelleen hyvin Kööpenhaminan poliittiset arviointiperusteet, jotta jäsenyysneuvottelut on voitu aloittaa. Tärkeitä lainsäädäntöuudistuksia on tullut voimaan. Niiden olisi johdettava rakenneuudistuksiin lainsäädäntöjärjestelmässä ja erityisesti oikeuslaitoksessa.¹⁵⁶

Turkin oikeusjärjestelmään kuuluvat oikeudelliset ja hallinnolliset tuomioistuimet, perustuslakituomioistuin, muutoksenhakutuomioistuin ja korkein hallinto-oikeus. Tuomarien ja virallisten syyttäjien korkeaneuvosto nimittää oikeudellisten ja hallinnollisten tuomioistuinten tuomarit ja viralliset syyttäjät sekä erottaa heidät perustuslakituomioistuimen jäseniä lukuun ottamatta. Heidät nimittää tasavallan presidentti ylimpien tuomioistuinten valitsemien ehdokkaiden joukosta.¹⁵⁷

Terrorismin vastaisen lain mukaisia rikkomuksia ovat kaikenlaiset teot, joilla yritetään muuttaa tasavallan järjestystä, ja tuhota valtion, sen alueen tai kansakunnan jakamaton koskemattomuus, vaarantaa Turkin valtion ja tasavallan olemassaolo, sekä heikentää valtion määräysvaltaa, tuhota tai kaapata se. Tällaisista rikkomuksista syytettyjen oikeudenkäynti pidetään valtion turvallisuusasioita käsittelevissä tuomioistuimissa, jotka käsittelevät selvästi poliittisia rikoksia. Tuomioistuimet perustettiin vuonna 1982.¹⁵⁸

Tuomioistuinten oikeudenmukaisuutta on syytä epäillä, sillä niissä keskitytään liikaa tunnustuksen saamiseen sen sijaan, että käytettäisiin perinteisiä tutkimusmenetelmiä. Syyttäjän ja puolustusasianajajan keskinäinen suhde ei ole tasa-arvoinen; syyttäjä istuu tuomareiden vieressä ja puolustusasianajaja istuu alempana eikä hänen kommentteja kirjata pöytäkirjaan sanatarkasti vaan tuomarin tekemän tiivistelmän pohjalta. Lisäksi on aihetta epäillä, että tuomarit eivät ole puolueettomia, sillä kyseisten tuomioistuinten tuomareista kolmannes on sotilastuomareita jotka ovat armeijan henkilökuntaa. Turkki on ainut Euroopan maan jossa siviilien oikeudenkäynneissä osa tuomareista voi olla sotilaita. Tämä osoittaa armeijan vahvan vaikutuksen yhteiskunnassa. Turvallisuusasioita käsittelevien tuomioistuinten tuomiosta voi valittaa muutoksenhakutuomioistuimeen, mutta käsittelyajasta ei ole tietoa.¹⁵⁹

Turkin hallitus on ilmoittanut, että turvallisuustuomioistuimet ovat lakkautetut, mutta toisaalta Turkissa ihmiset ovat valittaneet, ettei uusiin lakeihin voi luottaa niin kauan kuin vanhan sukupolven tuomarit ovat vallassa.¹⁶⁰

Turkin siviilioikeus- ja rikosoikeusjärjestelmä eivät ole eurooppalaisella tasolla. Erityisesti huolta aiheuttaa oikeudenkäyntimenettelyjen hitaus. Oikeusjärjestelmä on ylikuormittunut mikä heikentää sen tehokkuutta. Lisäksi tuomarit ovat riippuvaisia tuomarien ja virallisten syyttäjien korkeaneuvoston päätöksistä ja oikeusministeri voi puuttua poliittisin perustein tuomarien ja virallisten syyttäjien toimiin. Uuden hallituksen nimittäminen ja henkilövaihdokset voivat aiheuttaa huomattavia muutoksia myös oikeuslaitokseen.¹⁶¹

Turkin oikeusjärjestelmän ongelma on puolueettomuus. Turkin pitää saada oikeusjärjestelmä toimimaan puolueettomasti ennen kuin se voi liittyä unioniin.¹⁶² Oikeusjärjestelmän puolueettomuus tuli esille Semdlinissä 2006 tapahtuneen pommi-iskun oikeusjutun aikana. Pommi-iskun syyttäjä nosti kanteen maavoimien komentajaa ja muutamaa korkeata upseeria vastaan. Turkin asevoimien komentaja arvosteltiin julkisesti kanteen nostamisesta ja korkeimman oikeuden tuomarit ja syyttäjät vaativat oikeusjutun uudelleen käsittelyä.¹⁶³ Euroopan unionin komissio pitää Turkin parlamentin ja hallituksen toimintaa sekä vaaleja demokraattisina ja näiltä osin Euroopan unioni on valmis hyväksymään Turkin jäsenekseen.¹⁶⁴

Demokratian ja oikeusvaltion osalta on toteutettu merkittäviä, erityisesti oikeuslaitoksen toimintaan liittyviä rakenneuudistuksia. Tuomiot viittaavat siihen, että oikeuslaitos toimii enenevässä määrin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti. Toisaalta on tehty, varsinkin perinteisesti arkaluontoisista aiheista ilmaistuihin mielipiteisiin liittyviä päätöksiä, jotka ovat johtaneet sekä syytteisiin, että tuomioihin. Siviiliviranomaisten ja asevoimien välisiä suhteita koskevia uudistuksia on jatkettu, mutta asevoimilla on edelleen huomattava vaikutusvalta, jota se käyttää julkaisemalla julkilausumia poliittisesta kehityksestä ja hallituksen politiikasta.¹⁶⁵

3.2 Ihmisoikeudet

Euroopan unionin Turkille asettamista poliittisista vaatimuksista ihmisoikeudet ja vähemmistöjen suojelu nousevat eniten esille komission raporteissa. Ne ovat suurimmat esteet Turkin jäsenyydelle. (Kts Komission määräaikaiskertomukset.)

Turkin perustuslaissa luetellaan muiden Euroopan maiden tapaan tärkeimmät perusoikeudet, kuten oikeus fyysiseen koskemattomuuteen, mielipiteen- ja lehdistönvapa-

us, yhdistymis- ja kokoontumisvapaus, työntekijöiden järjestymisoikeus, uskonnonvapaus sekä vapaus liikkua ja matkustaa vapaasti Turkin alueella ja ulkomailla.¹⁶⁶

Perustuslaissa ja muussa lainsäädännössä olevien oikeuksien tosiasiallisessa suojelussa esiintyy edelleen ongelmia. Euroopan unionin komission mielestä Turkissa esiintyy kidutusta ja ihmisoikeusaktivistien häirintää. Lisäksi sananvapaudessa, vähemmistöjen oikeuksissa, lainsäädännössä, naisten oikeuksissa ja asevoimien siviilivalvonnassa esiintyy puutteita.¹⁶⁷ Suurin osa poliittisten oikeuksien ja kansalaisoikeuksien loukkauksista liittyy siihen tapaan, jolla maan hallitus ja armeija vastaavat Kaakkois-Turkin ongelmiin.¹⁶⁸ Ongelmat olivat esillä komission raportissa 2005 ja poliittisiin uudistuksiin sitoutuminen olisi hyödytettävä konkreettisemmin kaikkia Turkin kansalaisia heidän alkuperästään riippumatta.¹⁶⁹ Samat ongelmat tulevat esille myös komission raportissa vuonna 2006.¹⁷⁰

Turkkia erityisesti koskeva ongelma on kidutus- ja katoamistapaukset. Niitä esiintyy jatkuvasti huolimatta viranomaisten toistuvista lausunnoista, joiden mukaan hallitus on sitoutunut lopettamaan tällaiset käytännöt. Yleensä kidutuksen uhriksi joutuvat poliisilaitoksilla pidätettyinä olevat henkilöt ennen oikeuden käyntiä.¹⁷¹ (kts. Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia s. 30) Pidätysmenettelyn ja ajan uudistus on positiivinen uudistus Turkissa, mutta kidutustapauksia raportoidaan silti vielä, erityisesti kidutusta tapahtuu poliisilaitosten ulkopuolella. Ongelma on lisäksi se, ettei Turkki päästä tarkkailijoita siviili- ja sotilasvankiloihinsa.¹⁷²

Virkamiesten asettaminen syytteisiin virkatehtävissään tekemistään lainvastaisuuksista edellyttää yleensä hallinnollisten viranomaisten lupaa. Kun näin on tehty, lakien täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten syytteet ja tuomiot kidutuksesta ja huonosta kohtelusta ovat toistaiseksi johtaneet eurooppalaiseen käytäntöön verrattuna melko lieviin rangaistuksiin. Poliisiviranomaisten väärinkäytösten järjestelmällinen oikeudellinen käsittely on puutteellista.¹⁷³

Viime vuosien parannuksista huolimatta sananvapaus ei ole Turkissa täysin turvattu. Kirjailijoita, toimittajia ja kansalaisjärjestöjen työntekijöitä asetetaan syytteeseen ja tuomitaan raporteista, julkisista lausunnoista ja kirjoista, jotka hyväksyttäisiin muissa unionin jäsenvaltioissa. Syytteiden ja tuomioiden perusteena käytetään usein terrorismin vastaisen lain ja rikoslain artiklaa 301 turkkilaisuuden loukkaamisesta, joissa turvataan maan yhtenäisyys, sekularismi sekä valtion laitosten kunnioittaminen.¹⁷⁴

Turkki on ratifioinut kaikki tärkeimmät ihmisoikeuksia koskevat yleissopimukset lukuun ottamatta kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta. Lisäksi Turkki ei ole allekirjoittanut kansallisten vähemmistöjen suoje-
lua koskevaa yleissopimusta.¹⁷⁵

Lehdistövapauden suhteen Turkin tiedotusvälinetilanteelle on ominaista yksityisten radio- ja televisioasemien nopea lisääntyminen. Tämä johtuu vuonna 1993 tehdystä perustuslain muutoksesta, jolla lakkautettiin valtion monopoliasema. Nämä tiedotusvälineet nauttivat yleisesti laajaa sananvapautta.¹⁷⁶

Hallitus sensuroi harvoin ulkomaalaisia julkaisuja ja erilaisia näkökantoja edustavia kotimaisia ja ulkomaalaisia julkaisuja on runsaasti saatavilla. Toisaalta itsesensuuri on voimakasta, koska tiedotusvälineissä tiedetään hyvin, miten ankarasti perustuslain ja lainsäädännön sananvapautta koskevia rajoituksia sovelletaan.¹⁷⁷

Sanomalehtiä, kuvamateriaalia ja kirjoja myös takavarikoidaan, varsinkin Kaakkois-Turkin tilanteen uutisoinnin yhteydessä. Turkkilaiset tiedotusvälineet eivät voi käsitellä kurdikysymystä riippumattomasti ja objektiivisesti. Tiedotusvälineet arvostelevat vi-
ranomaisten toimia muilla politiikan aloilla.¹⁷⁸

Myöskään yhdistymis- ja kokoontumisvapaus ei ole yleiseurooppalaisella tasolla. Turkkilaiset yhdistykset eivät saa kutsua ulkomaisia yhdistyksiä Turkkiin eivätkä antaa julkisia lausuntoja tai järjestää mitään tapahtumia omien tilojensa ulkopuolella ilman viranomaisten lupaa.¹⁷⁹ Mielenosoitusten järjestäminen on nykyään helpompaa, mutta poliisi reagoi usein liioitellusti varsinkin laittomiin mielenosoituksiin.¹⁸⁰

Turkin ihmisoikeuksien suurin ongelma liittyy kurdivähemmistön kohteluun Kaakkois-Turkissa. Perustuslaissa kurdeja ei tunnusteta kansalliseksi, rodulliseksi tai etniseksi vähemmistöksi. Oikeudellisia esteitä kurdien osallistumiselle talouselämään tai politiikkaan ei ole, mutta etnistä alkuperäänsä julkisesti tai poliittisesti korostavat kurdit saattavat joutua häirinnän kohteeksi tai joutua syytteeseen.¹⁸¹ Kurdeja on Turkissa suunnilleen 15 miljoonaa, eli noin 23 prosenttia maan asukkaista.¹⁸² Turkki katsoo maan yhtenäisyyden vaarantuvan, mikäli kurdit katsotaan vähemmistöryhmäksi. Ajattelu pohjautuu Turkin tasavallan syntyäikoihin.¹⁸³

Turkin armeija on käynyt yli kymmenen vuotta aseellista selkkausta Kaakkois-Turkissa Kurdistanin työväenpuolueen (PKK) kanssa, jonka päämäärä on itsenäinen Kurdistanin valtion perustaminen Kaakkois-Turkkiin ja joka käyttää terroristisia menetelmiä. On olemassa todisteita Turkin turvallisuusjoukkojen tekemistä pakkosiirroista, kylien tuhoamisista ja ihmisoikeusrikkomuksista Kaakkois-Turkissa.¹⁸⁴

Naton jäsenenä Turkki on tehnyt paljon kalustohankintoja Yhdysvalloista ja Saksasta. Aseiden käyttö Turkin sisäisessä turvallisuusongelmassa on aiheuttanut keskustelua aseiden myyntimaissa. Saksan kanssa oli sovittu, että aseita ei käytetä Turkin sisäisiin ongelmiin ja Suomessa kiisteltiin 17 Nasu telakuorma-auton kaupasta. Keskustellut vaikuttavat tekopyhiltä, koska tiedettiin Turkin asevoimien ja kurdissien välisistä taisteluista. Maat eivät halunneet antaa kuvaa, että olisivat Turkin tukijoita kurdissien vastaan, mutta eivät välittäneet taisteluista, kuhan niitä ei käytäisi heidän aseilla.¹⁸⁵

Turkin kurdi-politiikkaa voidaan perustella valtion turvallisuuden säilyttämisen kannalta ja näin se pohjautuu poliittiseen realismiin. Lisäksi PKK on Euroopan unionin terroristijärjestöjen listalla.¹⁸⁶ PKK perustettiin vuonna 1974 ja sen ideologia pohjautuu marxismi-leninismiin.¹⁸⁷

Turkki vangitsi kurdijohtaja Abdullah Öcalanin vuonna 1999 ja toiminta Kaakkois-Turkissa on rauhoittunut, mutta Öcalan on asettanut pysyvän rauhan ehdoksi, että Turkin armeija lopettaa sotilastoimet kurdeja vastaan ja että vankiloissa olevat kurdit vapautetaan. Tähän Turkin hallitus ei voi suostua, koska pitää PKK:ta terroristijärjestönä. Kesällä 2004 satakunta ihmistä on kuollut kahakoissa rajaseuduilla, kun kurdissit lopettivat tulitauon.¹⁸⁸ Öcalan tuomittiin kuolemaan, mutta rangaistus muutettiin elinkautiseksi, koska tässä vaiheessa Turkki tavoitteli varsin innokkaasti EU-jäsenyyttä ja kuolemantuomion täytäntöönpano ei näyttäisi EU:n silmissä hyvältä. Öcalanin puolustusasianajajat arvostelivat oikeuden toimia, koska heidän oli vaikea päästä tapaamaan Öcalania. Euroopan unioni totesi 2005, ettei oikeudenkäynti vastannut eurooppalaisia oikeusnormeja.¹⁸⁹ Kuolemantuomion täytäntöönpanon jättäminen oli Turkin kannalta turvallisempi ratkaisu. Näin estettiin tekemästä Öcalanista marttyyria, mikä olisi saattanut nostaa PKK-sissien vastarintaa.¹⁹⁰

Kesällä 2005 kurdit tekivät kaksi pommi-iskua Turkin lomakohteisiin.¹⁹¹ Pommi-iskuilla ei ole kuin haittaa kurdeille, koska ne voivat haitata Turkin liittymisneuvotteluja ja

jos Turkista ei tule EU:n jäsentä, se tuskin parantaa kurdien asemaa, vaan käy sotaa kurdeja vastaan, joka maailmalla hyväksytään osana sotana terrorismia vastaan.

Turkki on parantanut kurdin kielen asemaa. Vuonna 1991 tuli voimaan laki, joka mahdollisti vieraskielisten julkaisujen julkaisemisen. Laki koski myös kurdin kieltä. Kurdia saa käyttää kulttuuritapahtumissa, mutta kieltä ei saa käyttää poliittiseen viestintään.¹⁹² Turkin pyrkiessä Euroopan unioniin se on vaatinut Turkia lisäämään kurdien oikeuksia ja nykyään kurdin kieltä saa käyttää opetukseen.¹⁹³ Vielä vuonna 2006 ei ollut mahdollista opiskella kurdin kieltä julkisissa ja yksityisissä kouluissa. Kurdin kielellä opiskelu on mahdollista vain yksityisissä kouluissa.¹⁹⁴

Komission tiedonannossa vuodelta 2006 todetaan muita kuin turkin kieltä suvaittavan entistä paremmin. Kurdinkieliset paikallisradio- ja televisiolähetykset ovat sallittuja, mutta niiden aikaa rajoitetaan ja kaikki ohjelmat tekstitetään turkiksi. Se tekee paikallistelevioliolähetykset vaikeiksi.¹⁹⁵ Turkin valtiollinen yleisradio aloitti ensimmäiset tv-lähetykset kurdiksi vuonna 2004. Epäedulliseen katseluaikaan lähetettävässä uutiskertauksessa käytetään kurdien mielestä hyvin outoa murretta. Musiikkiohjelmissa sai esittää kurdinkielisiä lauluja, mutta laulujen välillä kurdin puhuminen on kielellettyä.¹⁹⁶

Kurdien kielikursseja on lakkautettu, ja poliitikkoja tuomitaan edelleen kurdin kielen käytöstä. Turkki rajoittaa edelleen vähemmistöjen oikeuksia ja sivistyksellisiä oikeuksia.¹⁹⁷ Jopa kurdiperäiset ihmisten nimet ovat olleet kiellettyjä. Nimilaki kumottiin vuonna 2004, mutta väestökirjanpito ei edelleenkään hyväksy kurdin kielessä yleisten q-,w- ja x-kirjainten käyttöä, koska näitä kirjaimia ei löydy turkin aakkosista.¹⁹⁸ Turkkilaisten nimien käyttöönotto vuonna 1934 oli yksi Mustafa Kemal in keino huolehtia, että maassa asuu vain ”turkkilaisia”.¹⁹⁹ Lain muuttaminen on kova muutos, kun otetaan huomioon Ataturkin arvostus nykyään Turkissa.

Turkkilaisuuden vaalimisen erikoisin ilmiö tuli esille vuonna 2005. Ympäristöministeri ilmoitti, että joidenkin Turkissa esiintyneiden eläinten ja kasvien latinankielisiä nimiä muutetaan, kun niissä esiintyy sellaisia sanoja kuten Kurdistan ja Armenia.²⁰⁰ Tämä osoittaa Turkin suhtautuvan vieläkin vahvasti nationalismiin. Siinä on kysymys Turkin yhtenäisyyden ”säilymiseen” ja näin kurdit ovat turkkilaisia.

On todettava, että Turkin vähemmistöjen tilanteelle on ominaista, että lain mukaan ja tosiasiallisesti kohtelussa on eroa sen mukaan, onko vähemmistöryhmä Lausannen sopimuksen mukaisesti virallisesti tunnustettu vai jääkö se sopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, kuten kurdit tai muut uskonnolliset ryhmät esim. sunnimuslimit. Turkin tulee löytää rauhanomainen ratkaisu Kaakkois-Turkin alueelle ja helpottaa kurdien elämää lainsäädännön avulla. Toisaalta menee vuosia ennen kuin ihmisten asenteet saadaan muokattua ja vanhan sukupolven viranomaiset jäävät eläkkeelle. Turkin ei pidä hyväksyä kurdien terroritekoja, mutta oikeudenkäyntien tulee olla länsimaisia, puolueettomia.²⁰¹

Vuonna 1997 Turkissa oli niin sanottu huivikiista, kun monet uskonnolliset naisopiskelijat olivat saaneet aloittaa opintonsa, vaikka käyttivät huivia, joka jätti vain kasvot näkyviin. Valtio määräsi vuonna 1997, että yliopistoissa ja valtion virastoissa on huivin käyttö kielletty. Nykyisin huivia tai huntua käyttäviä naisia ei useimmissa yliopistoissa enää päästetä sisälle. Sekulaaria järjestelmää puolustavien silmissä riita ei koskenut viatonta kangaspalaa, vaan vaarallista poliittisen islamilaisuuden symbolia. Suurin osa turkkilaisista, 66 prosenttia tukee naisten oikeutta käyttää huivia työpaikoillaan ja yliopistossa.²⁰²

Turkki on virallisesti sekulaari tasavalta. Perustuslaissa kielletään ehdottamasta perustuslain muuttamista tältä osin. Valtion suhtautuminen kansalaistensa uskontoon ei kuitenkaan ole puolueetonta. Ankarasta löytyy uskonnollisten asioiden virasto, joka valvoo uskonnon harjoittamista. Turkkilaisten moskeijoiden imaamit ovat valtion virkamiehiä.²⁰³

Uskonnonvapauden osalta on todettava, että (sunnilainen) uskonnonopetus on pakollista valtiollisissa peruskouluissa. Lausannen sopimuksen tarkoitetut vähemmistöt on lain mukaan vapautettu islamilaisesta uskonopetuksesta, kun on tarkistettu, että oppilas ei ole taustaltaan muslimi. Turkin tunnustamalla uskonnollisilla vähemmistöillä on vapaus harjoittaa uskontoaan, mutta muun kuin (sunnilaisen) islamin harjoittamiseen sovelletaan useita käytännön byrokraattisia rajoituksia esimerkiksi tilojen omistuksen ja toiminnan laajentamisen suhteen.²⁰⁴ Ortodoksinen pappiskoulu lopetettiin ja muiden kuin islamin uskoisten toimintaa on häiritty, rajuimmillaan katolinen pappi murhattiin.²⁰⁵

Turkissa on suuri alevi-vähemmistö. Tarkkoja lukuja ei tiedetä, mutta määrän arvioidaan olevan 12 - 20 miljoonaa. Turkin alevit pitävät itseään erillisenä ryhmänä, jolla ei ole mitään tekemistä Syyriaa hallitsevan shiialaisen aleviittivähemmistön kanssa. Monet alevit tunnustautuvat kuitenkin shiiamuslimeiksi.²⁰⁶

Aleviliikkeet ovat pyrkineet yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja olleet enemmän etujärjestöjä kuin uskonnollisia liikkeitä. Monet ovat korostaneet alevien maallisuutta ja tukea kemalistiselle perinnölle. He ovat vastustaneet islamin näkyvää roolia yhteiskunnassa ja toisaalta vaatineet tasavertaista asemaa sunnilaisen islamin kanssa. Alevipuolue on vaatinut uskonnollisten asioiden viraston lakkauttamista, mutta nykyään alevipuolue on lakkautettu.²⁰⁷

Valtiolla on kuitenkin ollut vaikeuksia suhtautumisessaan aleveihin, koska he eivät mahdu viralliseen käsitykseen siitä, millainen on hyvä Turkin kansalainen. Erityisesti vuoden 1980 sotilasvallankaappauksen jälkeen kehittyneen ajattelun mukaan kunnan kansalainen on maltillisesti uskonnollinen sunnimuslimi.²⁰⁸

Maaseuduilla alevikylät saattoi tunnistaa siitä, että kylässä ei näkynyt moskeijan minareettia, kunnes valtio rakennutti sen. Viranomaiset kannustivat kyläläisiä käyttämään moskeijaa muiden kokoontumistilojen sijaan.²⁰⁹

Valtio ei enää yritä kieltää alevien olemassaoloa. Alevien mielestä valtio palvelee kuitenkin vain sunnimuslimeja. Myös koulujen pakollinen uskonnonopetus keskittyy pelkästään sunnimuslimien uskonnollisiin tarpeisiin.²¹⁰

Turkin ja Euroopan unionin suhteita saattaisi vaikeuttaa, mikäli Turkin vaaleissa islamistiset puolueet lisäisivät kannatusta.²¹¹ Suurta muutosta se tuskin toisi, mutta saattaisi nostaa eurooppalaisten epäilyä Turkia kohtaan ja todennäköisesti islamistiset puolueet eivät kannattaisi jäsenyyttä.

3.3 Asevoimien demokraattinen valvonta

Turkillla on Venäjän jälkeen Euroopan suurimmat asevoimat. Aktiivipalveluksessa on 514 850 henkilöä, joista varusmiehiä 391 000 henkilöä. Muilla Euroopan mailla asevoimat ovat huomattavasti pienemmät. Iso-Britanniassa on palveluksessa 210 000,

Ranskalla 260 000 ja Saksalla 290 000 sotilasta.²¹² Turkin sodanajan reservi on vain 378 000 henkilöä. Se on ollut Naton jäsen vuodesta 1952 ja on Yhdysvaltain tuella kehittänyt suuret ja Nato-yhteensopivat asevoimat. Väkirikkaana valtiona Turkki pystyy ylläpitämään miesvoimalta suurta ja yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa armeijaa. Suurin puolustushaara on maavoimat, jonka vahvuus on noin 400 000 miestä. Käytössä sillä on lähes 9000 panssarivaunua ja miehistönkuljetusajoneuvoa. Lisäksi Turkilla on runsas tykistö. Ilmavoimilla on käytössä lähes 500 hävittäjää ja laivastolla 5 hävittäjää ja 13 sukellusvenettä, mikä on suuri määrä verrattuna naapurivaltioihin. Turkin puolustusmenojen osuus bruttokansantuotteesta on 5,1 %, joka on varsin suuri. Suomessa sama osuus on vain 1,3 %. Turkin puolustusbudjetti asetettiin 5,6 miljardiin dollariin, jolloin se oli ensimmäisen kerran maan historiassa pienempi kuin suunnitellut koulutusmenot. Tämä kertoo asevoimien vahvan aseman Turkissa. Armeijalla on ollut merkittävä asema yhteiskunnassa.²¹³ Lisäksi Turkilla on 36 000 sotilasta miehittämällään Pohjois-Kyproksella.²¹⁴

Vuonna 1960 Ankaran ja Istanbulin sotakoulujen upseerit ja oppilaat kaappasivat vallan, koska he katsoivat eräiden puolueiden ja liikkeiden uhkaavan maan maallista kehitystä. Armeija muodosti kansallisen yhtenäisyydenneuvoston, joka vangitsi ja tuomitsi kuolemaan joukon poliitikkoja. Armeija asetti kansanäänestyksen uudesta perustuslaista, mikä tuli voimaan.²¹⁵ Vallan kaapanneet sotilaat ajautuivat pian sisäisiin ristiriitoihin, mutta demokratian palauttamista kannattavat upseerit pääsivät niskan päälle, ja 1961 pidettiin uudet parlamentti vaalit.²¹⁶

Uudella vuoden 1961 voimaan tulleella perustuslailla perustettu Kansallinen turvallisuusneuvosto on tärkeässä asemassa suunniteltaessa ja pantaessa täytäntöön kansallista turvallisuuspolitiikkaa. Se käsittelee useita poliittisia kysymyksiä. Tasavallan presidentti toimii neuvoston puheenjohtajana ja muita jäseniä ovat pääministeri, esikuntapäällikkö, puolustus-, sisäasiain- ja ulkoasiainministerit, maa-, meri- ja ilmavoimien komentajat sekä santarmijoukkojen komentaja. Turvallisuusneuvoston suositukset eivät kuitenkaan ole oikeudellisesti sitovia. Turkissa armeijalla ei ole siviilivalvontaa, ja se näyttää toisinaan toteuttavan suurisuuntaisia sotilaallisia pakkotoimenpiteitä ilmoittamatta asiasta maan siviilijohdolle.²¹⁷ Turvallisuusasioita käsittelevät tuomioistuimet, joiden toiminta ei ollut demokraattista ovat nykyään lakkautetut.²¹⁸ Edelleen Turkissa on asevoimilla merkittävä rooli politiikassa. Asevoimien johto ilmaisee mielipiteensä sisä- ja ulkopoliittikkaan liittyvissä asioissa, kuten Kyproksen kiistassa, sekularismissa, kurdikysymyksessä.²¹⁹

Alkuvuonna 1980 eri puolella Turkkiä tapahtuneissa levottomuuksissa kuoli toistakymmentä ihmistä päivässä. Levottomuudet johtuivat Turkin parlamentin kyvyttömyydestä ja parlamentti ei päässyt yhteisymmärrykseen uuden presidentin valinnasta. Vastakkain olivat konservatiivit ja vasemmistolaiset. Useita poliitikkoja ja ay-johtajia sai surmansa levottomuuksissa.²²⁰ Armeija syrjäytti jälleen kerran hallituksen ja hajotti puolueet ja yhdistykset. Samalla se julisti sotatilan joka kesti pari vuotta. 1982 järjestetyissä vaaleissa armeijan ehdottama perustuslakiehdotus hyväksyttiin ja vuonna 1983 turvallisuuden neuvosto salli puolueiden toiminnan.²²¹ Turkin armeija on monesti puuttunut sisäpolitiikkaan, syynä se on pitänyt demokratian ja maallisen kehityksen puolustamista. Sotilaat ovatkin osoittautuneet haluttomiksi kovin pitkäaikaiseen avoimeen vallankäyttöön. Sotilaat ovat vain hoitaneet syrjään omasta mielestään kehnot poliitikot ja vetäytyneet taka-alalle valvomaan poliitikkoja.²²² Turkin asevoimat ovat hyväksyneet Turkin jäsenyysneuvottelut. Uudenvuoden päiväkäskyssä 2004 todettiin: "Euroopan unionin jäsenyyden olevan tärkeä väline Turkin viemisessä kohti Suuren Johtajan Ataturkin asettamaa tavoitetta eli modernia siviilisaatiota".²²³

Turkin sijainti lähellä kriisiherkkää Lähi-itää tekee siitä tärkeän liittolaisen EU-maille. Turkilla on suuret asevoimat ja kyky osallistua erityyppisiin sotilasoperaatioihin. Turkki toisi suuren lisän EU:n taisteluosastoon ja Turkin alueen ja sotilastukikohtien hyödyntäminen nopeuttaisi ja helpottaisi taisteluosaston käyttöä Lähi-idän alueella. Toisaalta pitää muistaa, että Turkin parlamentti kielsi Yhdysvaltojen joukkojen käytön sen alueella Yhdysvaltojen hyökättyä Irakiin vuonna 2003.²²⁴

Persianlahden sotaan vuonna 1991 Turkki otti osaa muiden Nato-maiden tavoin. Persianlahden sodan aikana Turkki näytti tukensa ja uskollisuutensa länttä kohtaan. Euroopan maat huomasivat Turkin olevan tärkeässä roolissa sen lähialueella tapahtuvien konfliktien ratkaisemisessa.²²⁵ Irakin toisen sodan aikana Nato-maat eivät olleet yhtä mieltä, jolloin voidaan olettaa, että jos Euroopan Unionin kaikki maat päättävät yksimielisesti tulevaisuudessa lähettää taistelujoukkojaan ulkomaille operaatioihin niin Turkki on mukana operaatioissa. Edellyttäen tietenkin, että Turkki on Euroopan Unionin jäsen. Se tuskin haluaa tuoreena jäsenmaana jarruttaa yhteistyötään.²²⁶ Turkki solmi 2004 terrorismin vastaisen yhteistyösopimuksen Pakistanin, Syyrian, Israelin ja Uzbekistanin kanssa.²²⁷

Turkki on ottanut osaa Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan ja on mukana EU:n poliisioperaatioissa Bosniassa, Kosovossa, Makedoniassa ja Kongossa.²²⁸ Turkilla on ollut YK:n sotilastarkkailijoita Itä-Timorissa, Georgiassa ja Bosniassa.²²⁹

Turkki toimii Naton ja myös EU:n alaisissa rauhanturvaamisoperaatioissa. Afganistanin ISAF-operaatiossa Turkki on mukana yhdessä 37 maan kanssa ja oli kesän 2005 johtovastuussa. Turkki on mukana ISAF-operaatiossa 242 sotilaan voimin, kun taas suurimmat joukot ovat Saksalla 2 163 sotilasta. Turkilla on operaatiossa vähemmän joukkoja kuin suurilla EU-mailla keväällä 2005. Lisäksi se on mukana EU:n johtamassa ALTHEA-operaatiossa Bosniassa 394 sotilaan voimin. Iso-Britannialla on suurimmat joukot Bosniassa, 1 040 sotilasta, mutta Turkille on tärkeää olla osana eurooppalaista rauhanturvaamista ja olla yhteistyössä Euroopan unionin kanssa tälläkin osalla.²³⁰ Vuodesta 2003 Turkki on osallistunut seitsemään YK:n rauhanturvaamisoperaatioon.²³¹ (kts. myös The military balance 2005-2006)

Natoon kuuluvana maana Turkilla on hyvät valmiudet olla tulevaisuudessa osa EU:n taisteluosastoa. Kalusto on yhteensopivaa ja Turkilla on kokemuksia monikansallista operaatioista. Lisäksi sen sijainti Lähi-idän ja Afrikan läheisyydessä, jotka ovat mahdollisia tulevaisuuden kriisialueita, nopeuttavat Turkin johtaman taisteluosaston alueelle saapumista. Turkin mukanaolo ALTHEA-operaatiossa ja johtovastuu ISAF-operaatiossa osoittavat, että siihen luotetaan rauhanturvaajana.

Turkki on perustanut vuonna 2004 Naton korkeanvalmiuden joukkojen armeijakunnan päämajan Istanbuliin ja ilmakuljetuskomponentin johto on Izmirissä. Turkki on sopinut sotilasyhteistyö- ja koulutussopimuksen 45 valtion kanssa. Turkki on tukenut koulutuksessa Naton rauhankumppanuusmaita. Ankarassa on rauhankumppanuusmaille koulutuskeskus, joka on vuodesta 1998 kouluttanut 3 600 sotilasta nato- ja rauhankumppanuusmaille.²³² Erityisesti maa on tukenut Balkkanin, Kaukasuksen ja Keski-Aasian rauhankumppanuusmaita.²³³

Eurooppa-neuvoston kokouksessa kesällä 1999 hyväksyttiin julistus Euroopan yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamisesta. Siinä valtion- ja hallitusten päämiehet vahvistivat päättäneensä, että Euroopan unioni osallistuu täysimittaisesti kansainväliseen toimintaan ja aikovansa antaa Euroopan unionille tarvittavat keinot ja valmiudet hoitaa Euroopan yhteiseen puolustus- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvät tehtävänsä.²³⁴

Helsingissä 1999 Euroopan-neuvosto päätti kokouksessaan, että jäsenvaltioiden on kyettävä vuoteen 2003 mennessä saattamaan 60 päivässä toimintavalmiuteen kaikki ns. Petersbergin tehtäviin (kts. oma luku 3.4) kykenevät joukot aina 50 000-60 000 sotilaan vahvuuteen saakka ja ylläpitämään niitä vähintään vuoden ajan. Neuvostoon perustetaan uusia elimiä ja rakenteita, jotta unioni voi varmistaa tarvittavan poliittisen ohjauksen ja strategisen johdon tällaisille operaatioille. Perustetaan ei-sotilaallinen kriisinhallintajärjestelmä, jolla koordinoidaan ja tehostetaan unionin ja jäsenvaltioiden käytössä olevia erilaisia siviilikeinoja ja -voimavaroja rinnan sotilaallisten keinojen ja voimavarojen kanssa.²³⁵

Suurin osa silloisistakin jäsenmaista kuului Natoon ja tiedettiin, että taisteluosastojen käytössä tulitisiin tarvitsemaan Naton ja lähinnä Yhdysvaltojen tukea. Helsingissä 1999 Turkki hyväksyttiin hakijamaaksi, vaikka maalla oli vielä paljon tehtävänä täyttääkseen Kööpenhaminan poliittiset kriteerit.(kts. oma luvut 3.1 ja 3.2) Unioni kannalta oli eduksi antaa Turkille hakijamaan asema ja näin hillitä sen toimia EU:n ja Naton yhteistyön jarruttamiseksi.

Sotilaallisessa yhteistyössä on kuitenkin ollut ongelmia EU:n ja Nato-maa Turkin kanssa. Suurimmaksi ongelmaksi muodostui se, kuinka EU:n ulkopuolella olevat eurooppalaiset Nato-maat pääsevät mukaan Euroopan unionin kriisinhallintakoneistoon ja kuinka puolestaan ne EU-maat, jotka eivät ole sotilasliiton jäseniä voivat osallistua kriisinhallintakysymysten käsittelyyn Natossa.²³⁶

Euroopan unioni tarjosi unioniin kuulumattomille Nato-maille erityistä neuvottelu- ja yhteistyömekanismia kriisinhallintakysymyksiä varten, mutta se ei Turkille riittänyt. Turkki edellytti, että sen on päästävä myös Euroopan unionissa päättämään kriisinhallintaoperaatioista niissä tapauksissa, joissa EU turvautuu Naton voimavaroihin. Tätä EU ei hyväksynyt. Turkki ei samalla suostunut Naton sisällä myöntämään EU:n liittoutumattomille maille oikeuksia päästä mukaan Naton suunnittelujärjestelmiin. 2001 keväällä asia oli ratkaisematta. Kreikka vastusti Turkin pääsyä unionin kriisinhallintaan.²³⁷

Vasta joulukuussa 2002 Kööpenhaminan huippukokouksen yhteydessä päästiin sopimukseen, joka mahdollisti Naton ja EU:n välisen sopimuksen. EU päätti, että EU:n ulkopuoliset eurooppalaiset Nato-maat saavat esittää huolensa, jos EU käynnistää operaation niiden läheisyydessä tai jos operaatio saattaa vaikuttaa niiden kansallisiin

intresseihin. Turkin vaatimuksesta sovittiin, että sopimuksen toimeenpano koskee vain Naton jäseniä ja niitä Naton ulkopuolisia EU:n jäseniä, jotka osallistuvat Naton rauhankumppanuusohjelmaan. Näin ollen EU-maat, Kypros ja Malta eivät voi osallistua EU:n operaatioon missä käytetään Naton voimavaroja.²³⁸ Tämä kysymys on edelleen ongelmana EU:n ja Turkin puolustuspolitiikassa.²³⁹ Kysymyksessä on nähtävissä Turkin vaikeaa suhtautumista Kyprokseen.

EU ja Nato solmivat vuonna 2003 Berlin Plus-sopimuksen, jossa EU pystyy hyödyntämään Naton voimavaroja ja resursseja EU:n johtaessa kriisinhallintaoperaatiota.²⁴⁰ Sopimuksessa EU:n johtamaan operaatioon ensisijaiseksi johtajaksi on ehdolla Naton Euroopan joukkojen apulaiskomentaja, mikä syventää EU:n ja Naton yhteistyötä. EU voi pyytää Natolta voimavaroja ja resursseja avuksi operaatioonsa, mutta Nato päättää mitä se antaa, taloudelliset ja lailliset syyt ratkaisevat.²⁴¹

Tärkeä sopimuksen osa on EU:n ja Naton välinen sotilaskapasiteetin kehitys. Jäsenvaltioiden tulee hankkia välineitä, joita ne tarvitsevat kriisinhallintaoperaatioissa. Välineet tulee olla yhteensopivat.²⁴² Euroopan unionin jäsenmailta puuttuu lentokuljetus kapasiteetti ja Berlin Plus-sopimus mahdollistaa kuljetuskoneiden lainaamista Yhdysvalloilta.²⁴³

2008 Norja on valmiudessa Suomen, Ruotsin ja mahdollisesti Viron kanssa EU:n taisteluosastossa. Vaikkakin kyseessä on kansalliset päätökset, niin se on eräänlainen osoitus siitä, että EU ja Nato ovat päässet yhteisymmärrykseen. Turkki ei ole mukana EU:n taisteluosastoissa, mutta se ei jäsenyyttä hakevana maana voi estää ja jarruttaa EU:n ja Naton yhteistyötä. Eikä yhteistyön jarruttaminen aja Turkin etuja, päinvastoin. Turkki voi haluta mukaan EU:n taistelujoukkoihin ja näin lähentyä Euroopan unionia.

3.4 EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Poliittisen realismin mukaan valtiot ovat turvallisuusorganisaatioita ja ulkopolitiikka nähdään sisäpolitiikkaa tärkeämmäksi. Yhteistyön aikaansaaminen ja kehittäminen valtioiden välillä on vaikeinta, kun puututaan keskeisiin ulko- ja turvallisuuspolitiikan intresseihin.(kts.oma luku 1.7)

Tämän hetken suurin haaste on levittää rauhaa ja turvallisuutta Euroopan unionin rajojen ulkopuolelle. Tähän haasteeseen vastaamiseksi EU kehittää yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.²⁴⁴

Euroopan poliittisen yhteistyön taustalla oli näkemys, jonka mukaan jäsenvaltioiden ulkopoliittinen yhteistyö edistää Euroopan integraatiota, koska yhteistyö täydentää valtioiden taloudellista sitoutumista ja yhteistyötä pidettiin tarpeellisena, ja sen katsottiin edistävän tasapainoista ja rauhanomaista kansainvälistä kehitystä. Erityisesti Lähi-idän konfliktin kiristyminen 1970-luvulla edellytti jäsenvaltioilta tehokkaampaa ulkopoliittisten kantojen koordinoitua.²⁴⁵

Maastrichtin (1993) ja Amsterdamin (1999) sopimusten mukaan EU:n jäsenvaltiot sitoutuvat kehittämään yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) turvallisuus- ja puolustuspoliittista ulottuvuutta. Eurooppa-neuvostossa 1999 EU:n jäsenvaltiot sitoutuivat uudelleen EU:n kriisinhallintavalmiuksien vahvistamiseen nk. Petersbergin tehtävien mukaisesti.²⁴⁶ Petersbergin mukaisia tehtäviä ovat humanitaariset ja pelastustehtävät, rauhanturvaaminen sekä taistelujoukkojen tehtävät kriisinhallinnassa.²⁴⁷

Jo ennen Amsterdamin sopimusta, Iso-Britannia ja Ranska pääsivät yhteisymmärrykseen St. Malon kahdenvälisessä huippukokouksessaan siitä, että EU:n tuli pystyä autonomiseen, itsenäiseen kriisinhallintaan ja sille tuli kehittää tätä varten sekä sotilaallisia voimavaroja että tarpeelliset uudet institutionaaliset rakenteet.²⁴⁸

Ratifioidessaan Maastrichtin sopimuksen EU:n jäsenvaltiot sitoutuivat entistä tiiviimpään ulkopoliittiseen yhteistyöhön. Lisäksi jäsenvaltiot sitoutuivat ohjelmalliseen päämäärään, jonka mukaan EU:n YUTP käsittää kaikki Euroopan unionin turvallisuuteen liittyvät kysymykset, mukaan lukien pitkällä aikavälillä määriteltävä yhteinen puolustuspolitiikka, joka saattaa aikanaan johtaa yhteiseen puolustukseen.²⁴⁹

Maastrichtin sopimuksessa luotu YUTP on hallitusten välinen järjestelmä, jonka avulla EU:n jäsenvaltiot koordinoivat ulkopoliittisia kantojaan. Se perustuu jäsenvaltioiden poliittiseen tahtoon sitoutua yhteiseen politiikkaan. Jäsenvaltiot kannattavat tehokasta yhteistyötä silloin kun niiden kansalliset edut niin vaativat. Jäsenvaltioilla on käytännössä yksipuolinen veto-oikeus kaikessa ulkopoliittisessa päätöksenteossa.²⁵⁰

Amsterdamin sopimuksessa pääsääntönä on, että YUTP:tä koskevat päätökset tehdään yksimielisesti. Jäsenvaltioilla on kuitenkin mahdollisuus rakentavaan pidättymiseen. Tämä tarkoittaa, ettei yksi jäsenvaltio voi äänestämällä estää päätöksen tekemistä. Tämä mekanismi voidaan kuitenkin soveltaa vain, jos pidättyneiden osuus on enintään kolmannes neuvoston jäsenten painotetuista äänistä. Jäsenvaltio voi perustella äänestämällä pidättymistään virallisella lausumalla. Tällöin se ei ole velvollinen soveltamaan päätöstä, mutta se hyväksyy keskinäisen solidaarisuuden hengessä, että päätös sitoo koko unionia. Se pidättyy kaikista toimista, jotka voivat olla ristiriidassa päätökseen perustavan unionin toiminnan kanssa.²⁵¹

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen V osastossa määrätään, että asia voidaan ratkaista myös määräenemmistöllä. Näin voidaan tehdä, kun päätetään Eurooppa-neuvoston määrittelemän yhteisen strategian soveltamisesta ja kun pannaan täytäntöön neuvoston aiemmin hyväksymän yhteisen toiminnan tai yhteisen kannan nojalla tehty päätös.²⁵²

Määräenemmistö päätöstä tehdessä jäsenvaltiot voivat kuitenkin vedota turvalausekkeeseen, jolla ne voivat estää äänestyksen tärkeiden kansalliseen politiikkaan liittyvien syiden perusteella. Tällaisessa tilanteessa neuvosto voi määräenemmistöllä pyytää, että asia saatetaan Eurooppa-neuvoston käsiteltäväksi, jolloin valtion- ja hallitusten päämiehet päättävät siitä yksimielisesti.²⁵³

Nizzan sopimus 2003 vahvistettiin poliittisten ja turvallisuusasioiden komitean roolia. Tämä pysyvä poliittinen ja sotilaallinen elin vastaa EU:n itsenäisestä puolustuspolitiikasta ja puolustuspoliittisista operaatioista. Nizzan sopimuksessa muutettiin Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 25 artiklaa. Uuden sanamuodon mukaan neuvosto voi kriisinhallintaoperaation toteuttamiseksi ja sen keston ajaksi valtuuttaa komitean tekemään asianmukaisia, operaation poliittista valvontaa ja strategista johtoa koskevia päätöksiä. Tämä antaa komitealle entistä keskeisemmän roolin Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa.²⁵⁴

Nizzan sopimuksella perustettiin Euroopan unionin sotilaskomitea ja EU:n sotilasesikunta. Sotilaskomitean tehtävänä on antaa poliittisten ja turvallisuusasioiden komitealle neuvoja ja suosituksia kaikissa EU:ta koskevissa sotilaallisissa kysymyksissä. Tämä komitea on korkein sotilaskomitea neuvostossa. Sotilasesikunnan tehtävänä

on toteuttaa sotilaskomitean politiikkoja ja päätöksiä sekä antaa EU:n käyttöön asiantuntemuksensa sotilasasioissa.²⁵⁵

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteet ovat unionin yhteisten arvojen ja riippumattomuuden turvaaminen, rauhan säilyttäminen ja unionin turvallisuuden lujittaminen. Pyrkimys turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamiseen lisää unioniin kohdistuvia odotuksia. EU:lta ei odoteta kykyä torjua alueellisia hyökkäyksiä, mutta sen toivotaan osaltaan torjuvan muita uhkia, kuten alueellisia konflikteja, laitonta asekauppaa, joukkotuhoaseiden leviämistä ja terrorismia.²⁵⁶

Laajentuminen on paras keino kasvattaa turvallisuutta Euroopassa. Uudet jäsenvaltiot toimivat yhteisten juridisten ja taloudellisten arvojen pohjalta.²⁵⁷

Laajentuminen muokkaa EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa neljällä eri tavalla. Ensiksi uuden jäsenmaan mukanaan tuomat ulko- ja turvallisuuspolitiikan hoitamista koskevat toiveet johtavat EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kuormituksen kasvamiseen. Toiseksi, uusi jäsenmaa tuo ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan myös uusia voimavaroja. Laajentumisen ansiosta EU:n merkitys globaalina taloudellisena ja poliittisena toimijana kasvaa. Kolmanneksi, ulkopolitiikan päätöksenteko monimutkaistuu, kun päättäjien määrä kasvaa ja kansalliset edut monistuvat. Neljänneksi, unioni saa laajentumisen myötä uusia naapureita, joilla on myös omat unionin ulkopolitiikkaa koskevat odotuksensa ja joita varten EU:n pitäisi kehittää sopiva lähestymistapa.²⁵⁸

EU:n politiikkaan kohdistuvat odotukset kasvavat, kun otetaan huomioon Turkin ja sen naapurien väliset nykyiset poliittiset ja taloudelliset siteet.²⁵⁹ Turkin liittyessä Euroopan unioniin loisi se Euroopan unionille strategisen aseman epävakaa Kaukasuksen ja Lähi-idän alueelle. Samalla Euroopan unionille tulisi joukko ongelmallisia rajanaapureita, joiden kanssa Turkilla on yhteistä maarajaa, Armenia, Georgia, Irak, Iran ja Syyria. Selvää onkin, että Turkin jäsenyys vetäisi EU:n entistä tiiviimmin osapuoleksi tämän alueen kysymyksiin, niin alueellisissa kriiseissä kuin Kaspian alueen öljy- ja kaasuvaroista käytävässä kilpailussa.²⁶⁰ Euroopan unionille on tärkeää, että Turkki on vakaa maa ja sillä on hyvät suhteet naapurimaihinsa. Sen avulla EU pystyy luomaan paremmat suhteet Turkin naapureihin.²⁶¹ Euroopan unioni on korostanut Turkin kohdalta, että hakijamaalla tulee olla hyvät suhteet naapurimaihinsa.²⁶²

Turkin ulkopolitiikka on perustunut nationalismiin, sekularismiin ja liittoutumiseen Yhdysvaltojen kanssa. Vaikka Turkin demokratian kehitys on heikentämässä nationalistien otetta, niin Turkin suhteita naapurimaihin kuvaa parhaiten juuri nationalismi. Suhteet Yhdysvaltoihin muuttuivat Irakin sodan aikana.²⁶³

Armenian kanssa Turkilla on ollut kiistaa vuosien 1915-1922 tapahtumista. Silloin arviolta 600 000-1 500 000 Turkissa asunutta armenialaisvähemmistöön kuulunutta kuoli. Länsimaiset historioitsijat ja armenialaiset pitävät kuolemia valtion johtamina joukkomurhina, mutta Turkki näkee tapahtumat sisällissodan, tautien ja nälänhädän yhteistuloksena. Ranska on pitänyt kansanmurhan tunnustamista yhtenä jäsenehtona Turkille.²⁶⁴ Turkin ja Armenian väliset suhteet ovat edelleen heikolla mallilla. Turkki pitää maiden välistä rajaa suljettuna.²⁶⁵ Se ehdotti yhteisen tutkimusryhmän perustamista selvittämään armenialaisten kohtaloa, mutta vaati samalla maiden poliittisten suhteiden normalisointia. Armenia pitää edelleen ehtona kansanmurhan tunnustamista.²⁶⁶ Armenia käyttää hyväkseen eurooppalaisten maiden halua patistaa Turkkiä tunnustamaan armenialaisten tuhon kansanmurhaksi.

Turkki on ollut neuvottelujen välittäjänä Yhdysvaltojen ja sunnimuslimien välillä Irakissa. Turkki on kiistänyt, että kiinnostus Irakia kohtaan johtuisi siitä, että Turkki voisi toimia Pohjois-Irakissa PKK-sissejä vastaan.²⁶⁷

Saddamin jälkeisessä Irakissa kurdit ovat onnistuneet pitämään kiinni valvomistaan alueista. Irakin kurdialueelta löytyvät monet itsenäisen valtion instituutiot, kuten parlamentti ja paikallishallinto ministeriöineen. Turkki suhtautuu erittäin epäluuloisesti kaikkeen, mikä viittaa kurdien itsenäisyyteen tai paikallishallintoon, koska irakilaiden kurdien esimerkki saattaisi innostaa myös Turkin kurdiväestöä. Irakin kurdipoliitikot ovat yrittäneet rauhoitella Turkkiä ja luvanneet pysyä osana uutta Irakia. Toisaalta Turkin mielestä Yhdysvaltojen on varmistettava, että kurdisissit eivät voi toimia Pohjois-Irakissa. Yhdysvaltalaisilla on muistissa, kuinka Turkki kielsi yhdysvaltalaiden joukkojen käytön alueellaan ja kurdit auttoivat vuonna 2003 ilmakuljetuksilla Pohjois-Irakiin lähetettyjä amerikkalaissoilaita. Yhdysvaltojen johtamalla liittoumalla on kovasti töitä irakilaiskapinallisia vastaan ja niin PKK-sissit jäävät huomiotta.²⁶⁸

Iso-Britannian entisen Irak-lähettilään William Pateyn mukaan Irakin ajautuminen sisällissotaan on todennäköisempää, kuin maan demokraattinen kehitys. Patney arvioi Irakin tilanteen pysyvän sekaisena ja vaikeana seuraavat 5-10 vuotta.²⁶⁹

Irania on syytetty ydinsulkusopimuksen rikkomisesta ja Yhdysvallat syyttää Irania ydinaseen valmistamisesta. On mahdollista, että Yhdysvallat käyttää voimakeinoja Irania vastaan, jolloin Iraninkin tilanne on epävakaa.²⁷⁰ Turkki on kannustanut Irania hyväksymään kansainvälisten yhteisöjen vaatimukset ja Turkki on tukenut EU:n neuvotteluja Iranin ydinkiistassa.²⁷¹

Syyria ilmoitti tukevansa Etelä-Libanonissa toimivaa Hizbollah-järjestöä.²⁷² Israel aloitti taistelut kesällä 2006 Hizbollahia vastaan. Euroopan unioni vaatii vihollisuuksien lopettamista. Alunperin Iso-Britannia, Tsekki, Puola ja Saksa vastustivat vaatimusta. Maita pidetään Yhdysvaltojen tärkeimpinä liittolaisina EU:ssa ja Yhdysvallat on Israelin liittolainen Lähi-idässä. Tämäkin oli muistutus, että EU-maat ajavat omia etujaan.²⁷³ Turkki on yrittänyt saada Syyrian johtoa suostumaan kansainvälisiin vaatimuksiin, jossa YK:n komissio tutkisi Libanonin entisen pääministerin Haririn murhaa. Turkki ottaa osaa YK:n Libanonin UNIFIL-operaatioon.²⁷⁴ Tulevaisuus näyttää kuinka tilanteessa käy ja mikä on Syyrian osuus Hizbollah-järjestön tukemisessa ja kuinka Turkin ja Syyrian suhteet kehittyvät.

Turkin liittyessä Euroopan unioniin, uusien naapurivaltioiden tilanne voisi tulla EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan pääkohteiksi. Tehtävä voisi olla estää aseiden, huumeiden ja laittomien siirtolaisten tulo unionin alueelle. Rajavalvontaan tulisi kiinnittää huomiota.²⁷⁵

Turkin jäädessä ilman jäsenyyttä vaarana voisi olla Lähi-idän ja Kaukasuksen epäluottamus Euroopan unionia kohtaan ja näin Euroopan unionin painoarvo heikentyy Lähi-idässä ja Kaukasuksella.²⁷⁶ Toisaalta on muistettava, että EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka Lähi-idässä ja Kaukasuksella onnistuu Turkin avulla vain, mikäli niillä on samat intressit näillä alueilla.²⁷⁷ Nämä intressit voisivat olla alueen vakauttaminen turvallisuuden ja talousyhteistyön kannalta. Turkin tulisi jakaa Lähi-idän ja Kaukasuksen alueiden talousmahdollisuudet muiden EU jäsenien kanssa.

Euroopan unioni tuskin haluaa ottaa suurta turvallisuusriskiä ja ottaa naapureikseen näin epävakaita maita. Hyvät naapurisuhteet ovat EU:n epävirallinen jäsenyysskriteeri.²⁷⁸ Turkin jäsenyyteen vaikuttaa sen naapurimaiden tilanne ja kehitys. Armenian ja Georgian suhteet Euroopan unioniin ovat kehittyneet ja ne ovat taloudellisesti varsin riippuvaisia Euroopan unionista. Haastavammaksi muodostuvat

suhteet Lähi-idän tuleviin naapureihin. Samalla suhteet Yhdysvaltoihin voivat muuttua, riippuen siitä eroavatko EU:n ja Yhdysvaltojen suhteet Lähi-idän uusiin naapureihin.²⁷⁹

3.5 Talous

Poliittinen realismi ei korosta talouden merkitystä valtiolle, kun taas liberalismi on vaatinut markkinataloutta. Poliittisen realismin mukaan riippuvuus toisesta valtiosta nähdään uhkaavana. Taloudellinen hyvinvointi ja riippumattomuus ovat tärkeä osa valtion turvallisuutta. Taloudellinen hyvinvointi edesauttaa kansalaisten uskoa vallanpitäjiin ja ehkäisee maan sisäisiä levottomuuksia. Taloudellinen riippumattomuus helpottaa ja pitkittää talouden kestämistä kriisin aikana. Koska täydellinen taloudellinen riippumattomuus on mahdotonta EU:n jäsenvaltioilla, niin valtioiden välisellä taloudellisilla yhteistyöllä on merkitystä myös turvallisuuden näkökulmasta.

Euroopan unionin komission määräaikaiskertomuksissa talouden osuus jäsenyyden saavuttamiseksi Turkin osalta on merkittävä. Euroopan unionin Kööpenhaminan kriteerien taloudellinen vaatimus on toimiva markkinatalous ja kyky toimia Euroopan unionissa.²⁸⁰ Taloudelliselta kannalta laajentuminen on osaltaan lisännyt vaurautta ja kilpailukykyä, sillä laajentunut unioni on kyennyt vastaamaan paremmin globalisaation haasteisiin. Tämä on koitunut koko Euroopan hyödyksi. Laajentuminen on lisännyt EU:n painoarvoa maailmassa ja tehnyt siitä vahvemman kansainvälisen toimijan.²⁸¹

Turkin taloutta ja sen kehitystä parin viimeisen vuosikymmenen aikana voi sanoa epävakaa ja epätasapainoiseksi. Sitkeän inflaation perimmäiset syyt ovat löydettävissä heikosta poliittisesta järjestelmästä suhteessa suuriin ja aktiivisiin ammattiyhdistysliikkeisiin. Parlamenttivaalit eivät koskaan tuota absoluuttista enemmistöä yhdellekään puolueelle ja hallituskoalition muodostavat puolueet suosivat vaalikauden mittaista talouspolitiikkaa, joka ei riitä ratkaisemaan maan talouden ongelmia.²⁸² Turkin talous on kokenut 1980-luvun alkupuolelta lähtien perusteellisia muutoksia. Sille on ollut ominaista voimakas talouskasvu, keskimäärin lähes kuusi prosenttia. Kasvua vauhdittivat jalostusteollisuuden ja palveluiden voimakas kasvu sekä maatalouden supistuminen.²⁸³

Turkin talouden asteittainen avautuminen muualle maailmalle on toiminut näiden muutosten liikkeellepanevana voimana. Talouden avautumista nopeutti EY:n ja Turkin tulliliittoa koskevan sopimuksen voimaantulo 31. Joulukuuta 1995. Valtionyhtiöiden taloudellinen merkitys on vähentynyt huomattavasti yksityistämisen ja valtionsektorin investointien vähentämisen ansiosta. Merkittävistä muutoksista huolimatta Turkin taloudessa on yhä huomattavia heikkouksia: maatalousala on laaja ja tehoton, rahoitusala on heikko ja sosiaalis-taloudellisella tasolla on useita epäkohtia. Rahatalouden krooninen epävakaas aiheuttaa myös ongelmia.²⁸⁴

Taloudellisten arviointiperusteiden näkökulmasta Turkki voidaan katsoa toimivaksi markkinataloudeksi, kunhan se huolehtii vakauttamisen ja uudistamisen alalla viime aikoina saavutettujen tulosten kestävydestä. Turkin pitäisi myös selviytyä kilpailun ja markkinavoimien paineista unionissa keskipitkällä aikavälillä edellyttäen, että se jatkaa horjumatta vakauttamispolitiikan tiellä ja toteuttaa määrätietoisesti lisätoimia rakenteellisten uudistusten edistämiseksi.²⁸⁵

Makrotaloutta on saatu merkittävästi vakautettua viime vuosina. Julkinen talous on saatu pysymään vakaana, velkakehitys on ollut myönteistä ja inflaatio on laskenut entisestään samalla, kun talouskasvu on pysynyt vakaana. Julkista varainhoitoa ja sen valvontaa on parannettu merkittävästi, minkä seurauksena julkisen talouden avoimuus on lisääntynyt. Pankkialan valvonta- ja sääntelykehikseen tehdyt lukuisat parannukset sekä yksityistämisen eteneminen ovat asteittain parantaneet talouden toimijoiden rahoituskuria samoin kuin liiketoiminnan ja investointien edellytykset Turkissa. Ulkomaiset suorat sijoitukset ovat lisääntyneet.²⁸⁶

Turkki on selvinnyt hyvin globaalitalouden kevätkesän 2006 suhdannevaihteluista, jotka tuntuivat erityisesti Turkin kaltaisissa kehittyvissä talouksissa. Liiran arvo heikentyi 20 prosentilla kevään aikana ja keskuspankki nosti useaan otteeseen korkoja. Sittemmin liira on saanut arvoaan takaisin. Talouskasvu on jatkunut pienestä heikentymisestä huolimatta: vuoden 2006 alkupuoliskolla BKT kasvoi noin seitsemän prosenttia. Kasvu on ollut vahvaa etenkin teollisuudessa ja kaupassa.²⁸⁷

Kansainvälinen valuuttarahasto IMF pitää Turkin taloustilannetta hyvänä: kotimainen kysyntä on hidastunut, mutta ennakoitua vähemmän ja viennissä on selvä kasvukäännö. Turkin talouskasvu näyttää pysyvän pienestä hidastumisesta huolimatta vah-

vana, vuonna 2007 arviolta viidessä prosentissa. Uudistusten jatkamista muun muassa verohallinnossa ja pankkisektorilla IMF pitää kiitettävänä.²⁸⁸

Vuoden 2006 aikana Turkin negatiivista inflaatiokehitystä voidaan pitää takaiskuna Turkin hallitukselle ja keskuspankille. Inflaatio palasi kaksinumeroiseen lukuun kesälä 2006 parin vuoden tauon jälkeen. Hallitus tavoittelee pitävänsä hintojen nousun vuonna 2007 neljässä prosentissa, mitä voidaan pitää aivan liian kunnianhimoisena tavoitteena. Neljän prosentin inflaatiotavoite on IMF:n mukaan mahdollinen, mutta aikaisintaan vuonna 2008. Vuoden 2006 lopussa inflaation uskotaan olevan noin 10 prosenttia. Turkin talouden perusongelma on vaihtotaseen alijäämä, joka on vuoden 2006 alkupuolella kasvanut seitsemään prosenttiin BKT:sta. Taustalla ovat öljyn korkea hinta ja vähenneet turistitulot.²⁸⁹

Luottamusta Turkin talouteen näyttää kuitenkin yhä olevan. Ulkomaisten suorien investointien odotetaan vuonna 2007 kohoavan yli 20 miljardiin dollariin. Ulkomaisten suorien investointien kasvua voidaan pitää merkittävänä, sillä vuonna 2004 niiden osuus BKT:sta oli alle prosentti, kuntaas vuonna 2005 ne ylsivät jo lähes kolmeen prosenttiin. Myös Turkin valtionyritysten yksityistämishjelma on ottanut merkittäviä askeleita. Valtionyritysten osuus yksityissektorissa on laskenut viiteen prosenttiin.²⁹⁰

Turkin talous on kestänyt viime aikoina hyvin poliittisten ilmanpaineiden muutoksista huolimatta. Jäsenyysneuvottelujen eteneminen ja niiden osittainen jäädyttäminen eivät ole vaikuttaneet ulkomaisten sijoittajien toimintaan, mutta Kyproksen-kysymys ja vuoden 2007 parlamentti- ja presidenttivaalit voivat IMF:n arvion mukaan nostattaa jännitteitä markkinoilla, jos islamistiset voimat menestyvät vaaleissa ja Turkki kääntää selkänsä Euroopan unionille.²⁹¹

Turkissa on poliittisen epävakauden takia ollut talouskriisejä viimeksi vuonna 2001. Silloiset presidentti Ahmet Necdet Sezer ja pääministeri Ecevit ajautuivat riitaan turvallisuusneuvostossa maan korruption vastaisen toiminnan erimielisyydestä. Riita tuli julkisuuteen ja Turkin liiran arvo romahti, pankkijärjestelmä huojui ja talous syöksyi lamaan. Toki taloudessa oli vakavia vaikeuksia jo ennen presidentin ja pääministerin yhteenottoa, mutta riita vei luottamuksen hallitukseen.²⁹²

Maatalous on taloudellisesti ja sosiaalisesti yksi tärkeimmistä aloista Turkissa ja siihen on kiinnitettävä erityishuomiota. Turkin on jatkuvasti kehitettävä maaseutua ja

uudenaikaistettava hallintoa mahdollisimman suotuisien olosuhteiden luomiseksi EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan.²⁹³ Turkin maatalouspolitiikalle on ominaista julkisen intervention käyttö, mikä ilmenee hyvin voimakkaana sisäisenä tukemisena.²⁹⁴ Maatalouden alalla ei ole juurikaan tapahtunut edistymistä. Yleisesti ottaen yhdenmuokaistamisessa on edetty hyvin vähän ja hallinnolliset valmiudet ovat varsin heikot.²⁹⁵

Euroopan unionin laajentumisessa on taloudellisia vaikutuksia niin hakijamaalle kuin Euroopan unionille. Vaikutukset ovat positiivisia ja negatiivisia. Turkki tulee osaksi suurta talousyhteisöä ja saavuttaa hyödykkeiden vapaan pääsyn EU:n sisämarkkinoille. Tosin työvoiman vapaaseen liikkuvuuteen saattaa tulla siirtymäaika. Henkilöiden vapaa liikkuvuus on EU:n perustamissopimuksen mukaisesti yksi unionin neljässtä perusvapaudesta. Työvoima on tärkeä tuotannontekijä yhteismarkkinoilla. Sen liikkuvuuden rajoittaminen olisi haitallista muiden tuotannontekijöiden kehitykselle. Entisten Itä-Euroopan maiden liittyttyä unioniin vuonna 2004, päädyttiin siirtymäaikoihin henkilöiden vapaan liikkuvuuden osalta EU:n toimesta ja pääoman vapaan liikkuvuuden osalta hakijamaiden pyynnöistä.²⁹⁶ Vanhoissa jäsenmaissa pelättiin työvoiman ryntäämistä Itä-Euroopan maista. Uskottiin uusien jäsenmaiden kansalaisten tekevän työt halvemmalla ja näin vanhojen jäsenmaiden kansalaiset häviäisivät kilpailussa työpaikoista.

Tiivis taloudellinen yhteistyö EU:n puitteissa tuo vakautta talouskehitykseen ja lisääntynyt kauppa ja investoinnit vahvistavat kasvua paitsi tehokkuushyötyjen myös teknologian ja tietotaidon siirron kautta.²⁹⁷

Turkin jäsenyys vaikuttaa myös Euroopan unioniin taloudellisesti. EU:n sisämarkkinat laajenevat, vaikka Turkilla ja Euroopan unionilla on tulliliitto. EU-maiden yritykset voivat hyötyä turkkilaisesta työvoimasta.²⁹⁸ Turkki on väestöltään erilainen kuin Euroopan unionin jäsenmaat. Turkin väkiluku kasvaa ja samalla kasvaa sen työikäisten määrä. Arvion mukaan vuonna 2020 Turkki on ainoa maa Euroopassa, jossa on nuorten osuus väestöstä suuri.²⁹⁹

Ongelmana turkkilaisten sijoittumista työmarkkinoille muualle Eurooppaan voidaan pitää turkkilaisten nuorten heikkoa koulutustasoa. Turkkilaisilla 25 - 34 vuotiailla vain 30,2 % on toisenasteen koulutus, kun esimerkiksi vastaavan ikäisillä puolalaisilla luku on 51,7 % ja kreikkalaisilla luku on peräti 72,6 %.³⁰⁰ Turkkilaisen väestön vapaalle liikkumiselle ollaan laittamassa pitkää siirtymiskautta, jos Turkista tulee Euroopan

unionin jäsen. Monet Turkin jäsenyyttä vastustavat eurooppalaiset poliitikot uskovat turkkilaisten suureen muuttoon vanhoihin jäsenvaltioihin.³⁰¹ Suurta siirtolaisuutta ja poliitikkojen sillä pelottelulla voidaan pitää poliittisen realismin mukaisena turvallisuusriskinä.

Tulevan jäsenmaan kestävä taloudellinen kehitys vaikuttaa koko Euroopan talouden vakauteen ja globaaliin kilpailukykyyn. Mitä parempi talouskehitys tulevassa jäsenmaassa saavutetaan, sitä paremmin yhteinen talousliitto toimii. Suurempi poliittinen ja taloudellinen vakaus takaa jäsenvaltioiden yrityksille paremman ennustettavan toimintaympäristön alati kehittyvillä markkinoilla.³⁰²

Laajentumisen luoma taloudellinen potentiaali on jo osin realisoitunut hakijamaiden lähentyessä Euroopan unionia. Vanhojen jäsenmaiden yritykset ovat aktiivisesti hyödyntäneet EU:n ja hakijamaan välisten Eurooppa-sopimusten tarjoamia mahdollisuuksia. Uuden jäsenmaan liittymishetkellä ei näin ollen ole odotettavissa mitään draaattisia muutoksia. Jäsenyys merkitsee, että hakijamaa liittyy vapaakauppa-alueen sijaan EU:n sisämarkkinoihin.³⁰³

Laajentuneet yhteismarkkinat laajentavat kilpailukykyisten EU:n yritysten liiketoimintamahdollisuuksia, luovat työpaikkoja ja lisäävät hallitusten verotuloja. Kreikan, Espanjan, Irlannin ja Portugalin esimerkit osoittavat, kuinka unionin jäsenyys voi edistää heikompien talouksien kasvua.³⁰⁴

Pidemmällä aikavälillä laajentumisen vaikutukset ovat suuret. Jäsenyyden edellyttämä sitoutuminen yhteisiin sääntöihin ja käytäntöjen kattavaan valvontaan luo yritysten toimintaympäristöön enemmän vakautta ja toimintavarmuutta. Ulkomaisten investoijien riskit pienenevät.³⁰⁵

Toki Turkin jäsenyydellä on myös negatiivisia taloudellisia vaikutuksia. Turkin kotimarkkinat altistuvat muista EU-maista tulevalle kilpailulle ja näin omien yritysten tulee olla kilpailukykyisiä. Nykyiset nettomaksajat EU:ssa joutuisivat maksamaan lisää.³⁰⁶ Vanhojen jäsenmaiden suurien yritysten pääsy Turkin markkinoille helpottuu ja ne toimivat työllistäjinä maassa, mutta samalla voivat ostaa turkkilaisia yrityksiä itselleen. Saksalaisia, ranskalaisia ja Iso-Britannialaisia suur-yrityksiä osti Itä-Euroopan maista yrityksiä itselleen laajentumisen jälkeen.³⁰⁷

Euroopan unionin laajentuessa vanhojen jäsenmaiden täytyy saada uusista jäsenmaista myös taloudellista hyötyä, jotta laajentuminen vanhojen jäsenmaiden kannalta olisi kannattavaa.

4. POHDINTA

Poliittisen realismin mukaisessa ajattelussa valtiot nähdään kansainvälisen politiikan tärkeimpinä, ellei peräti ainoina toimijoina ja valtioiden välisillä kansainvälisillä järjestöillä on toissijainen merkitys. Ne nähdään lähinnä valtioetujen edistämisen välineinä. Lisäksi valtiot nähdään perustavina turvallisuusorganisaatioina.

Euroopan yhdentymisen tarkoitus oli Länsi-Euroopassa suojautua kommunismia vastaan ja parantaa Länsi-Euroopan maiden taloudellista kilpailukykyä. Euroopan unionin synnyssä ja nykyisessä laajentumisessa on nähtävissä poliittisen realismin merkkejä. Euroopan unioni laajentuu vain mikäli siitä on etua unionille ja sitä kautta jäsenmailleen. Maat pyrkivät Euroopan unionin jäseneksi, mikäli katsovat sen olevan eduksi maalleen. Turkki joutuu miettimään kuinka paljon se haluaa jäseneksi ja kuinka paljon se on valmis muuttamaan lakeja ja yhteiskuntaa vieläkin länsimaisemaksi. Sen on pohdittava voiko ja kannattaako sen muuttua Atatürkin nationalistisesta perinnöstä ja muutettava turvallisuuskäsitystä kurdeja ja naapurivaltioita kohtaan.

Euroopan unioni on järjestö joka ajaa jäsenvaltioidensa etuja ja jäsenvaltiot ovat toimijoita Euroopan unionissa, mikä näkyi esimerkiksi keskustelussa aloitetaanko jäsenyysneuvottelut Turkin kanssa. Itävallan vastustaessa neuvottelujen aloittamista ja niiden tähtäämistä Turkin täysjäsenyyteen vahvistaa väitettä, että Euroopan unioni toimii jäsentensä etujen ajajana. Toiminnallaan Itävalta sai oman tahtonsa läpi ja sen naapurimaan Kroatian kanssa aloitetaan myös neuvottelut. Itävalta katsoo Kroatian jäsenyyden hyödyttävän sitä ja yhteistyö Kroatian kanssa lisääntyisi.

Euroopan unionin laajentumisessa on nähtävissä poliittisen realismin mukaista toimintaa, kun tarkastelee Kööpenhaminan kriteereitä. Euroopan unioni asettaa jäsenyyttä hakevalle maalle ehdot, jotka sen tulee täyttää ennen liittymistä. Vaatimusten asettaminen on merkki siitä, että EU hakee hyötyä laajentumisesta. Samalla Euroopan unioni varmistaa, että sillä on mahdollista laajentua ja pysyä koossa laajentumisen jälkeen. Uusi jäsenvaltio ei voi olla turvallisuus- tai taloudellinen riski.

Uusilta jäsenmailta vaaditaan Kööpenhaminan kriteereiden täyttämistä. Jäsenyyden ehtoina ovat toimiva demokratia ja markkinatalous sekä kyky toimia Euroopan unionissa. Poliittinen realismi korostaa valtion turvallisuuden tärkeyttä. On selvää, että EU ei voi ottaa jäsenvaltiokseen maata jossa ei ole demokratiaa. Se olisi turvallisuusriski Euroopan unionin jäsenmaille. Hakijamaiden demokraattinen kehitys on turvallisuuden kannalta hyvä asia hakijamaan naapureille ja myös Euroopan unionille. Sillä harvoin ovat demokraattiset maat taistelleet toisiaan vastaan. Valtio, jossa ei ole demokratiaa, voisi tuoda Euroopan unioniin sisäisen turvallisuusriskin. Valtion ihmisoikeusongelmat tulisivat osaksi unionia.

Euroopan unioni on vaatinut poliittisten kriteerien pohjalta Turkilta ennen kaikkea vähemmistöjen parempaa kohtelua ja oikeuslaitosten puolueetonta toimintaa. Nämä ovat tärkeimmät ehdot päästä oikeusvaltioiden muodostamaan Euroopan unioniin. Turkissa toimintaa perustellaan maan turvallisuusriskinä ja yhtenäisyyden säilyttämisenä ja se pohjautuu tasavallan perustamisen alkuaikoihin. Kurdien oikeuksien parantamisen pelätään johtavan haluun itsenäistyä, mutta näin ei ole ainakaan Irakissa tapahtunut. Turkin ja EU:n jäsenyysneuvottelu on myös Turkin kannalta turvallisuus kysymys. Maa ratkaisee onko se valmis muuttamaan turvallisuuskäsitystään ja yhteiskuntaansa jäsenyyden saavuttamiseksi.

Turkin asevoimien toimintaa kurdeja vastaan ja puuttumista sisäpolitiikkaan on arvosteltu komission määräaikauskertomuksissa. Suurena Nato-maana Turkin toimintaa kansainvälisissä operaatioissa on kiiteltu. Euroopan unionin on ollut pakko jättää Turkin asevoimien toiminnan tiukka arvostelu Kaakkois-Turkissa vähemmälle, koska unioni on aloittanut oman turvallisuus- ja puolustuspolitiikan. Euroopan unioni tarvitsee yhteistyötä Naton kanssa taistelujoukkojen käyttöön ja Turkki voisi estää pahasti Naton ja EU:n yhteistyön.

Uudella jäsenvaltiolla tulee myös olla hyvät suhteet naapurimaihinsa. Euroopan unionin kannalta ei ole edullista sotkeutua ongelmiin uuden jäsenvaltion ja sen naapurivaltion välillä. Se voisi olla turvallisuusongelma koko unionille ja ongelman käsittelyssä voisi olla erimielisyyksiä jäsenvaltioiden kesken. Turkin ulkopolitiikka on perustunut nationalismiin, sekularismiin ja liittoutumiseen Yhdysvaltojen kanssa. Morgenthau'n mukaan nationalistisen ulkopolitiikan juuret ovat yhteiskunnan epävakaudessa, johon myötävaikuttavat mm. talouden kriisit. Turkin kohdalla tämä pitää paikkansa ja sen suhteet naapurimaihin tulee olla hyvät ja luottamukselliset, koska sen

naapuri maista Irakilla, Syyrialla ja Iranilla on erimielisyyksiä, myös Euroopan unionin kanssa.

Irakin epävakaa tilanne tulee jatkumaan ja Syyrian tuki Hizbollahille ei todennäköisesti lopu. Iranin ja Euroopan unionin eri näkemykset maan ydinohjelmasta ovat huolestuttavia. Mikäli Turkista tulee jäsen niin Euroopan unionin naapurimaiksi tulisi joukko maita, jotka ovat epädemokraattisia ja epävakaita maita. Mikäli Turkista tulee jonakin päivänä unionin jäsen, niin turkkilaisten vapaalle liikkuvuudelle asetettaisiin siirtymäkausi. Se varmistaisi myös sen, että Turkin kautta kolmansien maiden tulo Eurooppaan ei olisi sen helpompaa.

Turkin tulee tunnustaa Kypros ja hyväksyä tulliliiton laajentumisen koskemaan myös sitä, ennen kuin neuvottelut voivat kunnolla jatkua. Turkki haluaa parantaa Pohjois-Kyproksen taloudellista tilannetta vaatimalla Ercanin lentokentän ja Famagustan sataman avaamista kansainväliselle liikenteelle. Kyproksen takaajavaltiona Turkki haluaa turvata saaren turkkilaisten olot. Se esittää omien myönnytyksien ehdot Euroopan unionille.

Kyproksen tasavallan liittyessä Euroopan unioniin 2004, saaren kahtiajako tuli osaksi unionia. Euroopan unionin on nyt vaikeampaa löytää sovittelevaa ratkaisua saaren ongelmaan, koska Kyproksen tasavalta on osa unionia ja voi estää EU:n tärkeitä päätöksiä. Kyproksen tasavalta oli otettava jäseneksi Kreikan vaatimuksesta. Kreikka uhkasi estää EU:n itälaajentumisen vuonna 2004.

Talouden osalta katsottuna Euroopan unioni voi ottaa jäsenmaikseen maita joilla on toimiva markkinatalous. Uuden jäsenmaan on tarkoitus hyödyttää myös taloudellisesti vanhoja jäsenmaita. Turkin jäsenyyden vastustajat ovat arvioineet sen jäsenyyden maksavan liikaa vanhoille jäsenmaille, mikä korostaa talouden merkitystä ja osoittaa sen, että EU laajenee vain jos siitä on sille hyötyä.

Lisäksi Kööpenhaminan taloudellisella kriteerillä on myös turvallisuusnäkökohta. Euroopan unionin on varmistuttava uuden jäsenmaan toimivasta markkinataloudesta, koska muuten uuden jäsenmaan liittyminen voisi tulla vanhoille jäsenmaille liian kalliiksi. Vanhojen jäsenmaiden kansalaisten keskuudessa epäluottamus ja vastustus Euroopan unionia ja sen laajentumista kohtaan todennäköisesti kasvaisi, mikäli niistä

tulisi vielä suhteessa suurempia nettomaksajia. Näin unionin kehityksen ongelmat tulisivat sen sisältäpäin.

Euroopan unionin talouden kehittyessä myös sen jäsenvaltioiden taloudet kehittyvät ja näin poliittisen realismin mukaan kansainväliset järjestöt toimivat jäsenvaltioiden etujen edistämisen välineinä. On selvää, että valtiot liittyvät kansainvälisiin järjestöihin edistääkseen omaa etua. Turkin taloudellinen vahvistuminen lisää maan poliittista vakautta ja turvallisuutta, kun kansalaiset ovat tyytyväisiä.

Euroopan unionin synnyssä on nähtävissä taloudellinen merkitys turvallisuudelle. Hii-li-teräsyhteistyön ja EEC:n (European Economic Community) tarkoitus oli myös yhdistää Länsi-Eurooppaa kommunismia vastaan.

Mikäli Turkista tulisi Euroopan unionin jäsen, niin turkkilaisten vapaalle liikkumiselle tulisi todennäköisesti siirtymäaika, kuten tuli Itä-Euroopan maiden kansalaisille. Itä-Euroopan maista ei tullut suurta työntekijöiden ryntäystä vanhoihin jäsenmaihiin. Hakijamaiden kansalaiset odottavat EU-jäsenyyden parantavan maan taloutta ja työelämää.

Euroopan unioni vaatii Turkkiakin täyttämään Kööpenhaminan kriteerit ennenkuin Turkki voi liittyä. Turkin kehityksen vastuu on turkkilaisilla itsellään. Euroopan unioni on rahoittanut ja näin tukenut Turkin kehittymistä ja Kööpenhaminan kriteereiden täyttämistä, mutta Euroopan unioni on jäädyttänyt Turkille myönnettävää rahoitusta, silloin kun Turkin ihmisoikeudet eivät ole riittävästi parantuneet (kts. 2. Euroopan unionin suhteet Turkkiin). Nyt alkaneet jäsenyysneuvottelut Turkin kanssa keskeytetään mikäli Turkissa ei tapahdu riittävää demokratian kehitystä tai rikotaan ihmisoikeuksia. Euroopan unioni ei ole painostanut tai vaatinut Turkkia kehittämään demokratiaa, muuten kuin jäsenyysneuvottelujen aikana. Muutoksen Turkin yhteiskuntaan EU:n puolelta lähtee maan jäsenyyden hyödyistä EU:n vanhoille jäsenmaille.

Turkki on osittain osoittanut haluavansa täyttää EU:n asettamat vaatimukset. Se on uudistanut rikoslakia ja parantanut hieman vähemmistöjensä sivistyksellisiä oikeuksia. Se on laajentanut tullisopimusta koskemaan myös EU:n uusien jäsenmaiden kanssa, Kyprosta lukuunottamatta. Euroopan unionin aloittaessa neuvottelut Turkin kanssa, se osoitti kannustavansa maata uudistuksiin. Näin EU täytti lupauksen, jonka se on Turkille antanut. Mikäli EU olisi perunut lupauksensa ja ei olisi aloittanut

neuvotteluja, EU:n uskottavuus olisi kärsinyt Turkin jäsenyyttä kannattavien silmissä ja EU:lle olisi tullut sisäinen ongelma ratkaistavaksi.

Turkin kehittyminen ja länsimaistuminen todennäköisesti pysähtyisi ja suhteet EU-maihin heikentyisivät, mikäli EU ei olisi aloittanut neuvotteluja Turkin kanssa. Vaarana olisi ollut myös, että islamilaiset äärijärjestöt saisivat kannatusta Turkissa ja se olisi Euroopan unionin turvallisuuden kannalta paha takaisku.

Jos Euroopan unioni lopettaa jäsenyysneuvottelut, koska Turkissa tapahtuu ihmisoikeusrikkomuksia neuvottelujen aikana, niin se osoittaa, että Euroopan unionilla ei ole halua edistää turkkilaisten ihmisoikeuksia ja Euroopan unioni ei voi puuttua sen jälkeen Turkin ihmisoikeustilanteeseen. Turkin jäsenyysneuvottelujen päätarkoitus on saada Turkin talous ja demokratia kehittymään sille tasolle, että se voidaan hyväksyä EU:n jäseneksi ja näin Turkista tulevat hyötymään vanhat jäsenmaat.

Euroopan unioni haluaa demokraattisen valtion jäsenekseen, mutta jos hakijamaan demokratia ei kehity, niin Euroopan unioni ei avusta eikä jatka vaatimuksia hakijamaan demokratian kehittymiseksi. Joten Euroopan unionin tavoitetta Turkin ihmisoikeuksien parantamiseksi ei voida perustella poliittisen liberalismien mukaan.

Lisäksi päätös, ettei neuvotteluja olisi aloitettu olisi vienyt pohjan pois Turkin ja EU:n suhteiden hyvästä kehityksestä viime vuosina. Osa eurooppalaisista poliitikoista, jotka vastustavat Turkin jäsenyyttä ovat ehdottaneet EU:n ja Turkin välille erityistä suhdetta. Nykyiset neuvottelut ovat lähentäneet Turkia Euroopan unioniin ja Turkilla on tullisopimus EU:n kanssa. Jos Turkia ei oteta jäseneksi ja tarjotaan vain erityistä suhdetta, niin seuraava askel on Turkin mukaantulo EU:n taisteluosastoihin.

Euroopan unioni on luonut Kööpenhaminan kriteerit tuleville jäsenmaille, koska haluaa varmistaa, ettei uusi jäsenmaa ole unionille turvallisuus- tai taloudellinen riski. Euroopan unionin laajentuminen lähtee sen omista tarpeista ja laajentumisen kannattavuudesta. Jäsenyysneuvottelujen aikana vanhoissa jäsenvaltioissa käydään poliittistä keskustelua laajentumisen kannattavuudesta. Euroopan unioni on jäsenvaltioiden etua ajava liitto, jossa jäsenvaltioilla on erilaisia näkemyksiä Turkin jäsenyyden hyödyistä ja haitoista.

VIITTEET

- 1 Ahtisaari, Martti, Rohan, Albert : Turkin EU-jäsenyyden edut painavampia kuin haasteet. Helsingin Sanomat 6. 9. 2004, s. A 4.
- 2 Pekonen, Laura & Tuohinen, Petteri: EU:n komissio suositteli Turkin jäsenyyneuvotteluja. Helsingin Sanomat 7. 10. 2004, s. A 14.
- 3 Raunio, Tapio & Tiilikainen, Teija: Euroopan rajat - Laajentuva Euroopan uniio-ni. Gaudeamus, Helsinki 2002, s. 4.
- 4 Lintonen, Raimo: Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Maanpuo-lustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 1 n:o 9, Helsinki 1996, s. 26.
- 5 Morgenthau, Hans. J: Politics among nations - The struggle for power and peace 2nd ed. Alfred A. Knopf, New York 1954, s. 31.
- 6 Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia. WSOY, Juva 1997, s. 203.
- 7 Lintonen, s. 26 - 28.
- 8 Russett, Bruce, Starr, Harvey & Kinsella, David: World politics - The menu for choice 7th ed. Wadsworth, a division of Thomson Learning Inc, Canada 2004, s. 26.
- 9 Lintonen, s. 26 - 28.
- 10 Lintonen, s. 26 - 28.
- 11 Hakovirta, Harto: Maailmanpolitiikka - Teori ja todellisuus. Gummerus, Jyväs-kylä 2002, s. 193.
- 12 Hakovirta, s. 193 - 194.
- 13 Hakovirta, s. 196 - 197.

- 14 Hakovirta, s. 197.
- 15 Hakovirta, s. 198.
- 16 Lintonen, s. 26 - 28.
- 17 Jackson, Robert & Sorensen, George: Introduction to international relations
2nd ed. Ashford Colour Press Ltd, Great Britain 2004, s. 77 - 78.
- 18 Lintonen, s. 26 - 32.
- 19 Lintonen, s. 26 - 32.
- 20 Lintonen, s. 26 - 32.
- 21 Lintonen, s. 26 - 32.
- 22 Lintonen, s. 26 - 32.
- 23 Russett, Starr & Kinsella, s. 26.
- 24 Lintonen, s. 26 - 32.
- 25 Lintonen, s. 26 - 32.
- 26 Lintonen, s. 26 - 32.
- 27 Lintonen, s. 32.
- 28 Visuri, s. 212.
- 29 Lintonen, s. 26 - 27.
- 30 Lintonen, s. 38 - 39

- 31 Lintonen, s. 39
- 32 Lintonen, s. 39
- 33 Lintonen, s. 39
- 34 Lintonen, s. 40
- 35 Lintonen, s. 41
- 36 Hakovirta, s. 194
- 37 Hakovirta, s. 198.
- 38 Luoto, Reima T. A: Liberalismi - Johtava valtioaate. Kustannusosakeyhtiö Librum. Helsinki 1983, s. 11.
- 39 Visuri, s. 208.
- 40 Lintonen, s. 21 - 22.
- 41 Lintonen, s. 21 - 22.
- 42 Lintonen, s. 21 - 22.
- 43 Luoto, Reima T. A: Liberalismi eilen ja tänään. Kustannusosakeyhtiö Librum. Helsinki 1980, s. 141.
- 44 Morgenthau, s. 25.
- 45 Russett, Starr & Kinsella, s. 25 - 26.
- 46 Luoto, s. 145.
- 47 Luoto, s. 145 -146.

- 48 Luoto, s. 61.
- 49 Kemppinen, Reijo: Suomi Euroopan unionissa perusteos. Eurooppa-tiedotus. Oy Edita Ab, Helsinki 1998, s. 13.
- 50 Kemppinen, s. 13.
- 51 Tuomi, Osmo: Seuraako Euroopan unioni aikaisempien suurvaltojen kehitystä? Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 2 n:o 20, Helsinki 2003, s. 25.
- 52 Lintonen, s. 41.
- 53 Lintonen, s. 39.
- 54 Lintonen, s. 26 - 32.
- 55 Siren, Torsti, Puistola, Juha-Antero, Raitasalo, Jyri, Takamaa, Kari & Tavaila, Arvi: Turvallisuuspoliittisten vaihtoehtojen Suomen puolustusjärjestelmälle aiheuttamia vaikutuksia. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 2 n:o 25, Helsinki 2004, s. 5.
- 56 Raunio & Tiilikainen, s. 144.
- 57 Raunio & Tiilikainen, s. 13.
- 58 Raunio & Tiilikainen, s. 9.
- 59 Lintonen, s. 21 - 22.
- 60 Siren, Puistola, Raitasalo, Takamaa & Tavaila, s. 5.
- 61 Komissio vahvistaa Bulgarian ja Romanian liittymisen EU:hun 1.tammikuuta 2007 ja esittää siihen liittyvän tiukan toimenpidepaketin.
[HTTP://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1257&format=HTML&aged=0&language=FI&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1257&format=HTML&aged=0&language=FI&guiLanguage=en) 28.9.2006

- 62 Turvallisuus muuttuvassa maailmassa, Suomen turvallisuuspolitiikan suunta-
linjat: Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 6.6.1995, s.14.
- 63 Miksi Euroopan unioni haluaa laajentua?: [HTTP://www.eurooppa-tiedotus.fi/
doc/fi/julkaisut/eulaajentuminen/rautio1.html](http://www.eurooppa-tiedotus.fi/doc/fi/julkaisut/eulaajentuminen/rautio1.html) 13.12.2004.
- 64 Raunio & Tiilikainen, s. 12.
- 65 Visuri, s. 212.
- 66 Adenda 2000 laajentuminen, yhteenveto määräaikaiskertomuksista 1998 Ha-
kijamaiden edistyminen liittymisvalmisteluissa. Asiakirjan KOM (1998) 712 pe-
rusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto,
1999, s. 7.
- 67 Euroopan unioni laajentuu, 3. Uusittu painos, Eurooppa-tiedotus, Ulkoasiain-
ministeriö, 2003, s. 2.
- 68 Raunio & Tiilikainen, s. 14.
- 69 Siren, Puistola, Raitasalo, Takamaa & Tavaila, s. 5 - 6.
- 70 Siren, Puistola, Raitasalo, Takamaa & Tavaila, s. 6.
- 71 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s 3. [HTTP://
europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_
fi_strategy_paper.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_fi_strategy_paper.pdf) 3.4.2006.
- 72 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s. 3.
- 73 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s. 3.
- 74 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s. 3.

- 75 Kankkonen, Tom: Turkki Eurooppaa ja Aasiaa. Kleoi. Edita Prima Oy, Helsinki 2005, s. 47 - 60.
- 76 Kankkonen, s. 61 - 67.
- 77 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 14 - 16.
- 78 Lintonen, s. 26 - 28.
- 79 Agenda 2000, s. 16.
- 80 Hölttä, Kirsi: Turkki-päätös EU-maiden johtajien käsiin. Lapin Kansa 7.10.2004, s. 12.
- 81 Pekonen, Laura: Turkkilaistoimittaja ei vielä luota sananvapauteen. Helsingin Sanomat 29.9.2004, s. A 21.
- 82 Pekonen, Laura & Tuohinen Petteri: EU aloittaa Turkki-neuvottelut syksyllä. Helsingin Sanomat 17.12.2004, s. A 18.
- 83 Lintonen, s. 26 - 32.
- 84 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan

KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 5 - 8.

85 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

86 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

87 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

88 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

89 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

90 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

91 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

92 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

93 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

94 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

95 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

96 Agenda 2000 laajentuminen, s. 5 - 8.

97 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 45.

98 Agenda 2000 laajentuminen, s. 45.

99 Agenda 2000 laajentuminen, s. 45.

- ¹⁰⁰ Adenda 2000 laajentuminen, yhteenveto 1999 ehdokasmaiden edistymisestä liittymisvalmisteluissa. Asiakirjan KOM (1999) 500 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 13.
- ¹⁰¹ Adenda 2000 laajentuminen, yhteenveto 1999 ehdokasmaiden edistymisestä liittymisvalmisteluissa. Asiakirjan KOM (1999) 500 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 29.
- ¹⁰² Adenda 2000 laajentuminen, yhteenveto 1999 ehdokasmaiden edistymisestä liittymisvalmisteluissa. Asiakirjan KOM (1999) 500 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 40.
- ¹⁰³ Kohti onnistunutta laajentumista, Strategia-asiakirja ja Euroopan komission kertomus kunkin ehdokasmaan edistymisestä liittymisvalmisteluissa, 2001, s. 12 - 13.
- ¹⁰⁴ Kohti onnistunutta laajentumista, Strategia-asiakirja ja Euroopan komission kertomus kunkin ehdokasmaan edistymisestä liittymisvalmisteluissa, 2001, s. 12 - 13.
- ¹⁰⁵ Kohti onnistunutta laajentumista, Strategia-asiakirja ja Euroopan komission kertomus kunkin ehdokasmaan edistymisestä liittymisvalmisteluissa, 2001, s. 29.
- ¹⁰⁶ Kohti onnistunutta laajentumista, Strategia-asiakirja ja Euroopan komission kertomus kunkin ehdokasmaan edistymisestä liittymisvalmisteluissa, 2001, s. 72.
- ¹⁰⁷ Kohti onnistunutta laajentumista, Strategia-asiakirja ja Euroopan komission kertomus kunkin ehdokasmaan edistymisestä liittymisvalmisteluissa, 2001, s. 72.
- ¹⁰⁸ Kohti onnistunutta laajentumista, Strategia-asiakirja ja Euroopan komission kertomus kunkin ehdokasmaan edistymisestä liittymisvalmisteluissa, 2001, s. 73.

- 109 Lapola, Maija: EU:n komissio teki ehdot selväksi Turkille. Kaleva 21.9.2004, s. 13.
- 110 Tuohinen, Petteri: Laajentumiskomisaari Verheugen: Ei esteitä Turkin EU-jäsenyysneuvotteluille. Helsingin Sanomat 24.9.2004, s. A 14.
- 111 Reutes: EU-raportti arvostelee jyrkästi Turkia. Helsingin Sanomat 3.10.2004, s. A 15.
- 112 Pekonen, Laura & Tuohinen Petteri: EU aloittaa Turkki-neuvottelut syksyllä. Helsingin Sanomat 17.12.2004, s. A 18.
- 113 EU stands by Turkish entry talks: [HTTP://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4632353.stm](http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4632353.stm) 30.6.2005
- 114 STT, Yläjärvi, Erja: EU- komissio saneli tiukat ehdot Turkin jäsenyysneuvotteluille. Lapin Kansa 30.6.2005, s. 20.
- 115 STT: Turkki ei hyväksy uusia ehtoja EU-neuvotteluille. Lapin Kansa 5.8.2005, s. 16
- 116 EU:n parlamentilta tuki Turkin neuvotteluille: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18296.html](http://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18296.html) 28.9.2005
- 117 Turkki suostuu vain täyteen EU-jäsenyyteen: [HTTP://www.mtv3.fi/uutiset2005/tulosta.shtml1/arkistot/ulkomaat/2005/09/395058](http://www.mtv3.fi/uutiset2005/tulosta.shtml1/arkistot/ulkomaat/2005/09/395058) 28.9.2005
- 118 Itävalta karsastaa yhä Turkin EU-jäsenyyttä: [HTTP://www.mtv3.fi/uutiset2005/tulosta.shtml1/arkistot/ulkomaat2005/09/395353](http://www.mtv3.fi/uutiset2005/tulosta.shtml1/arkistot/ulkomaat2005/09/395353) 29.9.2005
- 119 Turkki hyväksyi EU:n neuvotteluesityksen: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18490.htm1](http://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18490.htm1) 3.10.2005
- 120 Turkin EU-neuvotteluissa vielä pitkä tie: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18612.htm1](http://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18612.htm1) 4.10.2005

- 121 Komission tidonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia:
[HTTP://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_fi_strategy_paper.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_fi_strategy_paper.pdf) 3.4.2006 s. 7.
- 122 Nalbantoglu, Minna: Turkki: Chirac pahoitteli armenialaislakia. Helsingin Sanomat 16.10.2006, s. B3.
- 123 Communication from the commission to the council and the european parliament. Enlargement Strategy and Main Challenges 2006 – 2007 Including annexed special report on the EU's capacity to integrate new members:
[HTTP://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/com_649_strategy_paper_en.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/com_649_strategy_paper_en.pdf) 8.11.2006, s. 53.
- 124 Savolainen, Juha: Katsaus Kyproksen turvallisuuspoliittiseen asemaan. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 4 Työpaperi No. 4, Helsinki 1998, s. 1 - 9.
- 125 Kankkonen, s. 154 - 155.
- 126 Savolainen, s. 1-9.
- 127 Lintonen, s. 26 - 32.
- 128 Barchard, David: Turkey and the European Union. Centre for european reform. CER 1998, s. 34.
- 129 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 19.
- 130 Savolainen, s. 2 - 9.
- 131 Savolainen, s. 9.

- 132 Katsee suuntautuvat Kyprokseen: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/taustat/linkitys/id188226.htm](http://www.yle.fi/uutiset/taustat/linkitys/id188226.htm) 8.10.2005
- 133 Savolainen, s. 9.
- 134 Savolainen, s. 5.
- 135 Barchard, David: Turkey and the European Union. Centre for european reform. CER 1998, s. 28.
- 136 Kankkonen, s. 147.
- 137 Kankkonen, s. 149.
- 138 Savolainen, s. 5.
- 139 [HTTP://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5010736stm](http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5010736stm). 24.5.2006
- 140 Lapola, Maija: Kypros jarruttaa neuvotteluja. Kaleva 10.6.2006, s. 17.
- 141 STT, Könönen, Merja: Kreikan mukaan Turkin EU-jäsenyys hyödyksi kaikille. Pohjolan Sanomat 27.6.06, s. 6
- 142 Rehn: Turkin on avattava satamansa: [HTTP://www.hs.fi/tulosta1135222835855](http://www.hs.fi/tulosta1135222835855) 8.11.2006
- 143 Kamaja, Mari: Turkki luottaa EU-neuvottelujen jatkuvan ongelmista huolimatta. Lapin Kansa 14.11.2006, s. 28.
- 144 EU:n ja Turkin neuvotteluissa hämöttää läpimurto: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/vasen/id48723.html](http://www.yle.fi/uutiset/vasen/id48723.html) 7.12.2006.
- 145 Tuohinen, Petteri: EU rankaisi Turkkia neuvotteluiden jäädyttämisellä. Helsingin Sanomat 12.12.2006, s. B1.

- ¹⁴⁶ Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 45.
- ¹⁴⁷ Lintonen, s. 21 - 22.
- ¹⁴⁸ Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s. 7.
- ¹⁴⁹ Adenda 2000 laajentuminen, yhteenveto määräaikaiskertomuksista 1998 Hakijamaiden edistyminen liittymisvalmisteluissa. Asiakirjan KOM (1998) 712 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 21.
- ¹⁵⁰ Adenda 2000 laajentuminen, yhteenveto määräaikaiskertomuksista 1998 Hakijamaiden edistyminen liittymisvalmisteluissa. Asiakirjan KOM (1998) 712 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 9.
- ¹⁵¹ Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 10.
- ¹⁵² Agenda 2000 laajentuminen, s. 10.
- ¹⁵³ Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 11.
- ¹⁵⁴ Agenda 2000 laajentuminen, s. 11.
- ¹⁵⁵ Agenda 2000 laajentuminen, s. 11.

- 156 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s. 5.
- 157 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 12.
- 158 Agenda 2000 laajentuminen, s. 12.
- 159 Agenda 2000 laajentuminen, s. 12.
- 160 Pekonen, Laura: Ankaran suhteen ei saa olla liian lempeä. Helsingin Sanomat 6.10.2004, s. A 15.
- 161 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 13.
- 162 Agenda 2000 laajentuminen, s. 13.
- 163 Turkey 2006 Progress Report, s. 9.
- 164 Agenda 2000 laajentuminen, s. 10.
- 165 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s. 30.
- 166 Agenda 2000 laajentuminen, s. 13.
- 167 Reuters- STT- DPA: Turkki uskoo EU-tien aukeavan, mutta jäsenyys ehkä vasta 2019. Helsingin Sanomat 4.10.2004, s. A 15
- 168 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan

KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 14.

169 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s. 5.

170 Turkey 2006 Progress Report, s. 13 - 19.

171 Agenda 2000 laajentuminen, s. 14.

172 Turkey 2006 Progress Report, s. 13 - 14.

173 Agenda 2000 laajentuminen, s. 14.

174 Turkey 2006 Progress Report, s. 14.

175 Agenda 2000 laajentuminen, s. 13.

176 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 15.

177 Agenda 2000 laajentuminen, s. 15.

178 Agenda 2000 laajentuminen, s. 15.

179 Agenda 2000 laajentuminen, s. 15.

180 Turkey 2006 Progress Report, s. 15.

181 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 18.

182 Yildiz, Kermin: Turkki, Kurdit ja EU. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu 2006, s. 39.

- 183 Yildiz, s. 78.
- 184 Agenda 2000 laajentuminen, s. 18.
- 185 Kankkonen, s. 99 - 100.
- 186 Turkey 2006 Progress Report, s. 21.
- 187 Paastela, Jukka: Terrosimi - Ilmiön taista ja aikalaisanalyysjä. Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere 2005, s. 44.
- 188 Pekonen, Laura: Kurdialueella johtajan sana kuuluu. Helsingin Sanomat 6.10.2004, s. A 15.
- 189 Kankkonen, s. 115.
- 190 Kankkonen, s. 106.
- 191 Turkissa pommi-isku Kusadasin lomakohteessa: [HTTP://www.mtv3.fi/uutiset/ulkomaat.shtml/arkistot/ulkomaat/2005/07/380039](http://www.mtv3.fi/uutiset/ulkomaat.shtml/arkistot/ulkomaat/2005/07/380039) 17.7.2005.
- 192 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikauskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 17.
- 193 Pekonen, Laura: Kurdialueella johtajan sana kuuluu. Helsingin Sanomat 6.10.2004, s. A 15.
- 194 Turkey 2006 Progress Report, s. 20.
- 195 Turkey 2006 Progress Report, s. 20.
- 196 Kankkonen, s. 110.

- 197 Turkey 2006 Progress Report, s. 20.
- 198 Kankkonen, s. 114.
- 199 Kankkonen, s. 47.
- 200 Kankkonen, s. 114.
- 201 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikauskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 18.
- 202 Kankkonen, s. 121 -123.
- 203 Kankkonen, s. 124 - 125.
- 204 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikauskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 17.
- 205 Turkey 2006 Progress Report, s. 16.
- 206 Kankkonen, s. 126.
- 207 Wells Fargo Economics Country Reports Turkey January:
[HTTPS://a248.e.akamai.net/7/1856/af3dba99cee48/www.wellsfargo.com/downloads/pdf/com/country/turkeyjan07.pdf](https://a248.e.akamai.net/7/1856/af3dba99cee48/www.wellsfargo.com/downloads/pdf/com/country/turkeyjan07.pdf) 8.2.2007
- 208 Tainio, Lauri: Alevit, Turkin suurin vähemmistö. Turkkilaisen lehdistön kirjoittelu ja sen sisällöllinen analyysi. Seminaarityö, Helsingin yliopisto.
[HTTP://www.mv.helsinki.fi/home/latainio/opiskelu/alevit.pdf](http://www.mv.helsinki.fi/home/latainio/opiskelu/alevit.pdf) 13.2.2007
- 209 Kankkonen, s. 127.

- 210 Kankkonen, s. 127 - 128.
- 211 Kankkonen, s. 129.
- 212 Emerson, Michael & Tocci Nathalie: Turkey as a Bridgehead and Spearhead Integrating EU and Turkish Foreign Policy. CEPS EU-Turkey Working Papers. No. 1/August 2004, s. 32.
- 213 Kosonen, Ilmari: Sotilaallinen voimatekijä Turkki Lähi-idän ja Euroopan välissä. Suomen sotilas 1. 2005, s. 21 - 24.
- 214 The Military Balance 2005-2006, The International Institute for Strategic Studies, Bell & Bain Ltd, Glasgow, UK, October 2005, s. 101
- 215 Kosonen, s. 21 - 24.
- 216 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikauskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999, s. 13.
- 217 Kankkonen, s. 70.
- 218 Pekonen, Laura: Ankaran suhteen ei saa olla liian lempeä. Helsingin Sanomat 6.10.2004, s. A 15.
- 219 Commission staff working document Turkey 2006 Progress Report: [HTTP://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/tr_sec_1390_en.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/tr_sec_1390_en.pdf) 8.11.2008, s. 7 - 8.
- 220 Kosonen, s. 21 - 24.
- 221 Kankkonen, s. 71 - 72.

- 222 Kosonen, s. 21 - 24.
- 223 Kankkonen, s. 70.
- 224 Kankkonen, s. 181.
- 225 Arikan, Harun: Turkey and The EU - An Awkward Candidate for EU Membership. Printed in Great Britain By Antony Rowe LTD, Chippenhar, Wiltshire 2003, s. 196 - 197.
- 226 Kankkonen, s. 160.
- 227 Commission of the European communities. 2004 Regular report on Turkey's progress towards accession:
[HTTP://europa.eu.int/comm/enlargement/report2004/pdf/rr_tr2004_en.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2004/pdf/rr_tr2004_en.pdf)
3.4.2006 s. 154.
- 228 Turkey 2005 Progress report:
[HTTP://europa.eu.int/comm/enlargement/report2005/pdf/package/sec1426_final_en_progress_report_tr.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2005/pdf/package/sec1426_final_en_progress_report_tr.pdf) 3.4.2006 s. 128.
- 229 The Washington Institute for Near East Policy. Contributions of the Turkish Armed Forces to Middle East Peace Operations:
[HTTP://www.washingtoninstitute.org/pdf.php?template=c05&cid=2568](http://www.washingtoninstitute.org/pdf.php?template=c05&cid=2568)
20.2.2007.
- 230 Hynninen, Marko rts: Rauhanturvaamisoperaatiot: Luento 1.K/90.Kadk:lle Santahaminassa 11.4.2005
- 231 2004 Regular report on Turkey's progress towards accession, s. 152.
- 232 Emerson, Michael & Tocci Nathalie, s. 32.
- 233 The Washington Institute for Near East Policy. Contributions of the Turkish Armed Forces to Middle East Peace Operations:

[HTTP://www.washingtoninstitute.org/pdf.php?template=c05&cid=2568](http://www.washingtoninstitute.org/pdf.php?template=c05&cid=2568)
20.2.2007.

234 Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: johdanto.
[HTTP://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm](http://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm) 20.2.2007.

235 Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: johdanto.
[HTTP://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm](http://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm) 20.2.2007.

236 Kervinen, Ossi: Euroopan unionin kriisinhallintatoimien päätöksenteko: rakenteet ja toimintamahdollisuudet. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 2 N:o 12, Helsinki 2001, s. 14 - 16.

237 Kervinen, s. 14 - 16.

238 Ojanen, Hanna: EU:n puolustuspolitiikka ja suhteet Natoon: tervtullutta kilpailua. UPI-Raportti 3/2003, Otamedia Oy, Espoo 2003, s. 23.

239 Turkey 2006 Progress Report, s. 69.

240 Berlin Plus agreement: [HTTP://www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm](http://www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm) 11.7.2005

241 EU-NATO: The framework for permanent relations and Berlin plus:
[HTTP://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20berlin%20plus%20press%20note%20BL.pdf](http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20berlin%20plus%20press%20note%20BL.pdf) 11.7.2005

242 [HTTP://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20berlin%20plus%20press%20note%20BL.pdf](http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20berlin%20plus%20press%20note%20BL.pdf) 11.7.2005

243 Editors: Hult, Bo, Kerttunen, Mika, Mörtberg & Ericsson, Ylva, Strategic Yearbook 2006, European Security and Defence Policy. Published by: The Swedish National Defence College, Vällingby 2006, s. 77.

244 Muuttuva Eurooppa: Maailmanluokan toimija - Euroopan unionin ulkosuhteet. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, Luxemburg 2004, s. 4.

- 245 Auffermann, Burkhard, Koskela, Jussi, Kuusela, Janne, Lemola, Nonna & Silventoinen Katja: CFSP+PESC+GASP=YUTP? Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityslinjoja. Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus No.86, 1999. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere 1999, s. 14.
- 246 Auffermann, Koskela, Kuusela, Lemola & Silventoinen, s. 13.
- 247 Auffermann, Koskela, Kuusela, Lemola & Silventoinen, s. 16.
- 248 Ojanen, s. 14.
- 249 Auffermann, Koskela, Kuusela, Lemola & Silventoinen, s. 15.
- 250 Auffermann, Koskela, Kuusela, Lemola & Silventoinen, s. 20 - 21.
- 251 Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: johdanto.
[HTTP://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm](http://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm) 20.2.2007.
- 252 Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: johdanto.
[HTTP://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm](http://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm) 20.2.2007.
- 253 Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: johdanto.
[HTTP://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm](http://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm) 20.2.2007.
- 254 Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: johdanto.
[HTTP://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm](http://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm) 20.2.2007.
- 255 Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: johdanto.
[HTTP://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm](http://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm) 20.2.2007.
- 256 Raunio & Tiilikainen, s. 202 - 203.

- 257 Editors: Hult, Bo, Kerttunen, Mika, Mörtberg & Ericsson, Ylva, Strategic Yearbook 2006, European Security and Defence Policy. Published by: The Swedish National Defence College, Vällingby 2006, s. 47.
- 258 Raunio & Tiilikainen, s. 206 - 207.
- 259 Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille, Euroopan komission suositus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa: [HTTP://europa.eu.int/comm/enlargement/report2004/pdf/trrecommandation.fi.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2004/pdf/trrecommandation.fi.pdf) 3.4.2006, s. 4.
- 260 Raunio & Tiilikainen, s. 217.
- 261 Hughes, Kirsty: The political dynamics of Turkish accession to the EU: A European success story or the EU's most contested enlargement? Sieps Report No. 9, Joulukku 2004. EO-print AB, Tukholma 2005, s. 102.
- 262 Turkey 2006 Progress Report, s. 69.
- 263 Hughes, Kirsty, s. 105.
- 264 Armenia: [HTTP://wikipedia.org/wiki/Armenia](http://wikipedia.org/wiki/Armenia) 2.8.2006.
- 265 Turkey 2006 Progress Report, s. 70.
- 266 Turkey edges towards Armenia ties: [HTTP://news.bbc.uk/2/hi/europe/4497519.stm](http://news.bbc.uk/2/hi/europe/4497519.stm) 30.4.2005.
- 267 Turkey 2006 Progress Report, s. 70.
- 268 Kankkonen, s. 160 - 162.
- 269 Lähettiläs: Irakin sisällissota todennäköinen: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/ulkomaat/id39987.html](http://www.yle.fi/uutiset/ulkomaat/id39987.html) 3.8.2006.
- 270 IAEA: Iran jatkaa uraanin rikastamista: [HTTP://www.hs.fi/uutiset/tuoreet/artikkeli/1135218287723](http://www.hs.fi/uutiset/tuoreet/artikkeli/1135218287723) 3.8.2006.

- 271 Turkey 2006 Progress Report, s. 70.
- 272 Syyria sanoo tukevansa Hizbollahia:
HTTP://www.mtv3.fi/uutiset/txt7ulkomaat/shtml/arkistot/ulkomaat/2006/07/457053 3.8.2006.
- 273 EU: Vihollisuudet lopetettava Lähi-idässä:
HTTP://www.yle.fi/uutiset/24h/id39760.html 3.8.2006.
- 274 Turkey 2006 Progress Report, s. 70.
- 275 Emerson, Michael & Tocci Nathalie, s. 3 - 8.
- 276 Emerson, Michael & Tocci Nathalie, s. 9.
- 277 Emerson, Michael & Tocci Nathalie, s. 10.
- 278 Raunio & Tiilikainen, s. 219.
- 279 Raunio & Tiilikainen, s. 238.
- 280 Turkey 2006 Progress Report, s. 24.
- 281 Komission tiedonanto euroopan parlamentille ja neuvostolle, Laajentumisstrategia ja pääasialliset haasteet 2006-2007. Liitteenä erityiskertomus EU:n kyvystä integroida uusia jäseniä.
HTTP://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/com_strategt_paper_fi.pdf. 8.11.2006, s. 2.
- 282 Turunen, Harri: EU:n Välimeri-politiikka ja Välimeren maat markkina-alueena. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 25/1996, s. 229.
- 283 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikauskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa, s. 20.

- 284 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus
Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa, s. 20.
- 285 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia.
[HTTP://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_fi_strategy_paper.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_fi_strategy_paper.pdf), 9.11.2005, s. 31.
- 286 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s. 31.
- 287 Turkin talouden sietokyky parantunut ja ulkomaiset suorat investoinnit yhä kasvussa.
[HTTP://formin.finland.fi/Public/Print_asnt?contentid=84061&nodeid=15642&culture=f](http://formin.finland.fi/Public/Print_asnt?contentid=84061&nodeid=15642&culture=f) 21.12.2006.
- 288 Turkin talouden sietokyky parantunut ja ulkomaiset suorat investoinnit yhä kasvussa.
- 289 Turkin talouden sietokyky parantunut ja ulkomaiset suorat investoinnit yhä kasvussa.
- 290 Turkin talouden sietokyky parantunut ja ulkomaiset suorat investoinnit yhä kasvussa.
- 291 Wells Fargo Economics Country Reports Turkey January:
[HTTPS://a248.e.akamai.net/7/1856/af3dba99cee48/www.wellsfargo.com/downloads/pdf/com/country/turkeyjan07.pdf](https://a248.e.akamai.net/7/1856/af3dba99cee48/www.wellsfargo.com/downloads/pdf/com/country/turkeyjan07.pdf) 8.2.2007.
- 292 Kankkonen, s. 140 - 141.
- 293 Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille, Euroopan komission suositus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa, s. 5.
- 294 Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus
Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa, s. 34.

- 295 Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia, s. 32.
- 296 EU-Laajentumisen tuomat mahdollisuudet Suomelle.
Eurooppa-tiedotus.[HTTP://www.eurooppa-tiedotus.fi/netcomm/news/ShowArticle.asp?.intNWSAID=1069](http://www.eurooppa-tiedotus.fi/netcomm/news/ShowArticle.asp?.intNWSAID=1069) 13.12.2004
- 297 Euroopan unioni laajentuu, 3. Uusittu painos, Eurooppa-tiedotus, Ulkoasiainministeriö, 2003, s. 13.
- 298 Euroopan unioni laajentuu, 3. Uusittu painos, Eurooppa-tiedotus, Ulkoasiainministeriö, 2003, s. 13.
- 299 Hughes, Kirsty, s. 92.
- 300 Gros, Daniel: Economic aspects of Turkey's quest for EU membership. CEPS Policy Brief. No. 69/April 2005, s. 6.
- 301 Hughes, Kirsty, s. 92.
- 302 EU-Laajentumisen tuomat mahdollisuudet Suomelle.
Eurooppa-tiedotus.[HTTP://www.eurooppa-tiedotus.fi/netcomm/news/ShowArticle.asp?.intNWSAID=1069](http://www.eurooppa-tiedotus.fi/netcomm/news/ShowArticle.asp?.intNWSAID=1069) 13.12.2004.
- 303 EU-Laajentumisen tuomat mahdollisuudet Suomelle.
Eurooppa-tiedotus.[HTTP://www.eurooppa-tiedotus.fi/netcomm/news/ShowArticle.asp?.intNWSAID=1069](http://www.eurooppa-tiedotus.fi/netcomm/news/ShowArticle.asp?.intNWSAID=1069) 13.12.2004.
- 304 Muuttuva Eurooppa: Yhtenäisempi, erilaisempi - Euroopan unionin mittavin laajentuminen. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, Luxemburg 2003, s. 7.
- 305 Euroopan unioni laajentuu, 3. Uusittu painos, Eurooppa-tiedotus, Ulkoasiainministeriö, 2003, s. 13.
- 306 Euroopan unioni laajentuu, 3. Uusittu painos, Eurooppa-tiedotus, Ulkoasiainministeriö, 2003, s. 13.

³⁰⁷ Muuttuva Eurooppa: Yhtenäisempi, erilaisempi - Euroopan unionin mittavin laajentuminen. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, Luxemburg 2003, s. 7.

LÄHTEET

1. JULKAISTUT LÄHTEET

Agenda 2000 laajentuminen, Komission vuoden 1998 määräaikaiskertomus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa. Asiakirjan KOM (98) 711 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999.

Adenda 2000 laajentuminen, yhteenveto 1999 ehdokasmaiden edistymisestä liittymisvalmisteluissa. Asiakirjan KOM (1999) 500 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1999.

Agenda 2000 laajentuminen, yhteenveto määräaikaiskertomuksista 1998 Hakijamaiden edistyminen liittymisvalmisteluissa. Asiakirjan KOM (1998) 712 perusteella laadittu asiakirja. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisuiden toimisto, 1999.

Ahtisaari, Martti & Rohan, Albert : Turkin EU-jäsenyyden edut painavampia kuin haasteet. Helsingin Sanomat 6. 9. 2004, s. A 4

Arikan, Harun: Turkey and The EU - An Awkward Candidate for EU Membership. Printed in Great Britan By Antony Rowe LTD, Chippenhar, Wiltshire 2003.

Armenia: [HTTP://wikipedia.org/wiki/Armenia](http://wikipedia.org/wiki/Armenia) 2.8.2006

Auffermann, Burkhard, Koskela, Jussi, Kuusela, Janne, Lemola, Nonna & Silventoinen Katja: CFSP+PESC+GASP=YUTP? Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityslinjoja. Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus No.86, 1999. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere 1999.

Barchard, David: Turkey and the European Union. Centre for european reform. CER 1998.

Berlin Plus agreement: [HTTP://www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm](http://www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm) 11.7.2005.

Commission of the European communities.2004 Regular report on Turkey's progress towards accession: [HTTP://europa.eu.int/comm/enlargement/report2004/pdf/rr_tr2004_en.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2004/pdf/rr_tr2004_en.pdf) 3.4.2006.

Commission staff working document Turkey 2006 Progress Report:
[HTTP://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/tr_sec_1390_en.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/tr_sec_1390_en.pdf)
8.11.2008.

Communication from the commission to the council and the european parliament Enlargement Strategy and Main Challenges 2006 – 2007 Including annexed special report on the EU's capacity to integrate new members:
[HTTP://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/com_649_strategy_paper_en.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/com_649_strategy_paper_en.pdf) 8.11.2006.

Editors: Hult, Bo, Kerttunen, Mika, Mörtberg & Ericsson, Ylva, Strategic Yearbook 2006, European Security and Defence Policy. Published by: The Swedish National Defence College, Vällingby 2006.

Emerson, Michael & Tocci Nathalie: Turkey as a Bridgehead and Spearhead Integrating EU and Turkish Foreign Policy. CEPS EU-Turkey Working Papers. No. 1/August 2004.

EU-Laajentumisen tuomat mahdollisuudet Suomelle.
Eurooppa-tiedotus.[HTTP://www.eurooppa-tiedotus.fi/netcomm/news/ShowArticle.asp?.intNWSAID=1069](http://www.eurooppa-tiedotus.fi/netcomm/news/ShowArticle.asp?.intNWSAID=1069) 13.12.2004.

EU-NATO: The framework for permanent relations and Berlin plus:
[HTTP://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20berlin%20plus%20press%20note%20BL.pdf](http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20berlin%20plus%20press%20note%20BL.pdf) 11.7.2005

EU:n ja Turkin neuvotteluissa hämmöttää läpimurto:
[HTTP://www.yle.fi/uutiset/vasen/id48723.html](http://www.yle.fi/uutiset/vasen/id48723.html) 7.12.2006.

EU:n parlamentilta tuki Turkin neuvotteluille: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18296.html](http://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18296.html) 28.9.2005

EU stands by Turkish entry talks: [HTTP://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4632353.stm](http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4632353.stm) 30.6.2005

EU: Vihollisuudet lopetettava Lähi-idässä:
[HTTP://www.yle.fi/uutiset/24h/id39760.html](http://www.yle.fi/uutiset/24h/id39760.html) 3.8.2006

Euroopan unioni laajentuu, 3. Uusittu painos, Eurooppa-tiedotus, Ulkoasiainministeriö, 2003.

Greece, Turkey defuse crash row:
[HTTP://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5010736.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5010736.stm). 24.5.2006.

Gros, Daniel: Economic aspects of Turkey's quest for EU membership. CEPS Policy Brief. No. 69/April 2005.

Hakovirta, Harto: Maailmanpolitiikka - Teori ja todellisuus. Gummerus, Jyväskylä 2002.

Heikkilä, Jouko, Hiedanniemi, Britta & Sahl, Sinikka: Ajasta aikaan. Ihminen, ympäristö ja kulttuuri. WSOY, Porvoo 1998.

Hughes, Kirsty: The political dynamics of Turkish accession to the EU: A European success story or the EU's most contested enlargement? Sieps Report No. 9, Jouluku 2004. EO-print AB, Tukholma 2005.

Hölttä, Kirsi: Turkki-päätös EU-maiden johtajien käsiin. Lapin Kansa 7.10.2004, s. 12

IAEA: Iran jatkaa uraanin rikastamista:
[HTTP://www.hs.fi/uutiset/tuoreet/artikkeli/1135218287723](http://www.hs.fi/uutiset/tuoreet/artikkeli/1135218287723) 3.8.2006

Itävalta karsastaa yhä Turkin EU-jäsenyyttä: [HTTP://www.mtv3.fi/uutiset2005/tulosta.shtm1/arkistot/ulkomaat/2005/09/395353](http://www.mtv3.fi/uutiset2005/tulosta.shtm1/arkistot/ulkomaat/2005/09/395353) 29.9.2005

Jackson, Robert & Sorensen, George: Introduction to international relations 2nd ed. Ashford Colour Press Ltd, Great Britain 2004.

Kamaja, Mari: Turkki luottaa EU-neuvottelujen jatkuvan ongelmista huolimatta. Lapin Kansa 14.11.2006, s. 28.

Kankkonen, Tom: Turkki Eurooppaa ja Aasiaa. Kleio. Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

Katsee suuntautuvat Kyprokseen: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/taustat/linkitys/id188226.htm](http://www.yle.fi/uutiset/taustat/linkitys/id188226.htm) 8.10.2005

Kemppinen, Reijo: Suomi Euroopan unionissa perusteos. Eurooppa-tiedotus. Oy Edita Ab, Helsinki 1998.

Kervinen, Ossi: Euroopan unionin kriisinhallintatoimien päätöksenteko: Rakenteet ja toimintamahdollisuudet. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 2 No. 4, Helsinki 2001

Kohti onnistunutta laajentumista, Strategia-asiakirja ja Euroopan komission kertomus kunkin ehdokasmaan edistymisestä liittymisvalmisteluissa, 2001.

Komission tiedonanto euroopan parlamentille ja neuvostolle, Laajentumisstrategia ja pääasialliset haasteet 2006-2007. Liitteenä erityiskertomus EU:n kyvystä integroida uusia jäseniä.
[HTTP://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/com_strategt_paper_fi.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/com_strategt_paper_fi.pdf). 8.11.2006

Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille, Euroopan komission suositus Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa:
[HTTP://europa.eu.int/comm/enlargement/report2004/pdf/trrecommandation_fi.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2004/pdf/trrecommandation_fi.pdf) 3.4.2006

Komission tiedonanto vuoden 2005 laajentumisstrategia:
[HTTP://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_fi_strategy_paper.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_fi_strategy_paper.pdf) 3.4.2006

Komissio vahvistaa Bulgarian ja Romanian liittymisen EU:hun 1.tammikuuta 2007 ja esittää siihen liittyvän tiukan toimenpidepaketin.

[HTTP://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1257&format=HTML&aged=0&language=FI&guiLanguage=en](http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1257&format=HTML&aged=0&language=FI&guiLanguage=en) 28.9.2006

Kosonen, Ilmari: Sotilaallinen voimatekijä Turkki Lähi-idän ja Euroopan välissä. Suomen Sotilas 1. 2005.

Lapola, Maija: EU:n komissio teki ehdot selviksi Turkille. Kaleva 21.9.2004, s. 13

Lapola, Maija: Kypros jarruttaa neuvotteluja. Kaleva 10.6.2006, s. 17.

Lintonen, Raimo: Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 1 n:o 9, Helsinki 1996.

Luoto, Reima T. A: Liberalismi eilen ja tänään. Kustannusosakeyhtiö Librum. Helsinki 1980.

Luoto, Reima T. A: Liberalismi - Johtava valtioaate. Kustannusosakeyhtiö Librum. Helsinki 1983.

Lähettiläs: Irakin sisällissota todennäköinen:

[HTTP://www.yle.fi/uutiset/ulkomaat/id39987.html](http://www.yle.fi/uutiset/ulkomaat/id39987.html) 3.8.2006.

Miksi Euroopan unioni haluaa laajentua?: [HTTP://www.eurooppa-tiedotus.fi/doc/fi/julkaisut/eulaajentuminen/rautio1.html](http://www.eurooppa-tiedotus.fi/doc/fi/julkaisut/eulaajentuminen/rautio1.html) 13.12.2004.

Morgenthau, Hans. J: Politics among nations - The struggle for power and peace 2nd ed. Alfred A. Knopf, New York 1954..

Muuttuva Eurooppa: Maailmanluokan toimija - Euroopan unionin ulkosuhteet. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, Luxemburg 2004.

Muuttuva Eurooppa: Yhtenäisempi, erilaisempi - Euroopan unionin mittavin laajentuminen. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, Luxemburg 2003.

- Nalbantoglu, Minna: Turkki: Chirac pahoitteli armenialaislakia. Helsingin Sanomat 16.10.2006, s. B3.
- Näin Euroopan unioni toimii - Kansalaisten opas EU:n toimielimiin. Euroopan komissio lehdistö- ja viestintäpääosasto julkaisut B-1049 Bruxelles/Brussel, Euroopan yhteisöt, 2003 Printed in Belgium.
- Ojanen, Hanna: EU:n puolustuspolitiikka ja suhteet Natoon: tervetullutta kilpailua. UPI-Raportti 3/2003, Otamedia Oy, Espoo 2003.
- Paastela, Jukka: Terrosimi - Ilmiön taista ja aikalaisanalyysijä. Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere 2005.
- Pekonen, Laura: Ankaran suhteen ei saa olla liian lempeä. Helsingin Sanomat 6.10.2004, s. A15.
- Pekonen, Laura: Ensin Demokratia, sitten talous. Helsingin Sanomat 11.9.2004, s. A 13.
- Pekonen, Laura: Kurdialueella johtajan sana kuuluu. Helsingin Sanomat 6.10.2004, s. A 15.
- Pekonen, Laura: Turkkilaistoimittaja ei vielä luota sananvapauteen. Helsingin Sanomat 29.9.2004, s. A 21.
- Pekonen, Laura & Tuohinen, Petteri: EU aloittaa Turkki-neuvottelut syksyllä. Helsingin Sanomat 17.12.2004, s. A 18.
- Pekonen, Laura & Tuohinen, Petteri: EU:n komissio suositteli Turkin Jäsenyysneuvotteluja. Helsingin Sanomat 7. 10. 2004, s. A 14.
- Raunio, Tapio & Tiilikainen, Teija: Euroopan rajat - Laajentuva Euroopan unioni. Gaudeamus, Helsinki 2002.
- Rehn: Turkin on avattava satamansa: [HTTP://www.hs.fi/tulosta1135222835855](http://www.hs.fi/tulosta1135222835855)
8.11.2006

Reutes: EU-raportti arvostelee jyrkästi Turkkia. Helsingin Sanomat 3.10.2004, A 15.

Reutes- STT- DPA: Turkki uskoo EU-tien aukeavan, mutta jäsenyys ehkä vasta 2019. Helsingin Sanomat 4.10.2004, s. A 15.

Russett, Bruce, Starr, Harvey & Kinsella, David: World politics - The menu for choice 7th ed. Wadsworth, a division of Thomson Learning Inc, Canada 2004.

Savolainen, Juha: Katsaus Kyproksen turvallisuuspoliittiseen asemaan. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 4 Työpaperi No. 4, Helsinki 1998.

Siren, Torsti, Puustola, Juha-Antero, Raitasalo, Jyri, Takamaa, Kari & Tavalla, Arvi: Turvallisuuspoliittisten vaihtoehtojen Suomen puolustusjärjestelmälle aiheuttamia vaikutuksia. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 2 n:o 25, Helsinki 2004.

STT, Könönen, Merja: Kreikan mukaan Turkin EU-jäsenyys hyödyksi kaikille. Pohjan Sanomat 27.6.06, s. 6.

STT: Turkki ei hyväksy uusia ehtoja EU-neuvotteluille. Lapin Kansa 5.8.2005, s. 16.

STT, Yläjärvi, Erja: EU-komissio saneli tiukat ehdot Turkin jäsenyysneuvotteluille. Lapin Kansa 30.6.2005, s. 20.

Syyria sanoo tukevansa Hizbollahia:

[HTTP://www.mtv3.fi/uutiset/txt7ulkomaat/shtml/arkistot/ulkomaat/2006/07/457053](http://www.mtv3.fi/uutiset/txt7ulkomaat/shtml/arkistot/ulkomaat/2006/07/457053)
3.8.2006.

Tainio, Lauri: Alevit, Turkin suurin vähemmistö. Turkkilaisen lehdistön kirjoittelu ja sen sisällöllinen analyysi. Seminaarityö, Helsingin yliopisto.

[HTTP://www.mv.helsinki.fi/home/latainio/opiskelu/alevit.pdf](http://www.mv.helsinki.fi/home/latainio/opiskelu/alevit.pdf) 13.2.2007.

The Military Balance 2005-2006, The International Institute for Strategic Studies, Bell & Bain Ltd, Glasgow, UK, October 2005.

The Washington Institute for Near East Policy. Contributions of the Turkish Armed Forces to Middle East Peace Operations: [HTTP://www.washingtoninstitute.org/pdf.php?template=c05&cid=2568](http://www.washingtoninstitute.org/pdf.php?template=c05&cid=2568) 20.2.2007.

Tuohinen, Petteri: EU rankaisi Turkkia neuvotteluiden jäädyttämisellä. Helsingin Sanomat 12.12.2006, s. B1.

Tuohinen, Petteri: Laajentumiskomissaari Verheugen: Ei esteitä Turkin EU- jäsenyys-neuvotteluille. Helsingin Sanomat 24.9.2004, s. A 14.

Tuomi, Osmo: Seuraako Euroopan unioni aikaisempien suurvaltojen kehitystä? Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksen julkaisusarja 2 n:o 20, Helsinki 2003.

Turkey 2005 Progress report:

[HTTP://europa.eu.int/comm/enlargement/report2005/pdf/package/sec1426_final_en_progress_report_tr.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report2005/pdf/package/sec1426_final_en_progress_report_tr.pdf) 3.4.2006.

Turkey edges towards Armenia ties: [HTTP://news.bbc.uk/2/hi/europe/4497519.stm](http://news.bbc.uk/2/hi/europe/4497519.stm) 30.4.2005.

Turkki hyväksyi EU:n neuvotteluesityksen: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18490.htm1](http://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18490.htm1) 3.10.2005.

Turkki suostuu vain täyteen EU-jäsenyyteen: [HTTP://www.mtv3.fi/uutiset2005/tulosta.shtml1/arkistot/ulkomaat/2005/09/395058](http://www.mtv3.fi/uutiset2005/tulosta.shtml1/arkistot/ulkomaat/2005/09/395058) 28.9.2005.

Turkin EU-neuvotteluissa vielä pitkä tie: [HTTP://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18612.htm1](http://www.yle.fi/uutiset/vasen/id18612.htm1) 4.10.2005.

Turkin talouden sietokyky parantunut ja ulkomaiset suorat investoinnit yhä kavussa. [HTTP://formin.finland.fi/Public/Print_asnt?contentid=84061&nodeid=15642&culture=f](http://formin.finland.fi/Public/Print_asnt?contentid=84061&nodeid=15642&culture=f) 21.12.2006.

Turkissa pommi-isku Kusadasin lomakohteessa: [HTTP://www.mtv3.fi/uutiset/ulkomaat.shtml/arkistot/ulkomaat/2005/07/380039](http://www.mtv3.fi/uutiset/ulkomaat.shtml/arkistot/ulkomaat/2005/07/380039) 17.7.2005.

Turunen, Harri: EU:n Välimeri-politiikka ja Välimeren maat markkina-alueena. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 25/1996.

Turvallisuus muuttuvassa maailmassa, Suomen turvallisuuspolitiikan suuntalinjat: Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 6.6.1995.

Wells Fargo Economics Country Reports Turkey January:
[HTTPS://a248.e.akamai.net/7/1856/af3dba99cee48/www.wellsfargo.com/downloads/pdf/com/country/turkeyjan07.pdf](https://a248.e.akamai.net/7/1856/af3dba99cee48/www.wellsfargo.com/downloads/pdf/com/country/turkeyjan07.pdf) 8.2.2007.

Visuri, Pekka: Turvallisuuspolitiikka ja strategia. WSOY, Juva 1997.

Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikka: johdanto.
[HTTP://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm](http://europa.eu.scadplus/leg/fi/lyh/r00001.htm) 20.2.2007.

Yildiz, Kermin: Turkki, Kurdit ja EU. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu 2006.

2. MUUT LÄHTEET

Hynninen Marko, rts: Rauhanturvaamisoperaatiot. Luento 1.K/90.Kadk:lle Santahaminassa 11.4.2005

LIITTEET

Liite 1 Turkin kartta

Liite 2 Kyproksen kartta

TURKIN KARTTA

Lähde: [HTTP://www.cs.uta.fi/ipoppla/www/ipopplaoi/kope/kartat/turkey.gif](http://www.cs.uta.fi/ipoppla/www/ipopplaoi/kope/kartat/turkey.gif)

KYPROKSEN KARTTA

Turkish Cypriot-administered area on vuodesta 1974 Turkin miehittämä ja hallinnoima alue.

Lähde: [HTTP://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Cy-map-png](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Cy-map-png)